

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ชาติพันธุ์ “ลาว” อุตฺรดิตถ์
อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรมสืบสาน
Uttaradit “Laos” Ethnic Groups

คณะผู้วิจัย

- 1) รองศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา
- 2) ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์
- 3) ดร.อัจฉรา อึ้งตระกูล

ชื่อเรื่อง: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์
 ชื่อเรื่อง: ชาติพันธุ์ “ลาว” อุตฺรดิตถ์
 ชื่อเรื่อง: อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรมสืบสาน
 ชื่อเรื่อง: Uttaradit “Laos” Ethnic Groups
 เลขที่: 1034 634

๖ GN
 307
 .๘5
 .75
 0๙๙๖
 ๙560

โครงการภูมิปัญญาทางภาษาและการสืบสานภาษา
 กลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง
 กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

สนับสนุนโดย
 งบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยนเรศวร
 ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

คำนำ

รายงานการวิจัยโครงการ “ภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง : กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น” เป็นโครงการวิจัยที่มุ่งศึกษาภูมิปัญญาทางภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่างโดยเชื่อมโยงกับบริบทวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ศึกษาสถานการณ์ภาษาและแนวทางการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการสืบสานภูมิปัญญาทางภาษาท้องถิ่น และศึกษาแนวทางการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาภาษาอย่างยั่งยืนให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคนี้ โดยได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และมหาวิทยาลัยนครสวรรค์ เป็นระยะเวลา 3 ปี (พ.ศ. 2558-2560) ปีที่ 3 คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณหน่วยงานทั้งสองไว้ ณ โอกาสนี้

ชาติพันธุ์ “ลาว” อุดรดิตต์ : อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรมสืบสาน เป็นผลงานวิจัยส่วนหนึ่งในโครงการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง: กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น มุ่งสืบหาความชัดเจนของความเป็นชาติพันธุ์จากรากเหง้า ภาษา และวัฒนธรรมที่ซ่อนเร้นมานับร้อยปี และมุ่งศึกษาแนวทางการสืบสานและพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นที่ประจักษ์ต่อบุคคลทั่วไป เนื้อหาในรายงานการวิจัยนี้ นำเสนอแบ่งเป็น 3 บท ได้แก่ บทที่ 1 บทนำ เสนอเกี่ยวกับความสำคัญและที่มาของการวิจัย วัตถุประสงค์ ทบทวนวรรณกรรม วิธีวิจัย และประโยชน์ของงานวิจัย บทที่ 2 ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก และบทที่ 3 ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหาดสองแคว ซึ่งสองบทหลังนำเสนอเกี่ยวกับอัตลักษณ์ภาษาพูดและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทท้องถิ่นดังกล่าวซึ่งมีถิ่นฐานจาก สปป.ลาว

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานการวิจัยเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนชาติพันธุ์ไทในภูมิภาคเหนือตอนล่าง ตลอดจนหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง นักวิชาการและนิสิตนักศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ ได้นำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป และหากมีข้อเสนอแนะประการใดผู้วิจัยยินดีน้อมรับเพื่อนำไปพิจารณาปรับปรุง

รองศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา

หัวหน้าโครงการวิจัยฯ

เมษายน 2561

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) อัตลักษณ์และภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทเชื้อสายลาว จังหวัดอุดรดิตต์ 2) สถานการณ์ภาษาและวัฒนธรรม และ 3) แนวทางการสืบสานและพัฒนา พื้นที่ศึกษาคือ ชุมชนชาติพันธุ์ไทเชื้อสายลาว จังหวัดอุดรดิตต์ 2 แห่ง คือ ไทน้ำป่าด-ปากท่า-บ้านโคก และไทหาดสองแคว อำเภอตรอน ข้อมูลการวิจัยรวบรวมจากหลากหลายวิธี ได้แก่ การสำรวจและสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก การชักข้อมูลภาษา การสังเกตการณ์ การมีส่วนร่วม เอกสารท้องถิ่น และสื่อสังคมออนไลน์ มีผลการวิจัยดังนี้

อัตลักษณ์และภูมิปัญญาภาษาชาติพันธุ์ไทน้ำป่าด-ปากท่า-บ้านโคก ปรากฏลักษณะเด่น ได้แก่ 1) อพยพมาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์และยังคงพูดภาษาลาวจากถิ่นเดิมอยู่ 2) ภาษาพูดที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่ไม่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1234 แต่มีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ต่างจากภาษาลาวที่มาและชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทย 3) ยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิม 4) มีผลผลิตด้านการเกษตรที่โดดเด่นหลายอย่าง และ 5) ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีทิวทัศน์ที่สวยงาม มีสภาพอากาศดี ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นการอนุรักษ์และสืบสานด้านภาษาและวัฒนธรรมและการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น จึงสมควรอย่างยิ่งที่เป็นการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่วนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาภาษาชาติพันธุ์ไทหาดสองแคว ปรากฏลักษณะเด่นคือ 1) ภาษาพูดที่มีเสียงวรรณยุกต์ที่มีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และในช่อง C เป็น C 123-4 ต่างจากภาษาชาติพันธุ์ไทในประเทศไทย 2) วิถีชีวิตที่ยังคงสืบทอดจากบรรพบุรุษ และ 3) ประเพณีการทำบุญที่โดดเด่นแตกต่าง ส่วนภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชนได้แก่นวัตกรรมสังคมเพื่อ 1) อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมตนเอง และ 2) พัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและ ชาติพันธุ์

Abstract

This research aims to study 1) the language & culture identity and wisdom of Tai ethnic groups from Laos in Uttaradit, 2) the language & culture situation and 3) an approach in inheritance and development. The study area is the Tai ethnic communities descended from Laos such as Tai Nampat-Fakta-Bangkok and Tai Hat Song Khwae at Uttaradit Province. Data were collected via methods such as survey, in-depth interview, elicitation, observation, participation, local documents and on-line social media.

The results show that, for the Tai Nampat-Fakta-Bangkok, there appears salient findings such as 1) the immigrants from Luang Prabang and Vientiane, Laos, and still speak their own language nowadays; 2) in the spoken language, there is no tone split in B as B 1234, but in C as C 123-4, distinguished from the current Laotian languages and other ethnic Tai languages in Thailand; 3) their way of life is still continuing from ancestors; 4) there are many agricultural products; and 5) their location is in a beautiful scene, the weather is nice and there are a number of attractive tourist sites. A good approach in making cooperation with the communities in language and culture inheritance, therefore, could be achieved by developing conservative tourism.

For the findings of Tai Hat Song Khwae, it is found that 1) in the spoken language, there is tone split in B as B 1-234 and C as C 123-4, distinguished from other ethnic Tai languages in Thailand; 2) their way of life is still continuing from their Vientiane ancestors; and 3) there is a distinguished traditional merit practice. The wisdom includes social innovation with the purpose to 1) conserve and continue their culture and 2) develop their community circumstance for cultural & ethnic tourism.

สารบัญเรื่อง

คำนำ	2
บทคัดย่อ	3
Abstract	4
สารบัญเรื่อง	5
สารบัญตาราง	6
บทที่ 1 บทนำ	7
ความสำคัญและที่มาของการวิจัย	7
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	11
ขอบเขตของการวิจัย	11
การทบทวนวรรณกรรม	11
วิธีการวิจัย	20
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	23
บทที่ 2 ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคก	25
ประวัติความเป็นมา	26
อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรม	30
แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรม	50
การสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม และพัฒนาท้องถิ่น	64
ด้านวัฒนธรรม	
บทสรุป	78
บทที่ 3 ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทหาดสองแคว	79
ภาษาและวัฒนธรรมที่โดดเด่น	81
ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน	97
บทสรุป	105
เอกสารอ้างอิง	106

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	แสดงระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	32
ตารางที่ 2	แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	32
ตารางที่ 3	แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวท้ายพยางค์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	33
ตารางที่ 4	แสดงระบบเสียงสระภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	34
ตารางที่ 5	แสดงหน่วยเสียงสระเดี่ยวที่ปรากฏในพยางค์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	35
ตารางที่ 6	แสดงหน่วยเสียงและระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	36
ตารางที่ 7	แสดงคู่ปฏิภาคของเสียงวรรณยุกต์ระหว่างภาษาไทยและภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	36
ตารางที่ 8	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก	37
ตารางที่ 9	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว	38
ตารางที่ 10	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ไทครั้งบ้านไร่	38
ตารางที่ 11	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทครั้งทัพคล้าย	39
ตารางที่ 12	แสดงระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทหาดสองแคว	81
ตารางที่ 13	แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ในภาษาไทหาดสองแคว	82
ตารางที่ 14	แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวท้ายพยางค์ในภาษาไทหาดสองแคว	83
ตารางที่ 15	แสดงระบบเสียงสระภาษาไทหาดสองแคว	84
ตารางที่ 16	แสดงหน่วยเสียงสระเดี่ยวที่ปรากฏในพยางค์ในภาษาไทหาดสองแคว	84
ตารางที่ 17	แสดงหน่วยเสียงสระควบกล้ำในภาษาไทหาดสองแคว	85
ตารางที่ 18	แสดงหน่วยเสียงและระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว	86
ตารางที่ 19	แสดงคู่ปฏิภาคของเสียงวรรณยุกต์ระหว่างภาษาไทยและภาษาไทหาดสองแคว	87
ตารางที่ 20	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว	88
ตารางที่ 21	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวเวียงบ้านไร่	88
ตารางที่ 22	แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวเวียงตำบลทัพหลวง	89

บทที่ 1

บทนำ

การวิจัยเรื่อง ชาติพันธุ์ “ลาว” อุตริตติ์ : อັดลัษณ์ภษาและวัฒนธรรมสืบสาน ถือกำเนิดภายใต้โครงการวิจัย “ภูมิปัญญาทางภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง: กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น” ประจำปี พ.ศ. 2560 มีความสำคัญและที่มาของการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย การทบทวนวรรณกรรม วิธีการวิจัย และประโยชน์ของการวิจัย ดังนี้

1. ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นลักษณะที่โดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของภูมิภาคเหนือตอนล่าง เนื่องจากพื้นที่บริเวณภาคเหนือตอนล่างประกอบด้วย 9 จังหวัด อันได้แก่ พิชณุโลก อุตริตติ์ สุโขทัย ตาก เพชรบูรณ์ พิจิตร กำแพงเพชร นครสวรรค์ และอุทัยธานี เป็นพื้นที่รอยต่อทั้งระหว่างประเทศและภาคส่วนอื่นภายในประเทศ พื้นที่ที่เป็นรอยต่อระหว่างประเทศนั้นติดกับประเทศลาวที่จังหวัดอุตริตติ์และพิษณุโลก และประเทศเมียนมาที่จังหวัดตาก ส่วนพื้นที่ที่เป็นรอยต่อกับภาคส่วนอื่นภายในประเทศเชื่อมต่อกับภาคเหนือตอนบนที่จังหวัดตาก สุโขทัย และอุตริตติ์ ภาคอีสานที่จังหวัดพิษณุโลกและเพชรบูรณ์ และภาคกลางที่จังหวัดอุทัยธานี นครสวรรค์ และเพชรบูรณ์ ซึ่งมีการอพยพของผู้คนไปมาระหว่างกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมไทยท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่างๆ (รวมทั้งชาติพันธุ์อื่นๆ ด้วย) ซึ่งอย่างน้อยแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มดังนี้คือ 1) ภาษาไทยกลาง พูดทั่วไปในเขตอำเภอเมืองของทั้ง 9 จังหวัด 2) ภาษาไทยท้องถิ่น ได้แก่ ภาษาไทยสุโขทัย พูดที่จังหวัดสุโขทัยและจังหวัดต่างๆ ในพื้นที่ที่ติดต่อกับจังหวัดสุโขทัย ภาษาไทหล่ม พูดที่อำเภอหล่มสัก หล่มเก่า และอำเภอเมืองของจังหวัดเพชรบูรณ์ ภาษาไทนครไทย พูดที่อำเภอนครไทยและบางส่วนของอำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก 3) ภาษาไทยท้องถิ่นจากภาคกลาง ได้แก่ ภาษาไทยสุพรรณบุรี 4) ภาษาไทยล้านนา ได้แก่ ภาษาไทยเหนือ (คำเมือง) ไทยวน ไทใหญ่ และไทลื้อ 5) ภาษาไทยอีสาน-ลาว ได้แก่ ไทยโคราช ลาวหลวงพระบาง ลาวเวียง ลาวตี้ ลาวแจ้ว ไทพวน ไทครั้ง และไทดำ (กาญจนา เงารังษี และคณะ, 2536; สุภัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย, 2548, 2551, 2552, 2553;

อัญชลี วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์, 2556; Wongwattana, 2011; อัญชลี วงศ์วัฒนา, 2557)

ภาษาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสมบัติอันล้ำค่าควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์ และสืบสาน ด้วยเหตุผลหลักๆ อย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) การศึกษาภาษาท้องถิ่นช่วยพัฒนาการศึกษาในแวดวงวิชาการหลายด้าน อาทิ ด้านการศึกษาวรรณกรรมโบราณเนื่องจากภาษาถิ่นมักรักษาภาษาหรือคำเก่าไว้อยู่จึงช่วยในการสืบค้นความหมายได้ ด้านประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์โดยใช้เหตุผลความสอดคล้องของภาษาที่มีพูดในแหล่งต่างๆ เช่น ในตอนใต้ของประเทศจีน ในภาคเหนือของพม่า และในภาคเหนือของเวียดนาม ซึ่งเกี่ยวเนื่องไปถึงการสืบสร้างหาภาษาไทยดั้งเดิมตลอดจนด้านมานุษยวิทยาและภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ การศึกษาภาษาท้องถิ่นนอกจากจะแสดงลักษณะทางภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ระบบคิด วิธีการดำรงชีวิต และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกันไป¹ 2) การศึกษาภาษาท้องถิ่นช่วยในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่น เป็นการสร้างทัศนคติที่ดีให้ชุมชนท้องถิ่นบังเกิดความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ดูถูกภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองและผู้อื่น อันจะก่อให้เกิดพลังในการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนต่อไป และ 3) การศึกษาภาษาท้องถิ่นช่วยในการทำความเข้าใจการสร้างทัศนคติที่ดี และประสานความสัมพันธ์อันดีทั้งระหว่างหน่วยงานของรัฐและชุมชนท้องถิ่น และระหว่างชุมชนท้องถิ่นด้วยกันอันจะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันท่ามกลางความแตกต่างได้อย่างสันติ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสภาวะแวดล้อมในช่วงทศวรรษหลังได้เคลื่อนไหวอย่างรวดเร็ว มีสิ่งใหม่ถูกสร้างขึ้นและถูกผลักดันให้แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วโดยผ่านเครือข่ายที่โยงใยทั่วโลก เป็นยุคแห่งเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่างๆ ดังที่เป็นเป้าหมายในการพัฒนาประเทศไปสู่ยุค “ประเทศไทย 4.0” เพื่อให้ประเทศไทยกลายเป็นกลุ่มประเทศที่มีรายได้สูง ซึ่งโมเดล “ประเทศไทย 4.0” นั้นเป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบาย ที่เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ในส่วนของการบริการการท่องเที่ยวที่เป็นนโยบายสำคัญประการหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนจากรูปแบบบริการแบบเดิมซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่บริการที่มีมูลค่าสูง และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้และทักษะสูง นอกจากนี้โมเดลดังกล่าวยังเน้นความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งต้องใช้แนวทางการร่วมมือจากทุกภาคส่วน ไม่เพียงแต่ภาครัฐอย่างเดียว ยังต้องการการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและประชาชนทุกภาคส่วนเพื่อขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในการนี้ต้องมีโครงสร้างด้านการ

¹ ดังที่ปรากฏในการศึกษาวิจัยในภูมิภาคเหนือตอนล่างหลายงาน ที่สำคัญ อาทิ สุพัตรา จิรนนทนาภรณ์ และอัญชลี สิงห์น้อย (2548, 2553); อัญชลี วงศ์วัฒนา และสุพัตรา จิรนนทนาภรณ์, 2556; Wongwattana (2011, 2516b); อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา (2557, 2559, 2560) เหล่านี้เป็นต้น

สื่อสารและโทรคมนาคมที่มีคุณภาพ มีอินเทอร์เน็ตที่ครอบคลุมประชากรมากที่สุด เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงทุกภาคส่วนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่นภาษาท้องถิ่น กำลังถูกทำลายอย่างรุนแรง และมีแนวโน้มว่าภาษาท้องถิ่นเหล่านี้จะไม่มีโอกาสฟื้นคืนมาได้เลย เนื่องจากเด็กรุ่นใหม่หันมาพูดภาษาไทยกลางหรือภาษากรุงเทพฯ แทนภาษาท้องถิ่นมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้มีผลงานศึกษาวิจัยจำนวนมากที่ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาถิ่นในเขตเมืองและหมู่บ้าน บริเวณรอบเมือง ตลอดจนหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ริมเส้นทางถนนสายหลักของประเทศ ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาในภูมิภาคใดของประเทศ และมีข้อสรุปที่ตรงกัน นั่นคือ ภาษากรุงเทพฯ เข้าไปมีอิทธิพลเหนือภาษาท้องถิ่น ทั้งการแทนที่ด้วยคำ สำนวน และสำเนียง อีกทั้งวรรณกรรมท้องถิ่นได้กลายเป็น เรื่องราวของเก่าโบราณที่ล้าสมัย สิ่งที่หลงเหลือให้ศึกษาได้อาจเหลือเพียงการแสดงเพื่อสาธิตทาง วิชาการ ไม่ได้เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น ถูกหลานคนรุ่นใหม่ต่างละทิ้ง วรรณกรรมท้องถิ่น หันไปชื่นชมนิยายวรรณกรรมรุ่นใหม่ทั้งที่เป็นนวนิยาย ละครโทรทัศน์ เพลงลูกทุ่ง เพลงวัยรุ่นสมัยใหม่ ที่ผลิตมาจากส่วนกลาง ตลอดจนวรรณกรรมท้องถิ่นได้กลายเป็น ส่วนหนึ่งของวรรณกรรมไทย เขียนด้วยอักษร คำ สำนวนแบบภาษาไทย ดังที่สมพงษ์ วิทยาคัดดีพันธ์ุ (2544ก) พบว่าคัมภีร์ไบเบิลต้องถูกแทนที่ด้วยไบเบิลเทียมที่ทำจากกระดาษเพื่อความสะดวก และอักษรตัวเมืองที่ใช้จารไบเบิลได้เปลี่ยนเป็นอักษรไทยเพื่อความสะดวกในการอ่าน ของพระรุ่นใหม่ที่เรียนหนังสือไทยเป็นหลัก ไม่เพียงแต่เรื่องของภาษาเท่านั้น วัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอื่นๆ ก็กำลังสูญหายไปเช่นเดียวกัน ไม่มีการผลิตเพิ่มเติมเพื่อสืบสานภาษาและ วัฒนธรรมท้องถิ่น

การศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นแบบเดิมไม่สามารถแก้ปัญหาได้ การศึกษาวิจัย เกี่ยวกับสถานภาพการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นที่ผ่านมา ที่สำคัญอาทิ บาหยัน อิมสำราญ (2538) สุกัญญา ภัทรชัย (2538) ตรีศิลป์ บุญขจร (2530, 2543) สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ (2540) ศิราพร ณ ถลาง (2541) นันทนา รณเกียรติ (2541) สมพงษ์ วิทยาคัดดีพันธ์ุ (2544ข) ฯลฯ ได้แสดงผลการศึกษาที่สอดคล้องกันว่าการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น แบบเดิมมีเป้าหมายเพื่อเข้าใจตัวภาษาและวรรณกรรม มุ่งเน้นการสร้างผลงานทางวิชาการโดยไม่ให้ ความสำคัญกับบริบททางสังคมของผู้ใช้และผู้ผลิตภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น และไม่มีเป้าหมาย เพื่อเจ้าของท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของภาษาและวรรณกรรมอย่างแท้จริง ผู้บอกภาษาหรือผู้ให้ข้อมูลเป็น เพียงผู้ให้วัตถุดิบ ไม่ได้รับผลจากการศึกษาใดๆ จากผลงานการศึกษาเช่นนี้เลย อีกทั้งการศึกษา ดังกล่าวมีลักษณะวิธีที่ใช้แนวคิดและ ทฤษฎีประเทศหรือกรอบความคิดที่ใช้กับภาษาไทยและ วรรณกรรมไทยกระแสหลักเป็นบรรทัดฐาน และได้นำเกณฑ์ แนวคิด และทฤษฎีเหล่านั้นมา ประยุกต์ใช้กับภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นโดยไม่ได้มีการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่าง และมักใช้ แนวการศึกษา แนวคิด และทฤษฎีเดียวกัน แต่มีตัวข้อมูลที่ต่างกันในเชิงของเวลา สถานที่ หรือวัย

ของผู้ให้ข้อมูล ดังนั้นผลการศึกษาที่ออกมาจึงไม่แตกต่างกันนัก สอดคล้องกับที่ ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล (2529) และอยู่เคียง แซ่ไคว่ (2529) ที่ได้กล่าวถึงปัญหาการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นว่ามุ่งเฉพาะกลุ่ม ไม่มีความก้าวหน้า เต็มไปด้วยความซ้ำซากและใช้ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ จนทำให้คนทั่วไปเข้าใจได้ยาก หากเป็นการศึกษาผ่านมุมมองและอุดมการณ์ทางสังคมนั้น ส่วนใหญ่ผู้ศึกษาไม่ว่าจะเป็นคนท้องถิ่นหรือคนส่วนกลางมักอาศัยจุดยืน มุมมอง และอุดมการณ์ทางสังคมของส่วนกลาง ไม่ได้ใช้จุดยืน มุมมอง และอุดมการณ์ของชุมชนท้องถิ่น การศึกษาเช่นนี้ทำให้ไม่ได้มีการเชื่อมโยงกับชุมชน นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวมักจำกัดอยู่แต่ในสถาบันการศึกษา ที่เป็นผลงานของนักวิชาการและวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา มากกว่าที่จะเป็นผลงานของคนท้องถิ่นที่ทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอันจะนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

หลังจากเวลาผ่านไป เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลง ค่านิยม ระบบการคิด วิถีคิด และระบบความเชื่อของสมาชิกในสังคมเปลี่ยนไป จึงเกิดมีคำถามใหม่เกิดขึ้น เป็นปัญหาซึ่งแต่เดิมไม่เคยคิดว่าเป็นปัญหา เป็นปัญหาใหม่ในรูปการณ์ทางสังคมใหม่ที่มีพลวัตและการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและรวดเร็ว กระบวนทัศน์เดิมดังกล่าวที่เคยเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่ทรงพลังมาก่อนในอดีตเกิดมีข้อจำกัด ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกต่อไปในการอธิบายและตอบคำถามต่อปัญหาใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความซ้ำซากจำเจ ปัญหาของการที่สังคมไม่ตระหนักในความสำคัญและไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น การที่จะตอบคำถาม ให้คำอธิบาย และแก้ไข ปัญหาของการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยกระบวนทัศน์ใหม่ ซึ่งเป็นมุมมองใหม่ อุดมการณ์ใหม่ และวิถีคิดใหม่ เพื่อที่จะหาคำอธิบายใหม่ให้เข้าใจปรากฏการณ์ใหม่ที่บังเกิดขึ้น

กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นเกิดขึ้นท่ามกลางพลวัตและการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะในความคิดเห็นของ สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (2544ข) ที่กล่าวว่า กระบวนทัศน์ใหม่เกิดจากการประสานความคิดค้นและแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบวิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงจากความจำเป็นที่ต้องรู้จักกับตัวปัญหา ต้นเหตุของปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และสภาพที่ปัญหาได้รับการแก้ไข การศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่นั้น ผู้ศึกษาไม่เพียงแต่เป็นผู้ศึกษาวิจัยเท่านั้น หากยังเป็นผู้มีส่วนในกระบวนการสร้างสรรค์สังคมและชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นผู้สร้างความภาคภูมิใจให้กับภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น โดยร่วมมือกับปราชญ์และชุมชนท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์ สิ่งสม สืบสาน และพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย จึงน่าจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำและการสูญสลายทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน

กลุ่มชาติพันธุ์ไทในภาคเหนือตอนล่างที่กำลังเผชิญกับปัญหา “ภาวะการสูญสลายทางภาษาและวัฒนธรรม” มาก่อนหน้านี้เฉกเช่นเดียวกันกับชาติพันธุ์กลุ่มอื่นๆ จึงเป็นอีกประเด็นของปัญหาความอยู่รอดในยุค “ประเทศไทย 4.0” การศึกษาวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาทางภาษาและการสืบสาน

ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง กรณีชาติพันธุ์ไทใหญ่ ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก และ ไทหาดสองแคว (ลาวเวียง) เป็นการศึกษาวิจัยภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นในกระบวนทัศน์ใหม่ ดังกล่าว โดยเชื่อมโยงถึงบริบททางวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่นอกจากจะ สร้างความก้าวหน้าทางด้านวิชาการแล้ว ยังมุ่งสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นชาติพันธุ์ไทในการ ดำรงรักษาและสืบสานภาษาและวัฒนธรรม โดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการศึกษาวิจัย ทำให้ได้ ข้อมูลจากมุมมองของชุมชน ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนที่ บุคคลภายนอกเห็นความสำคัญและได้เข้ามามีส่วนร่วม

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทเชื้อสายลาวในจังหวัด อุดรดิตต์ โดยเชื่อมโยงกับบริบทสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม
- 2) เพื่อศึกษาสถานการณ์ภาษาและวัฒนธรรม
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการสืบสานและพัฒนา

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ให้ความสำคัญเน้นที่ลักษณะภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่โดดเด่นสามารถแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจนเท่านั้น โดยมุ่งศึกษาชาว ปัญญาหรือความชาญฉลาด ความสามารถในการใช้ภาษาสื่อสาร การแสดงออกทางวัฒนธรรม ท้องถิ่น และการแก้ปัญหาทางการอนุรักษ์สืบสานภาษาและวัฒนธรรม ตลอดจนการเรียนรู้ อย่างยั่งยืนของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ได้ครอบคลุมรวมไปถึงลักษณะของภาษาและวัฒนธรรมในทุกๆ ด้าน เนื่องจากไม่ได้มีเจตนาที่จะให้เป็นการรวบรวมข้อมูลด้านภาษาและวรรณกรรมไว้แต่อย่างใด

4. การทบทวนวรรณกรรม

ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมนี้จะกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีของการวิจัยและเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 แนวคิดและทฤษฎีของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวิเคราะห์ที่สำคัญคือ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษา แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ใหม่ และทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ ดังนี้

4.1.1 ภูมิปัญญาทางภาษา

คณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2534) ได้กล่าวไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิต สังคม และในสภาพของสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน และถ่ายทอดหรือสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรม การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมจึงต้องใช้ปัญญาค้นหาสิ่งที่มีอยู่แล้ว ฟันฟู ประยุกต์ ประดิษฐ์ เสริมสร้างสิ่งใหม่บนรากฐานของสิ่งเก่าที่ค้นพบนั้น นักฟันฟู นักประยุกต์ และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ผู้รู้ชาวบ้าน และสติปัญญาที่ใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับในด้านภาษานั้น ประพนธ์ เรืองณรงค์ และเสาวลักษณ์ อนันตศานต์ (2545) กล่าวว่า ภูมิปัญญาทางภาษา หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความชาญฉลาดในการแก้ปัญหา หรือสร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาษา ที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งสืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาทางภาษาท้องถิ่น จึงหมายถึง ความรู้ ความสามารถ ความชาญฉลาดในการแก้ปัญหาที่เกิดกับการใช้ภาษาสื่อสารในท้องถิ่นของตน ในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น ที่สืบทอดและสั่งสมมาจากประสบการณ์ชีวิต สังคม และสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น สืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาทางภาษาชาติพันธุ์ไทยในท้องถิ่นต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาด ความมีไหวพริบ และความสามารถในการใช้ภาษา และถือเป็นเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ไทย ที่สำคัญมีดังนี้

- 1) การใช้วรรณยุกต์เป็นกลวิธีในการสร้างคำใหม่ที่มีความหมายใหม่ให้แตกต่างออกไปอย่างหลากหลาย ดังตัวอย่างในภาษาไทยเช่น *คว ช่า ชั่ว คั่ว ขว* เป็นต้น
- 2) การสร้างคำโดยวิธีการนำคำเดิมที่ปรากฏอยู่แล้วมาประสม ซ้อน และซ้ำกันอย่างแยบยล จนเกิดความหมายใหม่เป็นคำใหม่ขึ้นมา
- 3) การใช้ถ้อยคำแสดงสถานการณ์และระดับที่แตกต่างกัน เช่น คำสรรพนาม คำลงท้ายที่ใช้แตกต่างกันตามสถานการณ์ สถานภาพหรือฐานันดรของผู้พูดผู้ฟัง อายุ และ/หรือความสนิทสนม
- 4) การใช้คำศัพท์ที่หลากหลาย ที่สามารถบอกลักษณะของสิ่งของนั้นๆ ได้อย่างเป็นระบบที่แยบยล เช่น ระบบคำเรียกญาติ คำบอกเวลา คำลักษณะนาม ฯลฯ
- 5) การเล่นคำและการผวนคำ เพื่อแสดงถึงอารมณ์ขัน สนุกสนาน และสุนทรีย์

- 6) การสร้างสรรค์ทางวรรณกรรม เช่น นิทานพื้นบ้าน และวรรณศิลป์ที่มีคำสัมผัสคล้องจอง ทั้งสัมผัสสระและพยัญชนะ เพื่อให้เกิดเสียงไพเราะในการประพันธ์หลายรูปแบบ อาทิ สำนวน คำพังเพย สุภาษิต ปริศนาคำทาย เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ
- 7) การใช้อุปุภพแสดงภาพพจน์ ทำให้การสื่อสารชัดเจนและเข้าใจได้ง่ายขึ้น

4.1.2. กระบวนทัศน์ใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น จะกล่าวโดยครอบคลุมถึงประเด็นดังนี้คือ ความหมายและลักษณะของกระบวนทัศน์ กระบวนทัศน์ใหม่ ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน กระบวนทัศน์ใหม่ด้านการพัฒนาท้องถิ่น และกระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษาวิจัยภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

4.1.2.1 ความหมายและลักษณะของกระบวนทัศน์

คำว่า “กระบวนทัศน์” (Paradigm) เป็นคำศัพท์ที่ Thomas S. Kuhn ได้นำเสนอและเผยแพร่เมื่อประมาณต้นปี ค.ศ. 1970 (ตรงกับ พ.ศ. 2513) อีกทั้งจากการประชุมทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์ในปี ค.ศ. 1974 และจากการประชุมทางด้านการบริหารรัฐกิจของประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1975 เป็นผลให้นักวิชาการสนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์มากขึ้น (วันชัย วัฒนศัพท์, ม.ป.ป.) นักวิชาการได้ให้ความหมายของกระบวนทัศน์ไว้หลายความหมาย ดังนี้

Thomas S. Kuhn กล่าวว่า กระบวนทัศน์ หมายถึง ผลสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์ (Scientific Achievement) ที่นักวิชาการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมองค์การ นโยบาย โครงสร้าง กระบวนการ เทคโนโลยี และพฤติกรรมกรบริหาร ซึ่ง Robert T. Holt & John M. Richardson ได้ขยายความว่า ผลสำเร็จทางด้านวิทยาศาสตร์เป็นแบบแผนที่กำหนดรูปแบบและแนวทางการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ มีองค์ประกอบ 5 ประการ คือ แนวความคิดเชิงทฤษฎี ทฤษฎี กฎ ปัญหา และข้อเสนอแนะ (วันชัย วัฒนศัพท์, ม.ป.ป.)

ในมุมมองที่แตกต่างออกไปนั้น สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (2544) กล่าวเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ไว้ว่าเป็นความคิดและการกระทำของบุคคลในสังคมใดสังคมหนึ่งที่ถูกกำหนดจากระบบความคิด ระบบความเชื่อ ค่านิยม วิธีการ และอื่นๆ ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกัน และยอมรับนับถือปฏิบัติร่วมกันในกลุ่มสมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง ความคิดและการกระทำนี้อาจเกิดจากการปลูกฝัง รับรู้ เรียนรู้ โดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม จนกลายเป็นแนวปฏิบัติในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

นอกจากนี้ สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ ยังมีความเห็นว่าในสังคมหนึ่งอาจมีกระบวนทัศน์ที่แตกต่างกัน ยังผลให้สมาชิกคิดและกระทำต่างกัน มีวิธีการทำงาน การมองโลก และกระบวนการแก้ปัญหาที่แตกต่างกัน กระบวนทัศน์กระแสนี้หมายถึงความคิดและการกระทำของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่มักมีความคิดและการกระทำที่คล้ายคลึงกัน กระบวนทัศน์กระแสนี้หมายถึงกระบวน

ทัศน์ที่แตกต่างที่กำลังก่อตัวขึ้นใหม่ และอาจพัฒนากลายเป็นกระบวนการทัศน์กระแสหลักได้ในเวลาต่อมา เช่น แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยที่เคยเป็นแนวคิดหรือกระบวนการทัศน์กระแสทวนที่ถูกต้องด้านและประณามเมื่อก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของเมืองไทย พ.ศ. 2475 แต่ปัจจุบันกลับเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยว่าเป็นการปกครองที่ดีที่สุดขณะนี้ เป็นต้น กระบวนทัศน์จึงเป็นวิธิตัด วิธียอง และพฤติกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตอยู่เสมอ เป็นวิธิตัดและวิธียองปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของมนุษย์ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งอย่างมีพลังและแจ่มชัด ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาและเวลาผ่านไปจะพบว่ากรอบคิดและการมองในกระบวนทัศน์เดิมเริ่มเกิดปัญหา ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีพลังเช่นเดิม ปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อยังพยายามจะนำเอากรอบคิดและกระบวนทัศน์เดิมมาใช้

4.1.2.2 กระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษาและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ในเรื่องของกระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษา นั้น ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2542) ได้กล่าวไว้ว่าการศึกษที่อาจถือว่าเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษานั้นคือความองกรมระบบการศึกษาต้องการความหลากหลายและต้องการพลังเติบโตอย่างไม่มีที่สิ้นสุดตามอย่างที่ควรจะเป็น และมองว่าการปฏิรูปการศึกษาที่ดีมีลักษณะ 3 ประการดังนี้คือ

- 1) การทำให้การศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งมวล
- 2) การทำให้สังคมทั้งมวลเข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษา
- 3) การศึกษาต้องนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปัญหาทุกชนิด

หากเป็นกระบวนทัศน์เดิม การศึกษาเป็นเรื่องของรัฐ ของคนเฉพาะกลุ่มเท่านั้น และการศึกษาไม่เกี่ยวกับคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา แต่ในกระบวนทัศน์ใหม่ สมาชิกของสังคมต่างมีหน้าที่ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา และมีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาคชีวิต สังคม และปัญหาอื่นๆ ได้ มิใช่เป็นการเรียนรู้เพียงเพื่อรู้ เพื่อวิชาการ หรือเพื่อปริญญาเป็นใบเบิกทางเท่านั้น

สำหรับในการจัดกระบวนกรเรียนรู้แบบยั่งยืนในชุมชนนั้น ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542) ได้เสนอปรัชญาและแนวคิดกระบวนทัศน์ใหม่ไว้ดังนี้

1) มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงซึ่งสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ การเรียนรู้้นอกจากจะสร้างสรรค์ภูมิปัญญาให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ยังก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและความปิติแก่ผู้เรียนอีกด้วย

2) การปฏิรูปการศึกษาควรมุ่งเน้นการแก้ปัญหาความทุกข์ยากให้กับคนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยกระจายการเรียนรู้จากสถานศึกษาไปสู่ชุมชน หรือคืนการศึกษาให้ชุมชน เพื่อให้การเรี้นรู้้นั้นตอบสนองความต้องการของชุมชน และทำให้เกิดการสะสมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา ต่างฝ่ายต่างช่วยเสริมสร้างความ

เข้มแข็งซึ่งกันและกันกล่าวคือนักเรียน ครู และชุมชน อยู่ในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นทั้งผู้สอนและผู้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน

3) บุคคลและชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ฯลฯ การนำรูปแบบการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในชุมชนหนึ่งไปใช้ในอีกชุมชนหนึ่ง หรือการวางแผนจากส่วนกลางแล้วนำไปให้ชุมชนท้องถิ่นปฏิบัติ จึงมักประสบความล้มเหลว นอกจากนี้ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกชุมชนยังเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จึงต้องพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

4) เป้าหมายการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน คือ เพื่อสร้างปัญญาให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน ได้อย่างบูรณาการ หรือเพิ่มเสริมสร้างพลังให้คนในชุมชนสามารถพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองได้มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเชื่อมต่อประสบการณ์ระหว่างบุคคลและชุมชนโดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้

5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ชุมชนให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการนั้นมีสาระและขอบเขตกว้างขวาง โดยเฉพาะการเลี้ยงชีพของคนในชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกส่วนของสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อาทิ นักวิชาการ สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน นักธุรกิจองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ การเรียนรู้ในชุมชนจึงมิได้เกี่ยวข้องกับบุคลากรทางการศึกษาเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของทุกฝ่าย

6) การจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนควรนำไปสู่วัตถุประสงค์หลายประการพร้อมๆ กัน เช่น เพื่อสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ สร้างความเข้าใจร่วมกัน สร้างคุณค่าและจิตสำนึกใหม่ ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงาม เกิดความเอื้ออาทร สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ (วิธิตัดและวิธิต่างาน) ทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แนวทาง วิธีการ และแผนงานการแก้ปัญหา ได้เริ่มทดลองปฏิบัติ ได้Joyวิทยัย เกิดการสะสมองค์ความรู้ในท้องถิ่น ได้องค์ความรู้ใหม่ และขยายผลผ่านการสรุปทบทวนร่วมกัน ได้หลักสูตรท้องถิ่นและนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนการสอน ชุมชนมีโอกาสเรียนรู้และจัดการร่วมกัน รวมทั้งสิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู

ส่วนขั้นตอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน มี 5 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก “รวมคน ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสรุปทบทวน และร่วมรับผลจากการกระทำ” ถ้าวางจรแห่งการเรียนรู้ของชุมชนใดหมุนได้เร็วหรือมีพลวัตสูง แสดงว่าชุมชนนั้นมีพลังการเรียนรู้สูง

1) การรวมคน ถึงแม้ว่าการจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่าทุกคนในชุมชนมีความสำคัญเท่าเทียมกันแต่ในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนรู้ในชุมชนที่มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และทรงพลังต้องเริ่มต้นจากการรวมคนในชุมชนเป็นองค์กรชุมชนเพื่อเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์ของตนเองกับครอบครัว ชุมชน และสังคม ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การจัดการ การประกอบอาชีพ ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย การดำรงชีวิต

อย่างมีความสุข ฯลฯ การรวมคนมีวัตถุประสงค์เพื่อรวม “พลังใจ” เป็นการเสริมใจซึ่งกันและกัน สมาชิกมีความสนใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้เกิดจิตสำนึกร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรัก ความสามัคคี และความเอื้ออาทร องค์กรชุมชนที่มีสมาชิกหลากหลาย ทั้งเพศ วัย และอาชีพ ถ้าปรึกษาหารืออย่างต่อเนื่อง องค์กรชุมชนนั้นย่อมมีความเข้มแข็ง

การรวมคนเป็นกลุ่ม องค์กร หรือเครือข่ายนั้น สามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในแต่ละท้องถิ่น วิธีที่ได้รับความนิยมได้แก่ การจัดเวที อาจเรียกว่าเวทีชาวบ้าน หรือเวทีประชาคม เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม แล้วนำประเด็นที่ชุมชนให้ความสนใจมาเป็นเครื่องมือในการรวมคนและการสืบค้นผู้นำจิตวิญญาณ เช่น การเลี้ยงชีพ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด การรักษาสุขภาพ พิธีกรรมและประเพณี ดนตรีพื้นบ้าน ประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นต้น เวทีหลายแห่งใช้ผู้นำในชุมชนเป็นเครื่องมือในการรวมคน อาจเป็นพระภิกษุ ครู หมอพื้นบ้าน ผู้นำจิตวิญญาณ ด้านพิธีกรรม หรือผู้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผู้นำเหล่านี้มักเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน อดกลั้น และมีจิตใจอาสาสมัคร ในบางกรณีองค์กรจากภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนอาจเข้าไปกระตุ้นให้คนในชุมชนรวมตัวกัน เช่น กรมการพัฒนาชุมชนและกรมส่งเสริมการเกษตร เข้าไปจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มอาชีพ องค์กรพัฒนาเอกชนกระตุ้นให้รวมตัวกันเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนภาคธุรกิจที่มีบทบาทเด่นชัด ได้แก่ บริษัท บางจากฯ ที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านรวมตัวกันทำธุรกิจค่าน้ำมัน เป็นต้น การรวมคนนับเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ถ้าใช้ความคิดเป็นเครื่องมือในการรวมคนจะสามารถรวมพลังใจของผู้นำจิตวิญญาณได้เป็นอย่างดี ทำให้ได้คนที่มีคุณภาพ มีพลัง และรวมตัวกันอย่างยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานในขั้นต่อไป ประสบผลสำเร็จ

2) การร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมพลังความคิดเพื่อให้รู้แจ้ง โดยผ่านกระบวนการที่มีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด สร้างความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ สร้างวิสัยทัศน์ร่วม แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดแนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา

3) การร่วมทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อรวมพลังการจัดการ ดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด โดยใช้หลักสหกรณ์ ใช้การฝึกฝนจากการทดลองปฏิบัติ ใช้การปฏิบัติในพื้นที่จริง กิจกรรมจริง สถานการณ์จริง เสริมด้วยหลักการ ทฤษฎี เทคโนโลยี และระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งการแบ่งบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบทางภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิผล

4) การร่วมสรุปบทเรียน มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังภูมิปัญญา โดยเริ่มจากการประเมินตนเอง และประเมินผลงาน โดยผ่านกระบวนการกลุ่มและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้เกิดการเชื่อมต่อกันของความรู้ และประสบการณ์ นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ขององค์กร จากนั้นเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ ไปสู่องค์กรชุมชนอื่นๆ

5) การร่วมรับผลจากการกระทำ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างพลังปิติ โดยการยกย่อง ชื่นชม และให้กำลังใจคนที่เสียสละและทำงานให้กับชุมชนและสังคม ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจและมีความสุขจากการทำงานร่วมกัน ส่วนผลจากการกระทำอาจได้รับในมิติที่แตกต่างกัน เช่นสมาชิกองค์กรชุมชนได้รับผลทางด้านเศรษฐกิจ นักเรียนได้เรียนรู้ศักยภาพของท้องถิ่นซึ่งนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการปฏิรูปการเรียนการสอนในสถานศึกษา

4.1.2.3 กระบวนทัศน์ใหม่ด้านการพัฒนาท้องถิ่น

ในทิศทางเดียวกันกับ ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542) ที่กล่าวเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนนั้น อภิชาติ คำดี (2552) ได้กล่าวเกี่ยวกับกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นว่าในปัจจุบันสังคมไทยได้มีการกระจายอำนาจลงสู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึงครอบคลุมทั่วทุกภูมิภาค โดยมีรูปแบบขององค์กรท้องถิ่นที่แตกต่างกันออกไป อาทิ องค์กรท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ยาวนานมากที่สุดอย่างเทศบาล ต่อมาคือองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และองค์กรท้องถิ่นที่เกิดขึ้นหลังสุดอย่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมทั้งการปกครองพิเศษอีก 2 รูปแบบคือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา ความสำเร็จในการบริหารการพัฒนาท้องถิ่นจึงขึ้นอยู่กับผู้นำองค์กรท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้นำที่มาจากคัดเลือกโดยตรงจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ กระบวนทัศน์หรือแนวความคิดอย่างเป็นระบบในการพัฒนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำองค์กรท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีประโยชน์สุขของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญ กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่นมีดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึงการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและสังคมที่ดีงามเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ

2) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) การพัฒนาที่คตินั้นไม่จำเป็นต้องติดยึดอยู่กับตำราหรือทฤษฎีการพัฒนาแบบตะวันตกที่อาจไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมไทย ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นจึงเป็นแนวทางที่นักบริหารการพัฒนาพึงให้ความสำคัญ เป็นความจำเป็นที่ผู้นำองค์กรท้องถิ่นต้องรู้เท่าทัน มองเห็นโลกแต่ต้องเข้าใจท้องถิ่นของตนเองอย่างแท้จริง เพื่อออกแบบการพัฒนาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นนั้นๆ

3) ความเสมอภาค (Equity) เป็นหัวใจสำคัญของสังคมประชาธิปไตยที่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน กระบวนทัศน์ในการพัฒนาก็เช่นเดียวกัน ประชาชนทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันในการได้รับโอกาสจากการพัฒนา นโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาต่างๆ ขององค์กรท้องถิ่นจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ไม่ใช่กำหนดมาจากพรรคพวก

4) การกระจายอำนาจ (Empowerment) สังคมโลกปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการกระจายอำนาจทั้งในระดับโลก ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ด้วยความเป็นโลกแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน การกระจายอำนาจจึงเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับการพัฒนาทุกระดับ ภายใต้หลักการที่ว่าไม่มีผู้ปกครองใดที่เข้าใจ โกลัซิด และเข้าถึงประชาชนและการแก้ปัญหาได้ดีเท่ากับผู้ปกครองที่มาจากประชาชนด้วยกันเอง การบริหารการพัฒนาในยุคใหม่จึงต้องเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้การพัฒนาและการแก้ปัญหาสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง และวิธีการพัฒนานั้นต้องเป็นแบบจากล่างขึ้นบน ไม่ใช่แบบบนลงล่าง เหมือนอย่างในอดีต

5) ความคุ้มค่า (Productivity) หมายถึงการพัฒนาต่างๆ นั้นมีความคุ้มค่าหรือไม่เมื่อเปรียบเทียบกับทรัพยากรที่ใช้ไปกับผลที่ได้รับกลับมา ในภาคเอกชนนั้นมักจะเน้นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ คือทำถูกวิธีเพื่อให้ต้นทุนต่ำสุดและได้กำไรสูงสุด แต่ในภาครัฐหรือองค์กรท้องถิ่นที่มีประโยชน์สาธารณะเป็นเป้าหมายนั้นควรเน้นการบริหารที่มีประสิทธิผล คือทำถูกเรื่อง โดยมุ่งที่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นหลัก โครงการพัฒนาบางอย่างอาจไม่คุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ แต่ถ้ามีความคุ้มค่าในเชิงสังคม วัฒนธรรม การศึกษา หรือคุณภาพชีวิตของประชาชนก็อาจดำเนินการได้

4.1.2.4 กระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษาวิจัยภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

ในกระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษาวิจัยภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น นั้น สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ (2544ข) กล่าวว่าการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นในทศวรรษใหม่ข้างหน้านี้ ต้องมีการทบทวนเป้าหมาย แนวทาง และวิธีการศึกษาใหม่เพื่อให้เกิดการศึกษาที่ถูกต้องและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตรงกับความต้องการของสังคม แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ได้ละทิ้งความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะด้าน โดยทั้งนี้ สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์ ได้เสนอกระบวนทัศน์ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นที่สอดคล้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกระบวนทัศน์ใหม่ด้านการศึกษาของศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2542) ด้านการจัดการการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (2542) และด้านการพัฒนาท้องถิ่นของ อภิชาติ คำดี (2552) ว่าควรมีลักษณะ 5 ประการ สรุปได้ดังนี้

1) ศึกษาด้วยมิติทางวัฒนธรรม มีการดำเนินการที่อยู่ในบริบททางสังคมวัฒนธรรมและยุคสมัย สังคมเกี่ยวข้องกับภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอย่างไร มีการศึกษาแบบบูรณาการ โดยมีการเชื่อมโยงกับวิถีคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งทุกส่วนมีอิทธิพลซึ่งกันและกันอย่างไม่สามารถแยกศึกษาแต่ละอย่างได้ต้องศึกษาไปพร้อมๆ กัน

2) ศึกษาวิจัยต่อยอดความรู้ของชุมชน สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ภูมิปัญญา จากมุมมองของท้องถิ่น ก่อให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีของท้องถิ่นขึ้นเองจากองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรมที่ได้สร้างสรรค์ สัมผัส และสืบสานต่อกันมาเป็นเวลานาน อันจะทำให้เข้าใจท้องถิ่นได้กระจ่างชัด ซึ่งเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ที่แตกต่างจากเดิมซึ่งมักใช้เกณฑ์ มุมมอง ทฤษฎีของ

ส่วนกลางเป็นบรรทัดฐานวัดคุณค่า ความดี ความงาม และความไพเราะของภาษาและวรรณกรรมของท้องถิ่นใดก็ได้

3) ศึกษาโดยให้ชุมชนท้องถิ่น เช่น ผู้นำ ประชาชนชาวบ้าน เยาวชนที่เป็นกำลังเข้มแข็ง ฯลฯ เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย โดยการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีอิสระทางความคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์ สร้างสรรค์ พัฒนา และสืบสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน อันเป็นการส่งเสริมศักยภาพของคนและชุมชนเพื่อพัฒนาสังคมชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของชุมชน สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นเองได้ อีกทั้งยังทำให้ชุมชนกล้าแสดงออกทางความคิดเนื่องจากไม่ถูกมองว่าด้อยต่ำ ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีความเป็นคนของท้องถิ่น

4) ศึกษาเพื่อนำผลการศึกษาวิจัยหรือองค์ความรู้กลับไปใช้หรือพัฒนาชุมชน สามารถนำไปส่งเสริมการสร้างสรรคงานประพันธ์ต่างๆ และนำภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต ของประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ได้อย่างดี อันจะทำให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหน อนุรักษ์และสืบสานภาษาและวรรณกรรมของตนด้วยความภาคภูมิใจ

5) ศึกษาอย่างเป็นพลวัต เนื่องจากภาษาและวรรณกรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งผู้ศึกษาต้องพยายามศึกษาปัจจัย พลั และความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และลักษณะของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ที่ผ่านมาได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสำหรับภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก และไทหาดสองแควนั้น มีจำนวนน้อยมาก ที่ผ่านมาพบงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมไทหาดสองแควเพียงหนึ่งงานเท่านั้นและเป็นการศึกษาเมื่อเกือบ 20 ปีมาแล้วในช่วงก่อนที่จะมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาชุมชนดังกล่าว คืองานวิจัยของ กิตติภักดิ์ นันทธนะวานิช (2545) มีผลการวิจัยว่าระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีการเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อยังชีพสู่ระบบการผลิตเพื่อขาย มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมทางการผลิตที่ผูกพันอยู่กับการทำนาเพาะปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก ระบบครอบครัวและเครือญาติภายในชุมชนมีพัฒนาการจากระบบครอบครัวขยายมาสู่ระบบครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ชุมชนมีระบบความเชื่อทางพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ระบบเสียงภาษาลาวเวียง ประกอบด้วยหน่วยเสียงพยัญชนะ 20 หน่วยเสียง สามารถปรากฏเป็นพยัญชนะท้ายคำได้ 9 หน่วยเสียงและมีพยัญชนะควบกล้ำ 2 หน่วยเสียง หน่วยเสียงสระ 21 หน่วยเสียง หน่วยเสียงวรรณยุกต์มีการแตกตัวเป็นสามและมีจำนวนหน่วยเสียง 5 หน่วยเสียง ลักษณะโครงสร้างพยางค์สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ โครงสร้างพยางค์เดี่ยว โครงสร้างสองพยางค์ และโครงสร้างหลายพยางค์ ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน

โทยทาดสองแควมมี 2 ลัถษณัได้แถ่ ปัจจยัภายนอก เช่น การเข้ามาของเส้นทงคมนาคนขงส่ง ไฟฟ้า การแนะนำแผนทงการผลิตในรูลแบบใหม่โดยเจ้าหน้าทึและหน่วยงานภาครฐั อดอดจนการเผยแพร์เทคโนโลยีสมัยใหม่ในกระบวนการผลิต ส่วนปัจจยัภายในได้แถ่ อັถราการขยายตัวของประชากรและคุณภาพของพื้นที่ทำกึนมีความอดุมสมบูรณัลดลง

ส่วนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ไทน้าปาด-ฟากท่า-บ้านโคกนั้นไม่ปรากฏ โดยเฉพาะการศึกษาวิจัยในแนวภาษาศาสตร์ คงพบเพียงเว็บไซต์แนะนำเกี่ยวกับการพูดภาษาน้าปาด ผ้าทอ และงานประเพณีประจำปีแต่พอสังเขป

5. วิธีการศึกษาวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัยกระทำโดยแบ่งออกเป็ขัันตอนต่างๆ ดังนี้

5.1 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในงานวิจัยนี้มี 2 ประเภทได้แถ่แหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ รายละเอียดดังนี้

5.1.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ใช้เป็นแหล่งข้อมูลหลัก เป็นการลงเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาของผู้วิจัยในเขตภาคเหนือตอนล่างมีดังนี้

1) ภาษาและวัฒนธรรมไทน้าปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีแหล่งข้อมูลดังนี้

- ตำบลเด่นเหล็ก อำเภอน้าปาด จัังหวดัอุดรดิตถั
- ตำบลฟากท่า อำเภอฟากท่า จัังหวดัอุดรดิตถั
- ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก จัังหวดัอุดรดิตถั

ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิแบ่งได้เป็น 2 ลัถษณัดังนี้

- ข้อมูลด้านภาษา ได้จากการคัดเลือกผู้บอกภาษาหลัก 3 คน คือ 1) นางลำบอง หลวงมั่ง ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ ตำบลเด่นเหล็ก 2) นางโสเรื้อน ต้นเต็ม สมาชิกกลุ่มทอผ้า บ้านกกตอง ตำบลฟากท่า อำเภอฟากท่า และ 3) นางประเสริฐ มีมา ประธานกลุ่มทอผ้าบ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก และมีกรตรวจสอบระบบเสียงกับชาวไทน้าปาดคนอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง

- ข้อมูลด้านอื่นๆ เช่น ประวัติ วัฒนธรรม สังคม ฯลฯ นอกจากจะได้จากผู้บอกภาษาทั้ง 3 คนแล้วยังสัมภาษณ์เชิงลึกจากบุคคลอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ นางประชัน เล็กอุดม (ปราชญ์ด้านการทอผ้า บ้านม่วง ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด) นางจอม ทองออน นางแพง ดวงห่ม และนางฝุ่น เขือกพัด (ทั้งสามรายหลังนี้เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้า บ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก)

2) ภาษาและวัฒนธรรมไทหาดสองแคว คือ บ้านหาดสองแคว หมู่ 1 2 และ 3 ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุดรดิตต์

ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

- ข้อมูลด้านภาษา ได้จากการคัดเลือกผู้บอกภาษาหลัก 2 คน คือ 1) นายสมภพ ตรีพัฒน์ ผู้ใหญ่บ้านหาดสองแควหมู่ 1 และ 2) นางบุญธรรม สุขเกษม ชาวบ้านหาดสองแควหมู่ 1 และมีการตรวจสอบระบบเสียงกับชาวไทหาดสองแควคนอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง
- ข้อมูลด้านอื่นๆ เช่น ประวัติ วัฒนธรรม สังคม ฯลฯ ได้จากผู้บอกภาษาทั้งสองรายเป็นหลัก

5.1.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสารท้องถิ่นที่กลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่มิภาคเหนือตอนล่างได้ศึกษาและบันทึกเอาไว้ซึ่งมักเป็นพิธีกรรมทางประเพณีต่างๆ และสื่อสังคมออนไลน์เช่น เฟซบุ๊ก “ที่นี่...น้ำปาด” เป็นหลัก

5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลด้านภาษามีดังนี้

- 1) แบบเก็บข้อมูลต่างๆ ได้แก่ แบบทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ William Gedney (1972) และรายการคำศัพท์ภาษาไทยถิ่นของวิลคัตตี กิงคำ (2544)
- 2) อุปกรณ์การวิจัยในการออกเก็บข้อมูลภาคสนามมีดังนี้
 - ระบบติดตามยานพาหนะด้วยดาวเทียม (GPS) เพื่อใช้ในการสำรวจระดับหมู่บ้าน
 - เครื่องบันทึกเสียง (voice recorder) เพื่อช่วยในการบันทึกข้อมูลต่างๆ

- กล้องดิจิตอล (digital camera) เพื่อใช้ในการบันทึกภาพกิจกรรมต่างๆ
- โน้ตบุ๊ก (notebook) เพื่อบันทึกข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลต่างๆ
- แฟลชไดรฟ์ (flash drive) เพื่อบันทึกจัดเก็บข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ในท้องถิ่น
- เครื่องเขียน เช่น สมุด ดินสอ ปากกา ฯลฯ เพื่อใช้ในการบันทึกข้อมูล

3) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยในการจัดเก็บข้อมูล จัดการกับข้อมูล พิมพ์ผลข้อมูล และนำเสนอข้อมูลด้วยวาจา เช่น Microsoft word, excel, power point

5.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากที่ได้ทำการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ไท และแหล่งหรือชุมชน/หมู่บ้านจากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา เว็บไซต์ ตลอดจนสื่อสังคมออนไลน์เช่นเฟซบุ๊กแล้ว ก็ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาภาษาและวัฒนธรรมในภาคสนาม ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการดังนี้

- 1) ประสานติดต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองระดับจังหวัด เพื่อขออนุญาตเข้าเก็บข้อมูลในท้องถิ่นและขอความช่วยเหลือในการประสานงานไปยังเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในระดับตำบลและหมู่บ้าน
- 2) ออกสำรวจชุมชนหมู่บ้านชาติพันธุ์ไทกลุ่มเป้าหมาย โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยจะเข้าพบสอบถามข้อมูลจากเทศบาลตำบลทุกตำบลที่มีข้อมูลว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ไทดังกล่าวตั้งหมู่บ้านอยู่
- 3) เข้าพบผู้นำของแต่ละชุมชน/หมู่บ้านเพื่อขอความร่วมมือนำทางไปสู่ผู้บอกภาษาและผู้ให้ข้อมูลด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะเป็นตัวกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านเอง หรือปราชญ์ผู้รู้ชาวบ้าน
- 4) คัดเลือกและทาบทามผู้นำหรือปราชญ์ผู้รู้ชาวบ้าน ให้เป็นผู้ร่วมวิจัยจากชุมชนท้องถิ่นและเป็นบุคคลหลักในการสืบสานภูมิปัญญาภาษาท้องถิ่นนั้นต่อไป
- 5) เก็บข้อมูลด้านระบบเสียงจากผู้บอกภาษาโดยวิธีการชักข้อมูลภาษา (eliciting) จากผู้บอกภาษาหลักและตรวจสอบข้อมูล
- 6) สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลด้านสังคมวัฒนธรรม ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวกับผู้บอกภาษาผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้านเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ประเพณีพิธีกรรมที่ยังดำเนินอยู่ ตลอดจนมุมมองด้านภาษาและวัฒนธรรมของตนเองด้วย
- 7) ฝึกอบรมแบบง่ายให้กับผู้ร่วมวิจัยจากชุมชนท้องถิ่นในการเก็บข้อมูลด้านคำศัพท์วรรณกรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยหลักจะติดตามผลและพัฒนางานเป็นระยะๆ
- 8) เข้าร่วมและสังเกตการณ์ในกิจกรรม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในรอบปี เช่น งานประเพณีประจำปี พิธีกรรมต่างๆ ในแต่ละเดือน กิจกรรมทางสังคม ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านบริบททางสังคมและวัฒนธรรม

9) เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารท้องถิ่นที่ได้มาขณะที่ออกสำรวจข้อมูลในแต่ละชุมชน และจากเฟซบุ๊กสามารถเก็บรวบรวมได้ตลอดเวลา

5.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและอธิบายปรากฏการณ์ด้านภาษา จะพิจารณาโดยเชื่อมโยงกับบริบทต่างๆ อาทิ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือพิจารณาว่าบริบทเหล่านี้เป็นเหตุผลหรือสะท้อนให้เห็นในการใช้ภาษาต่างๆ อย่างไร อันจะเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นที่ภาษาพูดหรือระบบเสียง ซึ่งแบ่งเป็นระบบเสียงพยัญชนะ สระ พยางค์ และวรรณยุกต์ ตามแนวคิดทางภาษาศาสตร์เกี่ยวกับระบบเสียงโดยเฉพาะเสียงวรรณยุกต์ เช่น Gedney (1972)

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

6.1 ด้านวิชาการ

- 1) เป็นการขยายการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ในเชิงภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่างเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับชาติพันธุ์ที่นักภาษาศาสตร์ในสวนกลางหรือภาคอื่นๆ ยังก้าวล่วงมาศึกษาไม่ถ้วนถึง
- 2) เป็นแนวทางในการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมโดยกระบวนทัศน์ใหม่ที่เชื่อว่าจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ทางภาษาและวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- 3) ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจเรื่องภูมิปัญญาทางภาษาชาติพันธุ์โทภูมิภาคเหนือตอนล่าง
- 4) กระตุ้นให้เกิดงานวิจัยเกี่ยวกับภาษาและการใช้ภาษาอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับบริบทต่อไป
- 5) นิสิตระดับบัณฑิตศึกษามีโอกาสสร้างเสริมและฝึกประสบการณ์เพื่อเพิ่มศักยภาพทางการวิจัยจากการเป็นผู้ช่วยวิจัย

6.2 ด้านสังคมและชุมชน

- 1) เป็นการช่วยส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาคุณค่าทางภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชาติ บนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะเอื้อต่อการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

2) สร้างค่านิยมให้คนไทยท้องถิ่นภูมิใจในภาษาท้องถิ่นซึ่งเป็นเอกลักษณ์และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและพลังที่จะอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านภาษาของตนเองต่อไป

3) สร้างทัศนคติในการยอมรับความแตกต่างของความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมที่ลดปัญหาความขัดแย้งทางความคิด และอยู่ร่วมกันได้ท่ามกลางความแตกต่าง อันจะก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4) สนับสนุนด้านข้อมูลในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรมร่วมกับประชาคมอาเซียนให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรมในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสาร

6.3 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่างในการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรม ได้นำข้อมูลและผลการวิจัยไปใช้ในการอนุรักษ์และสืบทอดภาษาและวัฒนธรรมตนเองต่อไป

2) เป็นข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติได้นำไปใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และสืบทอดต่อไป

3) เป็นข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นได้นำไปใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือชาติพันธุ์ต่อไป

4) เป็นข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นต่างๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น พัฒนาจังหวัด สำนักงานพัฒนาท้องถิ่น อบต. ฯลฯ ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

5) เป็นประโยชน์ต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา เช่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชน โรงเรียน สถาบันการศึกษาท้องถิ่น ตลอดจนองค์กรทางการศึกษาในส่วนกลาง ในการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่นต่อไป

6) เป็นประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้อ้างอิงในการทำวิจัยในแง่มุมมองอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

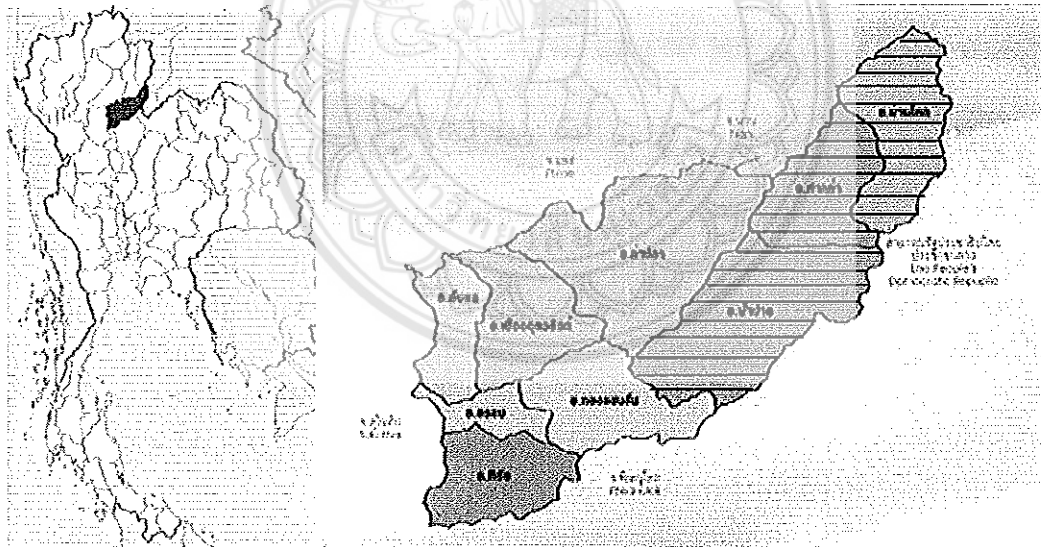
7) เป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ให้สถาบันวิจัยอื่นๆ เช่น ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

บทที่ 2

ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ชาติพันธุ์ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกในงานวิจัยนี้หมายถึงกลุ่มชุมชนที่ตั้งรกรากอยู่ในสามอำเภอของจังหวัดอุดรดิตต์ คืออำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก ซึ่งมีที่มาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว ในช่วงระยะเวลากว่า 200 ปีมาแล้วหรือตั้งแต่ปลายสมัยอยุธยา มีภาษาพูดคือภาษาลาวที่เปลี่ยนแปลงเป็นสำเนียงเดียวกัน และมีการทอผ้าด้วยกรรมวิธีและลวดลายลักษณะเดียวกัน

ภาพที่ 1 อำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตต์
ที่มา : thailand Top Vote (2561)

ในบทนี้จะกล่าวถึงภาษาและวัฒนธรรมไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกในประเด็นได้แก่ ประวัติความเป็นมา อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรม แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรม

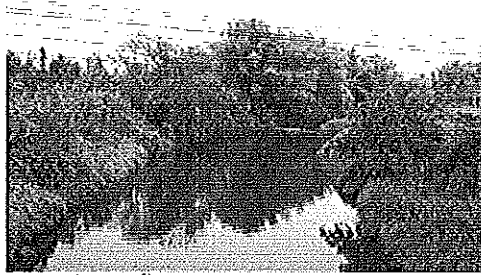
1. ประวัติความเป็นมา

อำเภอน้ำปาดมีผู้คนเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่บ้างจนเป็นชุมชนแล้วในสมัยปลายอยุธยา ดังที่ปรากฏในพงศาวดารว่าพระฝางสามารถยึดไว้ได้ (punnung.circlecamp.com) อำเภอ น้ำปาดและฟากท่ามีประวัติความเป็นมาจากชาวลาวผู้หนึ่งที่มีชื่อว่าพญาปาด ซึ่งเป็นวีรชนที่เคารพสักการะของคนท้องถิ่น เรียกขานกันในนาม “เจ้าพ่อพญาปาด” หรือ “ปู่ตาพญาปาด” อันเป็นที่มาของชื่ออำเภอ น้ำปาด พญาปาดถือเป็นบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านเมืองน้ำปาดและฟากท่า

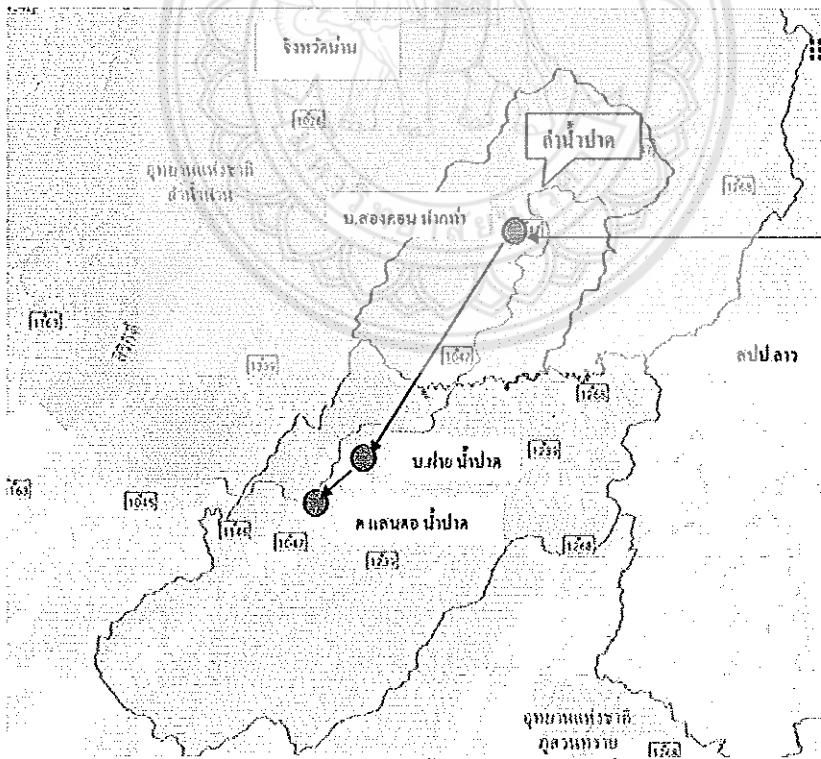
ภาพที่ 2 อนุสาวรีย์พญาปาด หน้าว่าการอำเภอ น้ำปาด

มีเรื่องเล่าขานกันมาและได้บันทึกไว้ในเอกสารท้องถิ่นว่ามีชาวลาวชื่อปาด อยู่ที่เมืองเวียงจันทน์เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านเป็นอย่างมาก ได้นำชาวลาวส่วนหนึ่งอพยพจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์ข้ามแดนเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหาที่ทำกินใหม่ มาตั้งรกรากอยู่บริเวณริมลำน้ำที่บ้านสองคอน ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอฟากท่าปัจจุบัน ลำน้ำดังกล่าวเรียกต่อมาว่า “ลำน้ำปาด” ตามชื่อพญาปาด เป็นลำน้ำที่มีต้นน้ำมาจากภูเขาทุ่งแล้งในท้องที่ตำบลม่วงเจ็ดต้นของอำเภอบ้านโคกซึ่งเป็นภูเขาที่แบ่งเขตประเทศไทยและ สปป.ลาว ไหลผ่านตำบลม่วงเจ็ดต้นและอำเภอฟากท่าลงมา

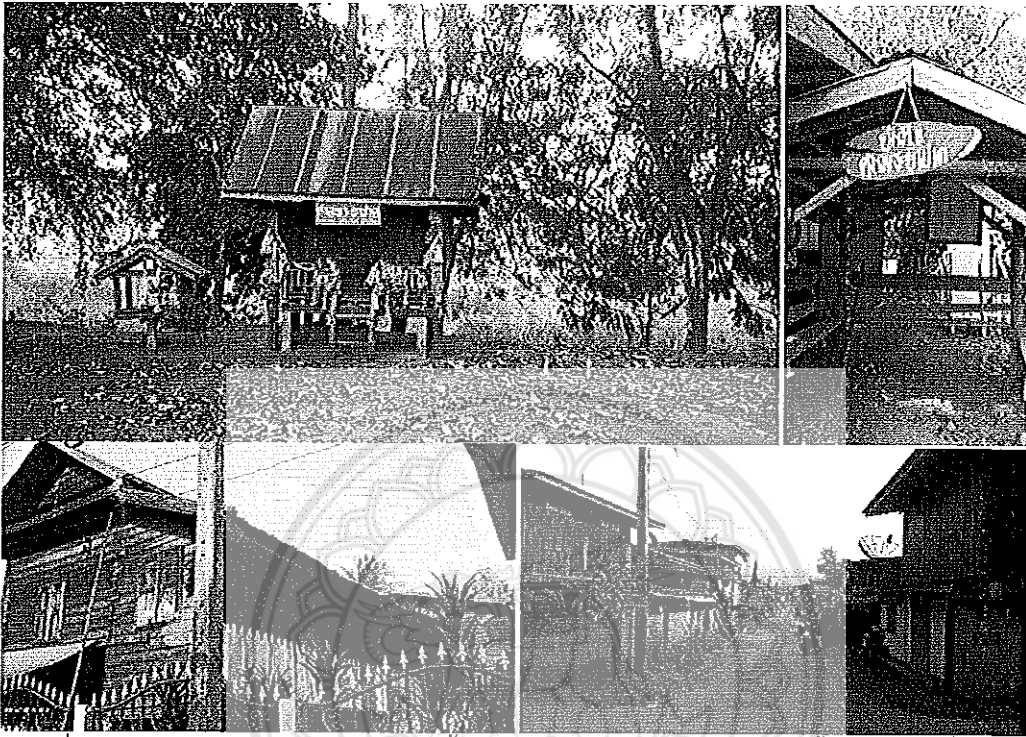
ภาพที่ 3 ลำน้ำปาด บ้านสองคอน อำเภอฟากท่า

ต่อมาพญาปาดได้อพยพโยกย้ายต่อลงมาทางใต้ สร้างบ้านเมืองขึ้นใหม่ที่บริเวณบ้านฝาย โดยอยู่ริมลำน้ำเดิม ภายหลังจากประมาณปี พ.ศ. 2425 ได้ย้ายลงมาตั้งที่บ้านลุ่ม ตำบลแสนตอซึ่งเป็นที่ตั้งของตัวอำเภอลำน้ำปาดปัจจุบัน ซึ่งให้ชื่ออำเภอตามชื่อลำน้ำปาด ในปี พ.ศ. 2440 จึงได้เป็นอำเภอ ส่วนที่บ้านสองคอนที่เข้ามาตั้งรกรากแต่เดิมนั้น ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งได้ย้ายขึ้นไปอยู่อีกฝั่งหนึ่งของลำน้ำ บริเวณตรงข้ามกัน จึงเรียกว่าฟากท่า ซึ่งหมายถึงคนละฝั่ง

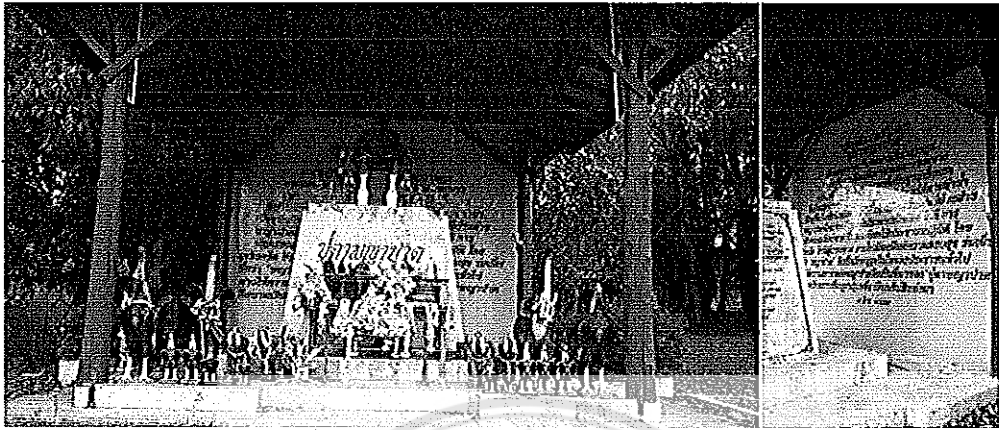
ภาพที่ 4 เส้นทาง การเข้ามาตั้งรกรากของชาวลาวน้ำปาด

ที่มา : แผนที่จาก Google Map (2018)

ภาพที่ 5 ศาลพญาปาด คุ่มพญาปาด บ้านเรือนดั้งเดิม และชุมชนบ้านฝาย บริเวณริมลำน้ำปาด อำเภอป่าปาด

ส่วนชาวพากทำนั้นมีประวัติความเป็นมาที่คล้ายกันกับชาวน้ำปาด โดยกล่าวกันว่าเมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว บรรพบุรุษชาวพากทำได้อพยพมาจากเมืองหลวงพระบาง ลงมาตามแนวลำน้ำโขง ข้ามเขาหลวงพระบางเข้าสู่ประเทศไทยบริเวณด่านภูงั่ว ซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก แล้วเดินทางลงมาตามลำน้ำปาด มาตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำปาด บ้านสองคอน จึงเป็นไปได้อย่างยิ่งว่าอพยพเข้ามาพร้อมกันกับที่พญาปาดนำชาวลาวลงมา แต่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยทางเหนือของอำเภอบ้านโคก ในขณะที่ชาวลาวเวียงจันทน์เข้ามาทางทิศตะวันออกของอำเภอบ้านโคก ปัจจุบันได้สร้างอนุสาวรีย์พญาปาดไว้เป็นสัญลักษณ์ว่าดินแดนแห่งบ้านสองคอนเป็นที่ตั้งรกรากแห่งแรกของพญาปาดในประเทศไทย โดยได้มีบันทึกที่อนุสาวรีย์ไว้ว่า “เดิมพญาปาดเป็นคนลาว ได้นำราษฎรอพยพหนีความขัดแย้งมาจากหลวงพระบางปลายสมัยอยุธยา มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บ้านสองคอน ต่อมาได้อพยพไปตามลำน้ำ (ปัจจุบันคือลำน้ำปาด) และได้สร้างเมืองขึ้นใหม่ที่บ้านฝาย พญาปาดมีความเก่งกล้าในเชิงดาบเป็นเลิศ มีวิธีการปกครองเฉียบขาด มีกฎระเบียบให้ประชาชนปฏิบัติโดยเคร่งครัด จึงมีผู้เกรงขาม ภายในเมืองมีแต่ความสงบสุขร่มเย็น ชื่อว่า พญาปาด จึงเป็นวีรบุรุษในใจของคนทั่วไป ต่างให้ความเคารพต่อพญาปาด จึงเป็นที่มาของ ปู่ตาพญาปาด คือนามเรียกขานของอนุชนรุ่นหลัง เรียกกันสืบต่อมา”

ภาพที่ 6 ศาลพญาปาด บ้านสองคอน อำเภอปากห้วย

สำหรับชาวบ้านโคกนั้นมีความเป็นมาสืบมาจากเจ้าปู่หมวกคำ ซึ่งจากบันทึกที่ฐานอนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ อำเภอบ้านโคกนั้นมีว่า “ประวัติเจ้าปู่ตาหมวกคำ จากคำสันนิษฐานกล่าวว่า เป็นเจ้าเมืองมาจากภูเงินภูคำในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำทัพไปปราบฮ่อที่เมืองเส้า (หลวงพระบาง) ได้กวาดต้อนผู้คนมาเป็นจำนวนมาก ในจำนวนนั้นมีเจ้าเมืองภูเงินภูคำมาด้วย ครั้นพอถึงเขตบ้านโคก เห็นเป็นที่ทำเลที่เหมาะสม แม่ทัพจึงสั่งให้เจ้าเมืองภูเงินภูคำสร้างค่ายคูประตูหอรบที่ภูเวียง ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งที่ว่าการอำเภอบ้านโคก และอีกค่ายหนึ่งอยู่ที่ภูโห่ง ต่อมาเจ้าเมืองภูเงินภูคำสิ้นชีวิตลง ชาวบ้านเห็นว่าเป็นบุคคลสำคัญต่อบ้านเมือง จึงร่วมใจกันสร้างศาลเพื่อดวงวิญญาณของท่านได้สิงสถิตอยู่ชื่อว่า เจ้าปู่ตาหมวกคำ”

ภาพที่ 7 ศาลเจ้าปู่หมวกคำที่เป็นอาคารเรือนไม้และศาลดั้งเดิมหลังอาคารเรือนไม้

ภาพที่ 8 อนุสาวรีย์เจ้าปู่หมวกคำ

2. อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรม

ภาษาน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นกล่าวได้ตั้งประเด็นต่อไปนี้

2.1 เอกลักษณ์ทางสำเนียงภาษาพูด

ภาษาน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกจัดเป็นภาษาลาวถิ่นหนึ่ง ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากภาษาลาวถิ่นอื่นๆ ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยเช่น ลาวเวียงหรือไททาดสองแคว จังหวัดอุดรดิตต์ และโครังหรือลาวครึ่งจังหวัดอุทัยธานี นครสวรรค์ และกำแพงเพชร ดังที่จะกล่าวถึงในประเด็นต่อไปนี้ ได้แก่ ภาษาลาวแหล่งกำเนิด และระบบเสียงภาษาไทยน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

2.1.1 ภาษาถิ่นลาวแหล่งกำเนิด

ภาษาลาวเป็นภาษาในตระกูลไท-กะไดภาษาหนึ่ง สุวัฒนา เสี่ยมประวัติ (2551) แบ่งภาษาลาวออกเป็นภาษาลาวหลวงพระบาง ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า และภาษาลาวเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงใหม่ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาเกี่ยวกับระบบเสียงภาษาลาวที่ผ่านมาไม่ได้แสดงความแตกต่างของเสียงพยัญชนะและสระ แต่การศึกษาเกี่ยวกับเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวหลายงานมีผลการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป ดังที่ปรากฏใน วริชา กมลนาวิณ (2556) และคนอื่นๆ จึงกล่าวได้ว่าภาษาลาวที่พูดใน สปป.ลาว ก็มีสำเนียงแตกต่างกันออกไปตามถิ่นต่างๆ อย่างหลากหลาย สำหรับภาษาลาวหลวงพระบางที่พูดใน สปป.ลาว นั้นมีจำนวนเสียงวรรณยุกต์ 5 หน่วยเสียง (วริชา กมลนาวิณ, 2556) และภาษาลาวเวียงจันทน์พบจำนวนวรรณยุกต์ที่แตกต่างกันคือ 5 หน่วยเสียง (Osatananda, 1997) และ 6 หน่วยเสียง (วิกิพีเดีย, 2561)

2.1.2 ระบบเสียงภาษาไทน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก

สำเนียงภาษาพูดของชาวไทน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก เป็นลักษณะที่มีการ “ปะปน” ระหว่างสำเนียงจากเมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์สอดคล้องกับประวัติความเป็นมาว่ามาจากทั้งสองแห่ง แต่อย่างไรก็ตามก็มีเสียงพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และคำศัพท์เหมือนกัน แม้ว่าบางหมู่บ้านจะรู้ที่มาของบรรพบุรุษตนว่ามาจากหลวงพระบางหรือเวียงจันทน์ก็ไม่ได้รู้สึกแปลกแยกแตกต่างกัน ต่างก็มีความนึกคิดเช่นเดียวกันว่าเป็นลาวเหมือนกัน เช่น จากการสัมภาษณ์นางไสเรือน ต้นเต็ม (23 กุมภาพันธ์ 2561) ชาวลาวบ้านกกต้อง อำเภอฟากท่า ซึ่งกล่าวว่าชาวบ้านกกต้องเป็นลาวจากเมืองหลวงพระบาง พูดเหมือนกันกับบ้านนาไพรซึ่งเป็นลาวเวียงจันทน์ในอำเภอฟากท่าเช่นเดียวกัน จะมีความแตกต่างกันก็เพียงแต่ที่บ้านนาไพรลาวจากเวียงจันทน์จะพูด “เย็น” หรือช้าเนิบกว่าเท่านั้น และจากการสัมภาษณ์นางจอม ทองอ่อน ชาวบ้านโคก (23 กุมภาพันธ์ 2561) ซึ่งกล่าวในลักษณะเดียวกันนี้ว่าสำเนียงภาษาของชาวบ้านโคกเหมือนกันกับน้ำป่าดและฟากท่าทุกประการ ฉะนั้นจึงถือได้ว่าชาวน้ำป่าด ฟากท่า และบ้านโคกมีลักษณะสำเนียงภาษาเดียวกัน จึงเรียกในที่นี้ว่า “ภาษาไทน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก”

2.1.2.1 ภาษาพูด/ระบบเสียง

ระบบเสียงภาษาไทน้ำป่าด-ฟากท่า-บ้านโคกกล่าวได้โดยแบ่งเป็นเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ดังต่อไปนี้

1) เสียงพยัญชนะในภาษาไทป่าด-ฟากท่า-บ้านโคกประกอบด้วย 20 หน่วยเสียง ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 1 แสดงระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ลักษณะการเปล่งเสียง			ฐานกรณ์				เส้นเสียง	
			ริมฝีปากทั้งคู่	ริมฝีปากล่าง-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง		เพดานอ่อน
นาสิก			m		n	ɲ	ŋ	
กัก	ไม่ก้อง	ไม่มีกลุ่มลม	p		t		k	ʔ
		มีกลุ่มลม	p ^h		t ^h		k ^h	
	ก้อง		b		d			
เสียงแทรก				f	s			h
กักเสียดแทรก						tc		
ข้างลิ้น					l			
กึ่งสระ			w			j		

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 2 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ลำดับ	สัทอักษร	อักษรไทย	ตัวอย่างคำภาษาไทน้ำปาด		คำแปล
			สัทอักษร	อักษรไทย	
1	m_	ม/หม_	mì:	มีอ	มีอ
2	n_	น/หน_	ná:k	น้ำค	นาค
3	ɲ_	ญ/หญ_	ɲaj	ใหญ่	ใหญ่
4	ŋ_	ง/หง_	mà:	หม่า	มา
5	p_	ป_	pá:t	ปาด	ปาด
6	t_	ต_	tóm	ตัม	ตัม
7	k_	ก_	ko:n	กอน	ก่อน
8	ʔ_	อ_	ʔóp	อ๊อบ	อบ
9	p ^h _	พ/ผ_	p ^h áj	ไฟ	ไฟ
10	t ^h _	ท_	t ^h iaw	เที้ยว	เที้ยว
11	k ^h _	ค/ช_	k ^h ǎ:	ซ่า	ซา
12	b_	บ_	bá:n	บ้าน	บ้าน

ลำดับ	สัทอักษร	อักษรไทย	ตัวอย่างคำภาษาไทยน้ำปาด		คำแปล
			สัทอักษร	อักษรไทย	
13	d_	ด_	dáj	ได้	ได้
14	f_	ฟ/ฝ_	fã:j	ฝ้าย	ฝาย
15	s_	ซ/ส_	siŋ	ซิ่ง	ซิ่ง
16	h_	ฮ/ห_	ho:	ฮอ	พ่อ
17	te_	จ_	teá:k	จ๊าก	จาก
18	l_	ล/หล_	lianŋ	เลียง	เรื่อง
19	w_	ว/หว_	wà:n	หว่าน	วาน
20	j_	ย/หย_	já:ŋ	ย่าง	อย่าง

ในตำแหน่งพยัญชนะต้นนั้น หน่วยเสียงพยัญชนะไชน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกสามารถปรากฏควบกันได้ 2 ลักษณะ คือ เสียง /w/ ปรากฏควบกันได้กับเสียงกัก-เพดานอ่อน /k/ ทั้งที่ไม่มีกลุ่มลม /kw_ / และมีกลุ่มลม /k^hw_ / ดังในคำเช่น /kwăŋ/ กวัง ‘กว้าง’ และ /k^hwã:j/ ขว้าย ‘ควาย’ ตามลำดับ

ส่วนในตำแหน่งท้ายพยางค์มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายปรากฏได้จำนวน 9 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p t k ? w j/ ดังแสดงเป็นตัวอย่างในตาราง

ตารางที่ 3 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวท้ายพยางค์ในภาษาไทยน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ลำดับ	สัทอักษร	อักษรไทย	ตัวอย่างคำภาษาไทยน้ำปาด		คำแปล
			สัทอักษร	อักษรไทย	
1	_m	_ม	tóm	ต้ม	ต้ม
2	_n	_น	nò:n	หน่อน	นอน
3	_ŋ	_ง	hŋi:ŋ	ฮ้อง	ร้อง
4	_p	_บ	bé:p	แบ็บ	แบบ
5	_t	_ด	búat	บัวด	บวช
6	_k	_ก	ná:k	น้าค	นาค
7	_?	_ะ	má?	มะ	มะ
8	_w	_ว/_า	thiaw	เที้ยว	เที้ยว
9	_j	_ย/_ไ	laj	ไล	ไร่

ถ้าเปรียบเทียบกับภาษาไทยกรุงเทพฯ แล้ว ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกและภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะน้อยกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ (ซึ่งมี 21 หน่วยเสียง) ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกจะแตกต่างจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังนี้

- ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกไม่มีเสียงกักเสียดแทรกพ่นลม /t^h/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ช ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จะออกเสียงเป็น /s/ แทน เช่น คำว่า ‘ชิม’ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /sīm/ ชิม ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

- ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกไม่มีเสียงลิ้นรวิ /r/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ร ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จะออกเสียงเป็น /h/ แทน เช่น คำว่า ‘ร้อง’ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /hō:ŋ/ ฮ่อง ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก หรือออกเสียงเป็น /l/ แทน เช่น คำว่า ‘เรื่อง’ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /liəŋ/ เลียง ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

- ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีเสียงนาสิกที่เพดานแข็ง /ŋ/ เพิ่มเข้ามาซึ่งภาษาไทยกรุงเทพฯ ไม่มี เช่น คำว่า /ŋaj/ ไญ ‘ใหญ่’ ในภาษาไทปาด-ฟากท่า-บ้านโคก ภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /jaj/ ‘ใหญ่’

2) เสียงสระภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมี 18 หน่วยเสียงเท่ากับภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทย อันได้แก่ /i ī ɪ ɪ̄ : u ū e ē : o ō : ɛ ɛ̄ : a ā : ɔ ɔ̄ :/ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 4 แสดงระบบเสียงสระภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ตำแหน่ง ระดับ	ลิ้นส่วนหน้า ปากเหยียด		ลิ้นส่วนกลาง ปากไม่ห่อ		ลิ้นส่วนหลัง ปากห่อ	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	i:	ɪ	ɪ:	u	u:
กลาง	e	e:	ə	ə:	o	o:
ต่ำ	ɛ	ɛ:	a	a:	ɔ	ɔ:

ตัวอย่างหน่วยเสียงสระที่ปรากฏในคำภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกแสดงได้ดังในตาราง

ตารางที่ 5 แสดงหน่วยเสียงสระเดี่ยวที่ปรากฏในพยางค์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ลำดับ	สัทอักษร	ตัวอย่างคำภาษาไทน้ำปาด		คำแปล
		สัทอักษร	อักษรไทย	
1	i	kín	กิน	กิน
2	i:	hi:	ฮี	ที่
3	e	kêp	เก็บ	เก็บ
4	e:	k ^h ě:w	เค่ว	เขียว
5	ɛ	léʔ	และ	และ
6	ɛ:	mɛ:n	แมน	แมน
7	ɪ	k ^h ít	คิด	คิด
8	ɪ:	sí:	ซื่อ	ซื่อ
9	ə	jòn	เหียน	ข้า
10	ə:	ʔamp ^h ə:	อำเ่อ	อำเ่อ
11	a	hâk	ฮัก	หัก
12	a:	nà:	หน้า	นา
13	u	sanûk	สนุก	สนุก
14	u:	hu:	ฮู	รู
15	o	p ^h asôm	ผสม	ผสม
16	o:	hó:t	โฮด	โหด
17	ɔ	ʔóm	อ้อม	อ้อม
18	ɔ:	hó:t	ฮ็อต	ถึง

ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก สระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ 2 ชุด น้อยกว่าภาษาไทยซึ่งมี 3 ชุด โดยในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูง คือ /i/ และ /u/ สามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ และ /ua/ ดังคำเช่น /dǎn/ ‘เดือน’ และ /dúan/ ‘ด้วง’ ตามลำดับ

3) เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก แสดงความเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของภาษาไทถิ่นนี้ คือมีจำนวน 6 หน่วยเสียง (อนุมานจากการฟังเท่านั้น เนื่องจากไม่ได้ศึกษาลึกลงไปถึงระดับเสียง) มีทั้งคงระดับ เปลี่ยนสองระดับ และเปลี่ยนสามระดับ ดังนี้

- กลางระดับ (33) เป็นวรรณยุกต์กลางคองระดับ
- สูงระดับ (44) เป็นวรรณยุกต์สูงคองระดับ
- ต่ำระดับ (22) เป็นวรรณยุกต์ต่ำคองระดับ
- สูงตก (42) เป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับจากสูงไปต่ำ
- สูงตกขึ้น (423) เป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับจากกลางไปสูงและตกลงมากลาง ซึ่งใกล้เคียงกับเสียงวรรณยุกต์สูงตก (42)
- ต่ำขึ้น (24) เป็นวรรณยุกต์เปลี่ยนระดับจากต่ำไปสูง

ตารางที่ 6 แสดงหน่วยเสียงและระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

ลำดับ	วรรณยุกต์	ระดับเสียง	สัญลักษณ์	ตัวอย่างคำภาษาไทยน้ำปาดฯ		คำแปล
				สัทอักษร	อักษรไทย	
1	กลางระดับ	33		taw	เตา	เต่า
2	สูงระดับ	44		p ^h á:	ฟ้า	ผ้า
3	ต่ำระดับ	22	ˊ	mì:	มือ	มีอ
4	สูงตก	42	ˆ	mâj	ไม้	ไม้
5	สูงตกขึ้น	423	˜	k ^h ǎ:	ข้าว	ชา
6	ต่ำขึ้น	24	ˋ	kĭn	กิน	กิน

วรรณยุกต์ภาษาไทยน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกที่เป็นคู่ปฏิภาคกับภาษาไทยแสดงได้โดยรอบเสียงวรรณยุกต์ที่ดัดแปลงมาจาก Gedney (1972) ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงคู่ปฏิภาคของเสียงวรรณยุกต์ระหว่างภาษาไทยและภาษาไทยน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก

วรรณยุกต์ดั้งเดิม		พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
		A ไม่มีรูป	B ·	C ”	DS สระสั้น	DL สระยาว
กลุ่มที่ 1	ภาษาไทย	24 ชาย	22 สี่	42 ข้าว	22 หัก	22 ชาด
	ภาษาไทยน้ำปาดฯ	423 ค้าย	33 ซี	44 เค้า	42 ฮัก	44 ค้าย

วรรณยุกต์ดั้งเดิม		พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
		A ไม่มีรูป	B ,	C ๓	DS สระสั้น	DL สระยาว
กลุ่มที่ 2	ภาษาไทย	33 ต๑	22 ก๋อน	42 กั๊ว	22 กั๊บ	22 ป๑ด
	ภาษาไทยน้ำปาด๑	24 ต๑	33 กอน	44 กั๊ว	42 กั๊บ	44 ป๑ด
กลุ่มที่ 3	ภาษาไทย	33 เด็๑ม	22 ป๑ว	42 อ๑อ๑	22 เบ็๑ด	22 เด็๑ด
	ภาษาไทยน้ำปาด๑	24 เด็๑ม	33 บ๑ว	44 อ๑อ๑	42 เบ็๑ด	44 เด็๑ด
กลุ่มที่ 4	ภาษาไทย	33 น๑อน	42 แม่	44 น๑้ำ	44 คิ๑ด	42 น๑๑ค
	ภาษาไทยน้ำปาด๑	22 น๑อน	33 แม่	42 น๑้ำ	44 คิ๑ด	44 น๑๑ค

ภาษาไทยน้ำปาด-ฟากทำ-บ้านโคก มีรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากในภาษากลุ่มลาวอื่นๆ กล่าวคือ ปกติภาษาในกลุ่มลาวกลุ่มกะไดซึ่งเป็นลาวแท้ทั้งสายเวียงจันทน์และหลวงพระบาง จะไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) ส่วนช่อง C จะมีการแตกตัวเป็น C 1-234 อย่างไรก็ตามภาษาชาติพันธุ์ไทที่เป็นกลุ่ม “ลาว” ในท้องถิ่นอื่นๆ ในประเทศไทยปัจจุบันมีการแปรเปลี่ยนไป คือ ช่อง B อาจมีการแตกตัว แต่ภาษาไทยน้ำปาด-ฟากทำ-บ้านโคกไม่มีการแตกตัวในช่อง B (B 1234) แต่มีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ดังแสดงในตารางทดสอบเสียงวรรณยุกต์ของ Gedney (1972)

ตารางที่ 8 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทยน้ำปาด-ฟากทำ-บ้านโคก

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	423	33	44	42	44
2	24				
3			22	42	
4					

การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีความแตกต่างจากภาษาลาวเวียงที่พบในท้องถิ่นอื่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง อาทิ ไทหาดสองแคว จังหวัดอุตรดิตถ์ ไทครั้งบ้านไร่ ตำบลบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และไทครั้งทัพคล้าย ตำบลทัพหลวง จังหวัดอุทัยธานี เป็นต้น ดังนี้ (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2560ข)

ภาษาไทหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 9 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44				
2			24	22	42/35
3	343	33			
4			42	33	

ภาษาไทครั้งบ้านไร่ยังคงแสดงความเป็นลาวแท้คือไม่มีการแตกตัวในช่อง B 1234 และมีการแตกตัวในช่อง C 1-234 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 10 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ไทครั้งบ้านไร่

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44		44		
2		33		543	35
3	342		35		
4				33	

สำหรับภาษาไทครั้งทัพคล้ายนั้น มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีการแตกตัวแตกต่างออกไป คือ B 123-4 และ C 123-4 ดังในตาราง

ตารางที่ 11 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทยครั้งทัฬลัาย

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	423				
2	343	35	44	35	44
3					
4		44	343	33	

2.2 เอกลัษณัทางวัฒนธรรม

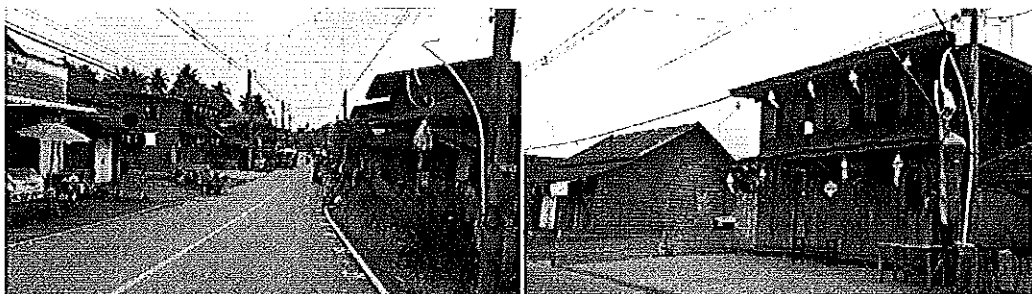
ชาติพันธุ์ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่โดดเด่นเป็นเอกลัษณัเฉพาะท้องถิ่น ที่สำคัญที่จะกล่าวต่อไปนี้ได้แก่ วิถีชีวิต และผลิตผลและผลิตภัณฑัท้องถิ่น

2.2.1 วิถีชีวิต

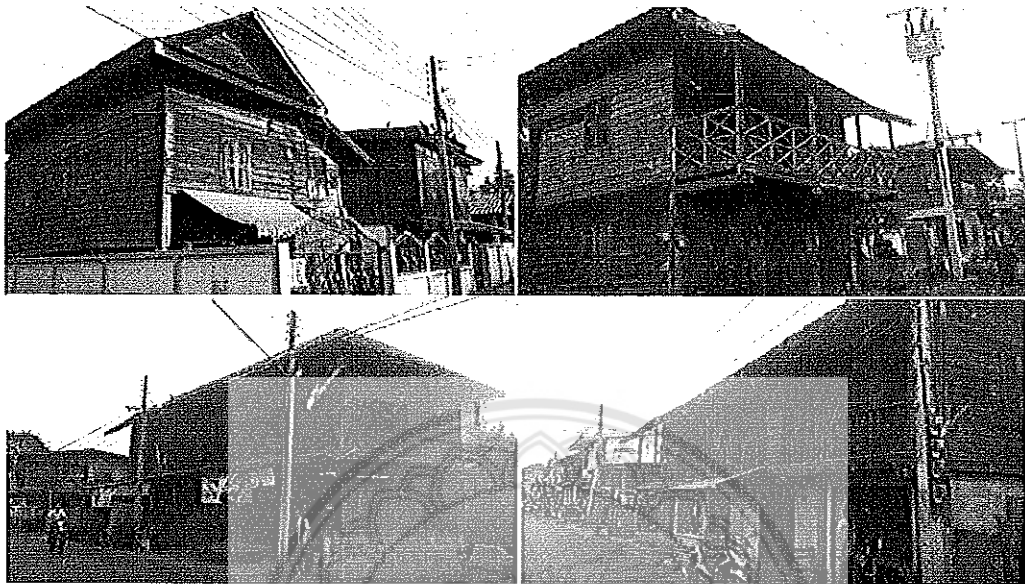
ชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีวิถีชีวิตที่ยังคงรักษาความดั้งเดิมและความเป็นท้องถิ่นไว้ อย่างเห็นได้ชัดจากอาคารบ้านเรือน การประกอบอาชีพ อาหารการกิน และการแต่งกาย อันเป็นเอกลัษณัเฉพาะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1.1 อาคารบ้านเรือน

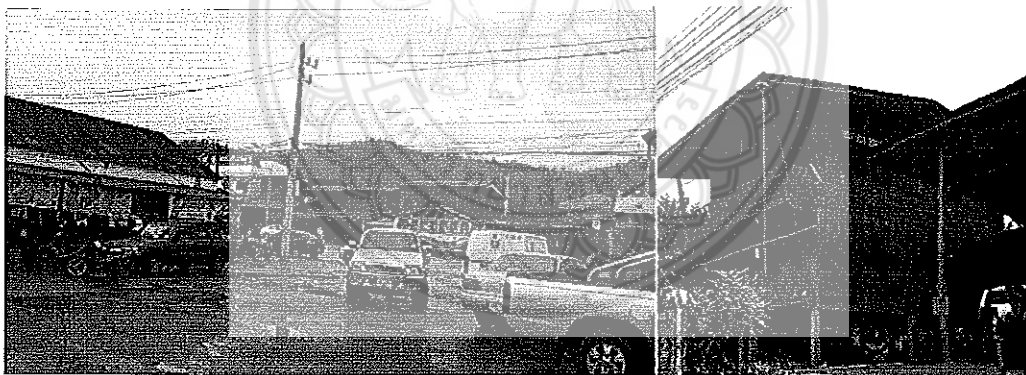
อาคารบ้านเรือนของชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกส่วนใหญ่ยังคงเป็นอาคารหรือเรือนไม้ทรงลาวโบราณ ไม่ว่าจะเป็นในตัวอำเภอเมืองหรือที่อยู่รอบนอกออกไป

ภาพที่ 9 อาคารบ้านเรือนที่ตัวอำเภอน้ำปาด

ภาพที่ 10 อาคารบ้านเรือนที่บ้านฝาย อำเภอป่าตอง

ภาพที่ 11 อาคารบ้านเรือนที่ตัวอำเภอปากท่า

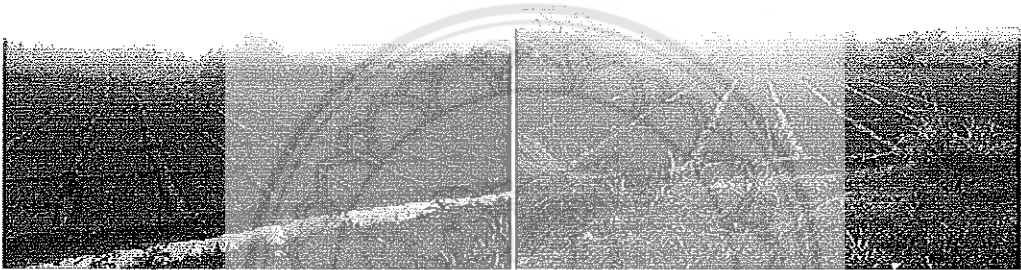

ภาพที่ 12 อาคารบ้านเรือนที่ตัวอำเภอบ้านโคก

2.2.1.2 การประกอบอาชีพ

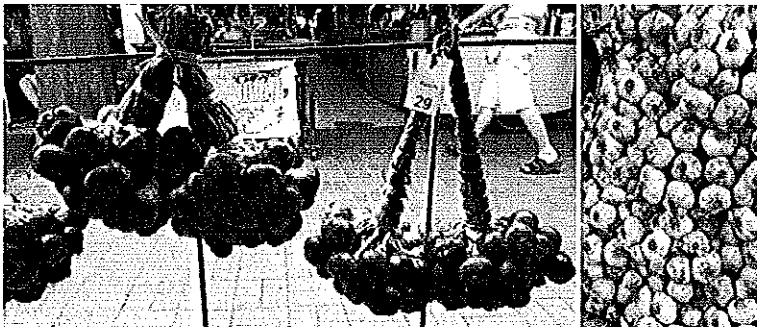
การประกอบอาชีพที่สำคัญในท้องถิ่นนี้คือเกษตรกรรมดังเช่นคนไทยทั่วไป นอกจากจะมีการทำนาข้าวเจ้าอันเป็นเกษตรกรรมหลักของคนไททั่วไปแล้ว ชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีเกษตรกรรมที่เด่นเป็นเอกลักษณ์ อาทิ การทำนาหอมและกระเทียม ทำไร่สับปะรด ทำไร่ข้าวโพด ทำสวนมะขามหวาน ทำสวนสัก ฯลฯ และการทำหัตถกรรมทอผ้า

1) การทำนาหอมและกระเทียม พบเห็นได้ทั่วไปในอำเภอน้ำปาดและฟากท่า เป็นพืชผักล้มลุก อายุเก็บเกี่ยวสั้น

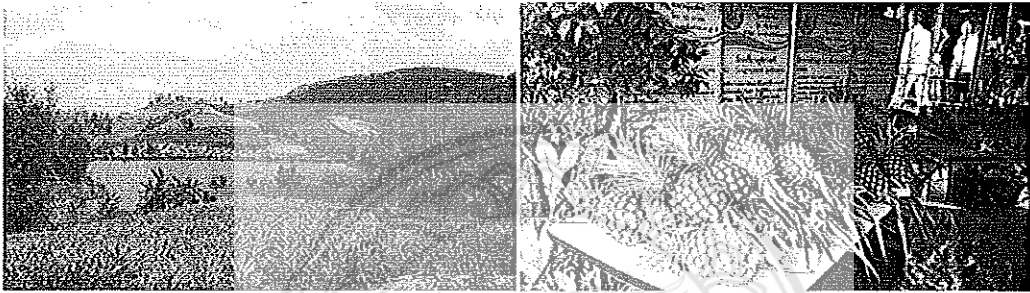
ภาพที่ 13 การทำนาหอมและกระเทียม

พันธุ์หอมที่ปลูกเป็นพันธุ์ลับแลและศรีสะเกษ ลักษณะสีม่วงแดง บ่อม ฉุน หวาน หัวโตด ไม่มีแฉ่ง ปลูกในดินร่วนซุยระบายน้ำดี พื้นที่มีความลาดชันเล็กน้อย หากปลูกในฤดูฝนเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม ก็จะเก็บเกี่ยวเดือนกรกฎาคม-กันยายน หากปลูกในฤดูแล้งเดือนธันวาคม-มกราคม ก็จะเก็บเกี่ยวเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ส่วนกระเทียมนั้นเป็นกระเทียมไทยแท้ หัวขนาดกลาง อายุเก็บเกี่ยว 90-120 วัน มีระยะเวลาการปลูกเป็นการเตรียมดินในเดือนพฤศจิกายน ปลูกธันวาคม และเก็บเกี่ยวเดือนมีนาคม นับเป็นพืชเศรษฐกิจของชุมชนแห่งนี้ที่สร้างรายได้ให้อย่างงดงาม

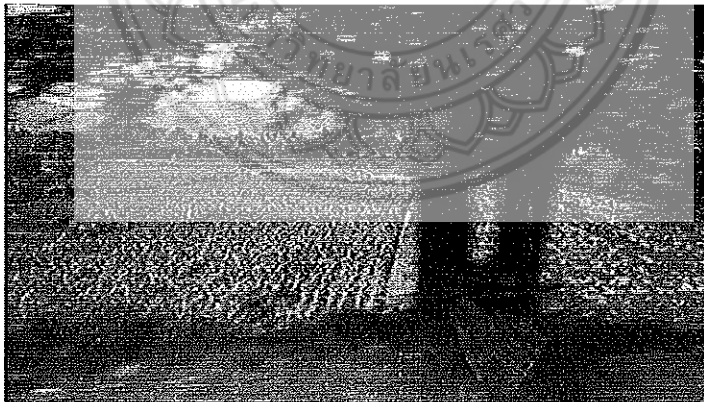
ภาพที่ 14 หอมแดงและกระเทียมน้ำปาด

2) การทำไร่สับปะรดเป็นเกษตรกรรมที่โดดเด่นมากโดยเฉพาะที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอ น้ำปาด สร้างรายได้ให้ชุมชนท้องถิ่นอย่างงดงาม สับปะรดท้องถิ่นนี้ปลูกได้ทั้งปี แต่เหมาะปลูกช่วง ฤดูแล้ว (พ.ย.-ธ.ค.) ชอบดินส่วนปนทรายที่เกิดจากวัสดุตะกอนตามลำน้ำและสลายตัวพื้นดิน มีการ นำมาปลูกในท้องถิ่นนี้กว่า 50 ปีมาแล้วจากเดิมเป็นพันธุ์ปัตตาเวีย (สับปะรดโรงงาน) แต่เนื่องจาก สภาพอากาศและดินบริเวณนี้มีคุณสมบัติเฉพาะจึงทำให้มีรสหวานฉ่ำโดดเด่นกว่าสับปะรดทั่วไป

ภาพที่ 15 การทำไร่สับปะรด

3) การทำไร่ข้าวโพดนับเป็นเกษตรกรรมหลักเช่นกัน โดยเฉพาะพันธุ์ข้าวโพดข้าวเหนียว และข้าวโพดหวาน

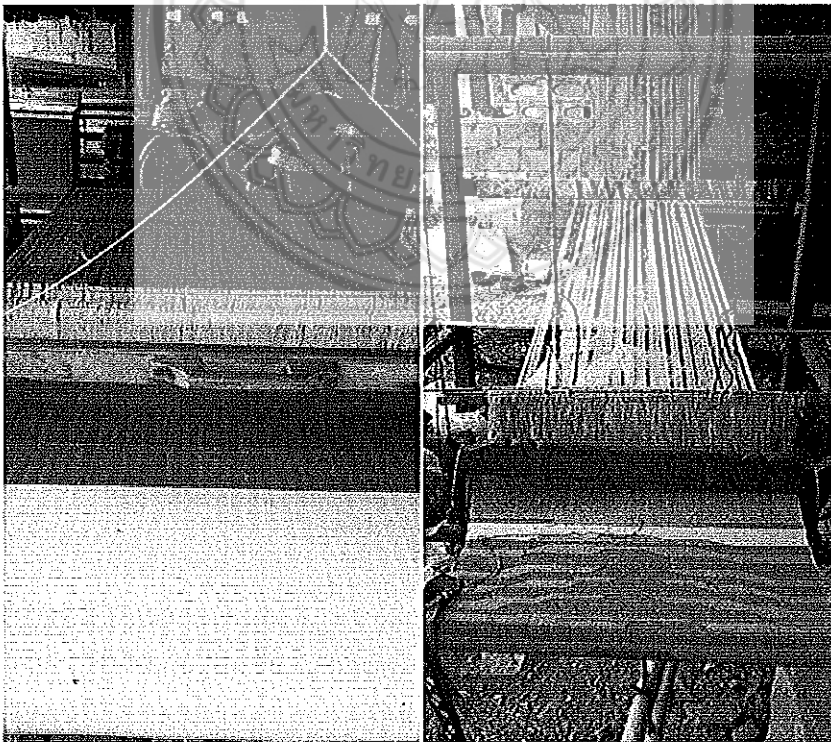
ภาพที่ 16 การทำไร่ข้าวโพด

4) การทำสวนมะขามหวานก็เป็นเกษตรกรรมสำคัญเช่นกัน โดยแต่ละปีได้มีการส่งออก มะขามหวานไปจำหน่ายในท้องที่อื่นๆ แม้กระทั่งที่จังหวัดเพชรบูรณ์ซึ่งเป็นแหล่งปลูกมะขามหวาน ที่สำคัญก็ยังมีส่งไปจำหน่ายเช่นกัน

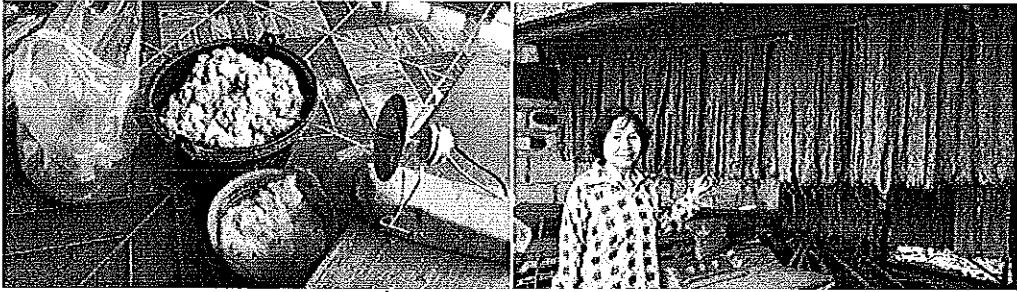

ภาพที่ 17 การทำสวนมะขามหวาน

5) หัตถกรรมการทำผ้า เป็นอาชีพเสริมยามว่างจากการทำการเกษตร พบทั่วไปในทุกชุมชนไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก เป็นกรรมวิธีแบบดั้งเดิมคือ ทำด้วยตนเองโดยการปั่นด้ายจากฝ้ายและย้อมสีธรรมชาติ ทอเป็นลวดลายน้ำไหลซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น สืบทอดมาจากเมื่อครั้งยังอยู่ที่ สปป.ลาว

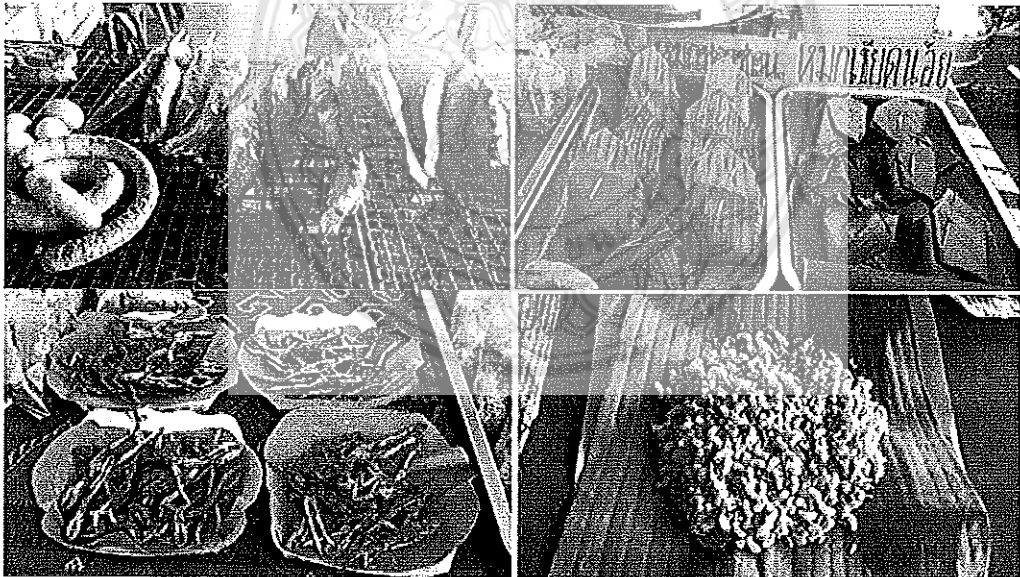
ภาพที่ 18 การทอผ้า

ภาพที่ 19 ฝ้ายและการย้อมสีธรรมชาติ

2.2.1.3 อาหารการกิน

อาหารการกินของชาวน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกนิยมบริโภคทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียวเป็นหลัก โดยทั่วไปแล้วบริโภคกับปลาปิ้งย่าง หมกปลา หมกเขียด น้ำพริกปลาร้า ผักต้ม ผักดอง นอกนั้นแล้วแต่จะหาได้จากท้องถิ่น เช่น ผักหวาน ไข่มดแดง ฯลฯ

ภาพที่ 20 อาหารการกินประจำท้องถิ่น

2.2.1.4 การแต่งกาย

การแต่งกายของคนพื้นเมืองที่น้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกจะมีลักษณะคล้ายคนลาว โดยเฉพาะผู้หญิงจะนุ่งซิ่น และมีการทอผ้าหรือผ้าคลุมไหล่เมื่อไปงานบุญหรือเทศกาลสำคัญ ส่วนผู้ชายแต่งกายเหมือนคนไทยท้องถิ่นทั่วไป

ภาพที่ 21 การนุ่งชิ้นห่มผ้าคลุมไหล่ของหญิงชาวบ้านป่าด-ฟากท่า-บ้านโคก และชุดนักเรียนหญิง

2.2.2 ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชาวบ้านป่าด-ฟากท่า-บ้านโคกมีความโดดเด่นเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในระดับประเทศ โดยมีทั้งที่เป็นผลิตผลทางการเกษตรหรือพืชไร่และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมการทอผ้า

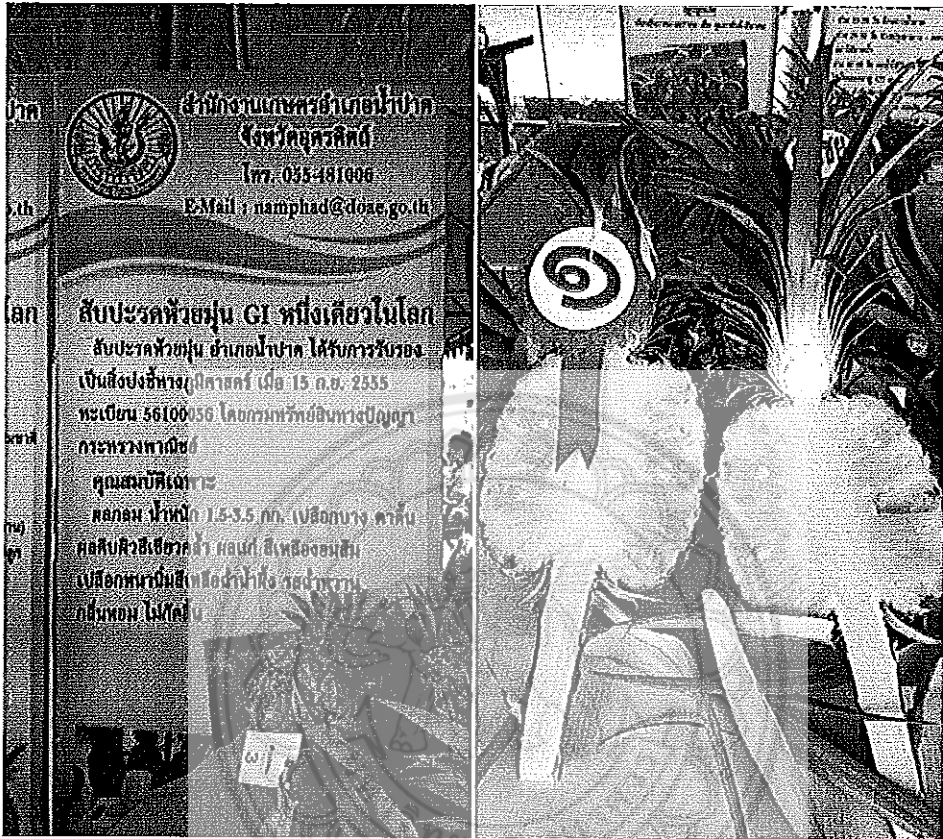
2.2.2.1 ผลิตผลทางการเกษตร

ผลิตผลที่เป็นพืชไร่ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จักกันดีในระดับประเทศคือสับปะรดและหอมกระเทียม

1) สับปะรดของท้องถิ่นนี้เป็นที่รู้จักกันดีในนาม “สับปะรดห้วยมุ่น” ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีผลกลม น้ำหนัก 1.5-3.5 กิโลกรัม เปลือกบาง ตาดิ้น ผลดิบสีเขียวคล้ำ ผลแก่สีเหลืองอมส้ม เนื้อสีเหลืองฉ่ำน้ำผึ้ง กลิ่นหอม รสฉ่ำหวาน ไม่ก้ดลิ้น ส่งออกจำหน่ายทั่วประเทศ

ภาพที่ 22 สับปะรดห้วยมุ่น

ภาพที่ 23 สับปะรดห้วยมุ่น หนึ่งเดียวในโลก

สับปะรดห้วยมุ่นมีจำหน่ายในท้องถิ่นหลายราคา ตั้งแต่ 6 หัวร้อยบาท ถึงหัวละ 20 บาท นอกจากสับปะรดห้วยมุ่นจะมีจำหน่ายเป็นผลสุกรับประทานแล้ว ยังเป็นในรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่นๆ อีกด้วย เช่น สับปะรดกวน ซีสเชคไส้สับปะรด (ขนมปังแผ่นที่ใส่ซีส) พายสับปะรด ฯลฯ

ภาพที่ 24 สับปะรดห้วยมุ่นแปรรูป

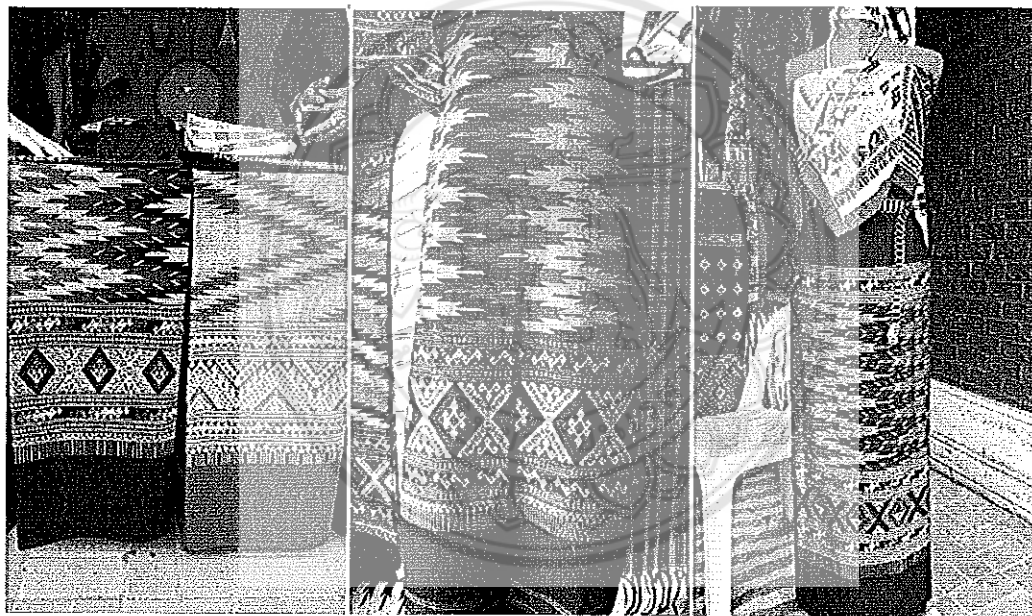
2) หอม-กระเทียมน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีชื่อเสียงมากในบริเวณภาคเหนือตอนล่าง มีกลิ่นหอมและรสฉุนเป็นพิเศษ โดยเฉพาะกระเทียมนั้นขึ้นชื่อว่าเป็น “หนึ่งเดียวในโลก” มีจำหน่ายในท้องถิ่น หอมราคา กิโลกรัมละประมาณ 30-50 บาท กระเทียม กิโลกรัมละประมาณ 40-70 บาท

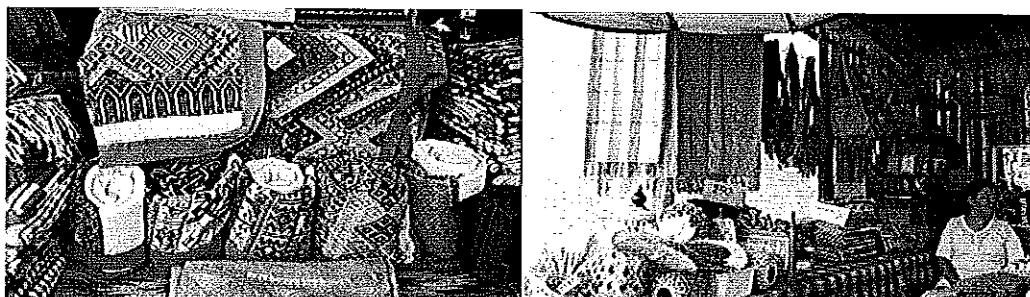
ภาพที่ 25 หอมแดงและกระเทียม

2.2.2.2 ผ้าทอมือ

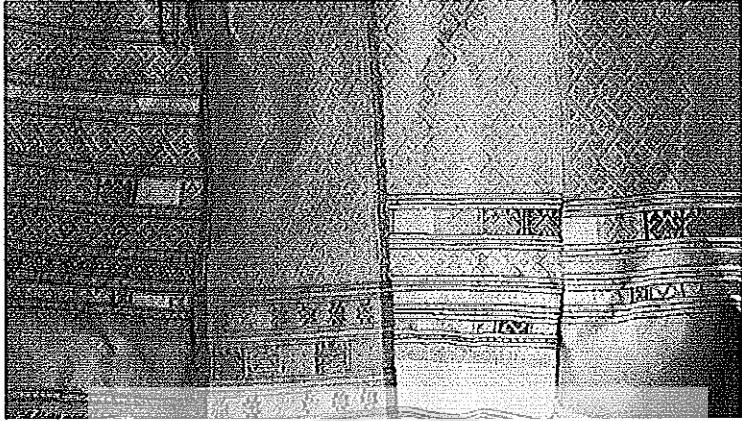
ผ้าทอมือน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกนับเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมที่เด่นมากไม่แพ้ผ้าทอที่ใดในประเทศไทย ลวดลายที่ขึ้นชื่อคือ “ซิ่นน้ำไหล” เป็นผ้าซิ่นมีตีนจก ตัวซิ่นเป็นลายน้ำไหล มีลวดลายทั้งที่เป็นโบราณ อาทิ ลายน้ำไหล ลายพญานาค ลายขอซ้อน ลายดอกแก้ว ลายดาวล้อมเดือน ลายคัน ลายม่านเมฆ ลายข้าวพันก้อน ลายใบเสมาทับต้นดอกไม้ ลายนาค-อึ่ง ลายเตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ และลายประยุกต์อีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีซิ่นมัดหมี่ ผ้าคุมไหลลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอสีธรรมชาติหรือลายอิฐ ผ้าขาวม้าสีต่างๆ ยาม ฯลฯ ราคาของผ้าซิ่นมีแตกต่างกันไป ตั้งแต่ผืนละ 1,500 – 7,000 บาท หากทำด้วยไหมจะมีราคาสูงได้ถึงประมาณผืนละ 1 แสนบาท

ภาพที่ 26 ซิ่นตีนจกลายน้ำไหล

ภาพที่ 27 ผลิตภัณฑ์ผ้าทอมืออื่นๆ

ภาพที่ 28 ผ้าคลุมไหล่ลายโบราณ

ภาพที่ 29 ผ้าคลุมไหล่ทอมือลายโบราณราคานับแสนบาท

3. แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรม

แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกกล่าวได้ในลักษณะของการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมตนเองของคนในท้องถิ่น

ที่ผ่านมาชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีการอนุรักษ์และสืบสานภาษาและวัฒนธรรมตนเองอยู่หลายวิธี ที่สำคัญได้แก่ การจัดงานประเพณีประจำปี การรวมกลุ่มทอผ้า การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้าน และการณรงค์และประชาสัมพันธ์ในสื่อสังคมออนไลน์

3.1. การจัดงานประเพณีประจำปี

การจัดงานประเพณีประจำปีที่สำคัญมีดังนี้

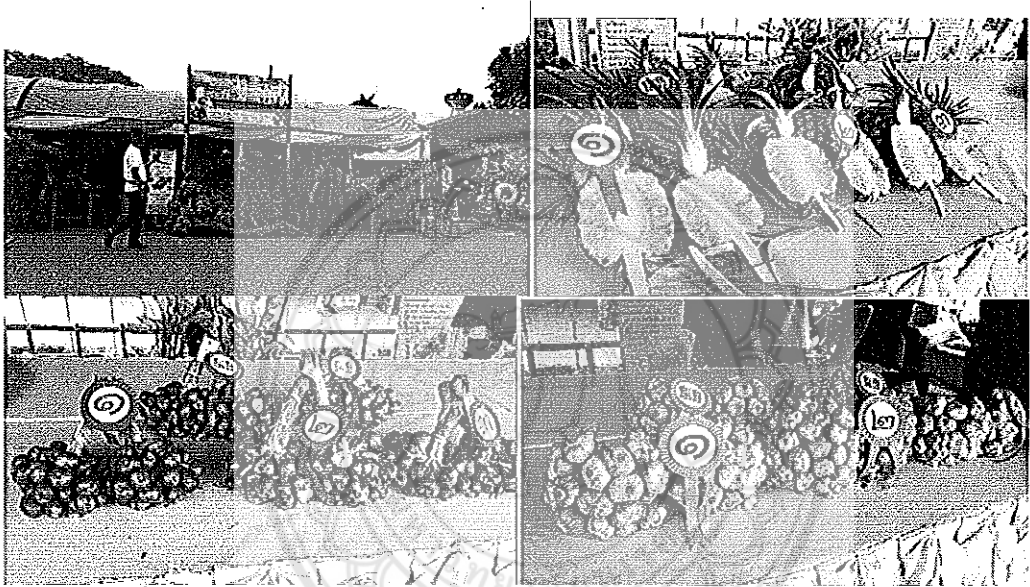
1) การจัดงานประเพณีประจำปี “งานพญาปาด เทศกาลหอม-กระเทียม ของดีน้ำปาด” เป็นประจำทุกปี ในช่วงเดือนมีนาคม ประมาณวันที่ 16-20 มีนาคม เป็นเวลา 3-5 วัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

- เพื่อมุ่งเน้นให้ประชาชนชาวน้ำปาดรำลึกและตระหนักถึงเกียรติคุณของพญาปาดบรรพบุรุษผู้สร้างบ้านแปลงเมือง
- เพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์การเกษตรท้องถิ่นที่โดดเด่นคือหอมแดง กระเทียม และสับปะรดหัวมุ่น โดยการจัดประกวด
- เพื่ออนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เช่น การแต่งกาย ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ฯลฯ
- เพื่อเป็นแหล่งและโอกาสที่ชาวน้ำปาดได้นำผลิตภัณฑ์การเกษตรและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นออกวางจำหน่าย
- เพื่อดึงดูดด้านการท่องเที่ยว

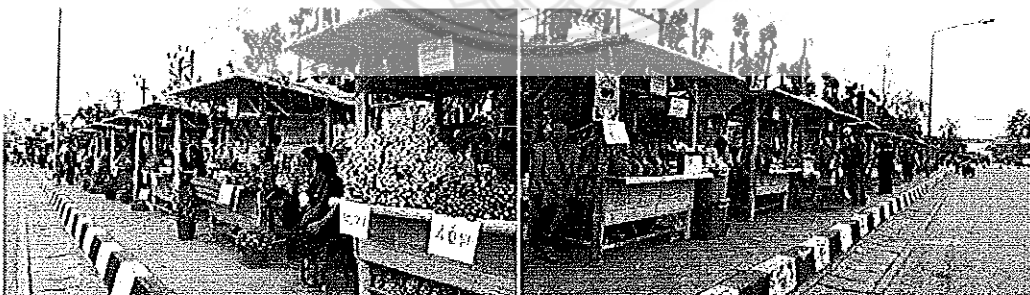
กิจกรรมที่สำคัญมีดังนี้

- ในภาคเช้าของงานจะมีพิธีกรรมการบวงสรวงเจ้าพ่อพญาปาดที่อนุสาวรีย์พญาปาดหน้าว่าการอำเภอน้ำปาด
- การจัดประกวดผลิตภัณฑ์การเกษตร เช่น สับปะรด หอมแดง และกระเทียมและผลิตภัณฑ์จากกระเทียมเช่นกระเทียมดอง
- ชุมนัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์การเกษตรและผลิตภัณฑ์แปรรูปเช่นกระเทียมดอง น้ำพริก ฯลฯ
- ชุมนัดแสดงและจำหน่ายผ้าทอรูปแบบต่างๆ เช่น ผ้าขึ้นตีนจก ผ้าขาวม้า ผ้าคลุมไหล่ ฯลฯ

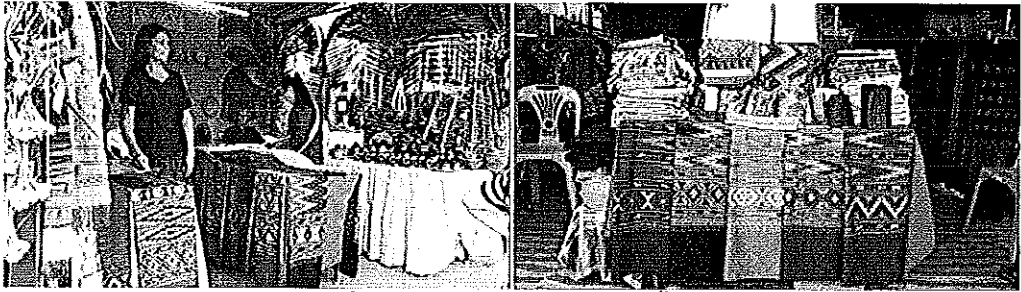
- ชุมจัดแสดงและจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน เช่น พรมเช็ดเท้า หมวกสานไม้ไผ่ ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ฯลฯ
- การออกร้านจำหน่ายสินค้าจากท้องถิ่นอื่นๆ
- ในตอนบ่ายและเย็นมีพิธีเปิดและขบวนแห่ผลิตภัณฑ์จากพืชไร่และการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

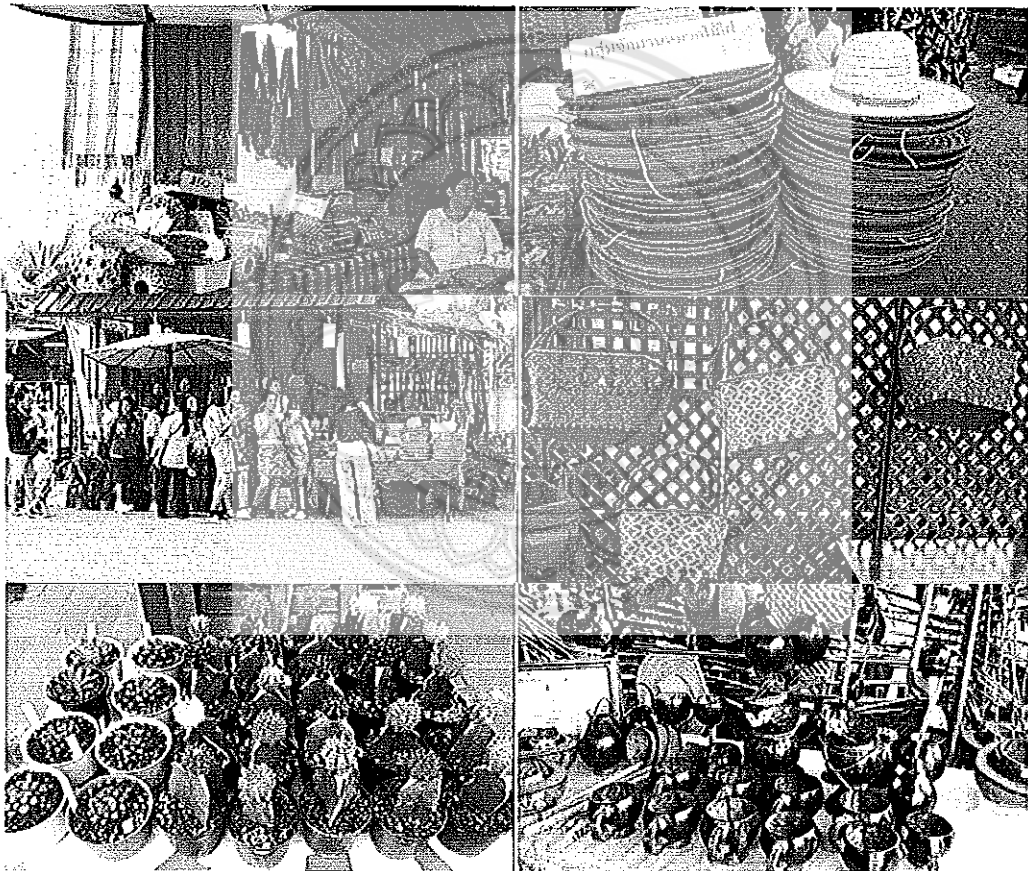
ภาพที่ 30 การจัดประกวดผลิตภัณฑ์การเกษตร เช่น สับปะรดห้วยมุ่น หอมแดง และกระเทียม

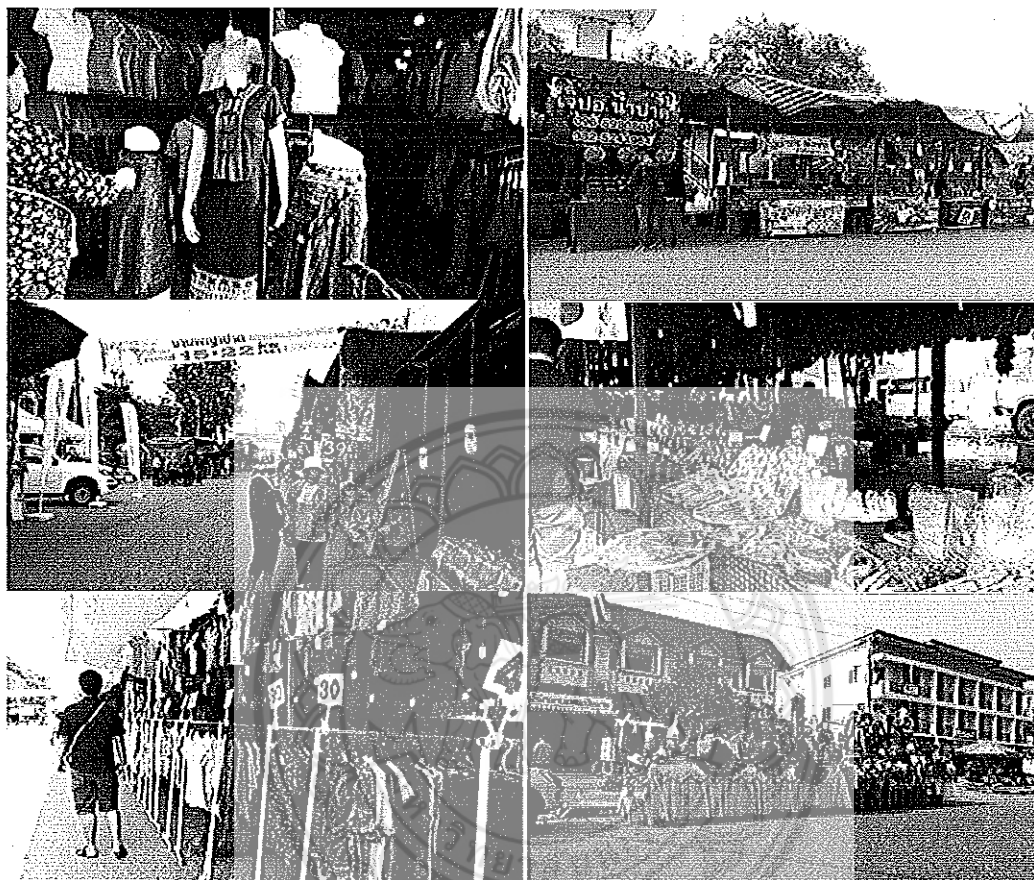
ภาพที่ 31 ชุมจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เช่น สับปะรดห้วยมุ่น หอมแดง และกระเทียม

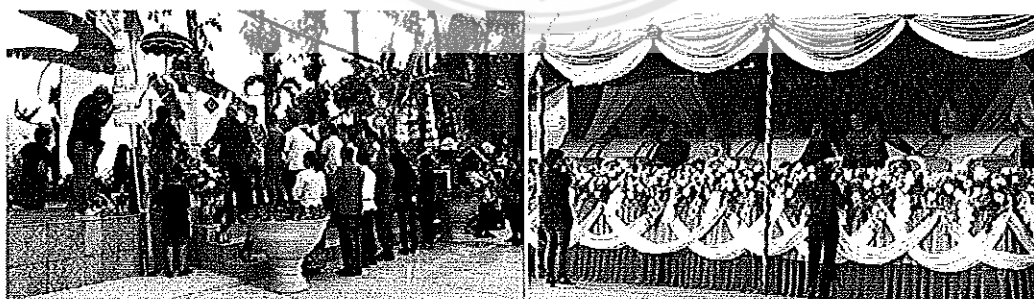
ภาพที่ 32 ซุ้มจำหน่ายผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นบ้าน

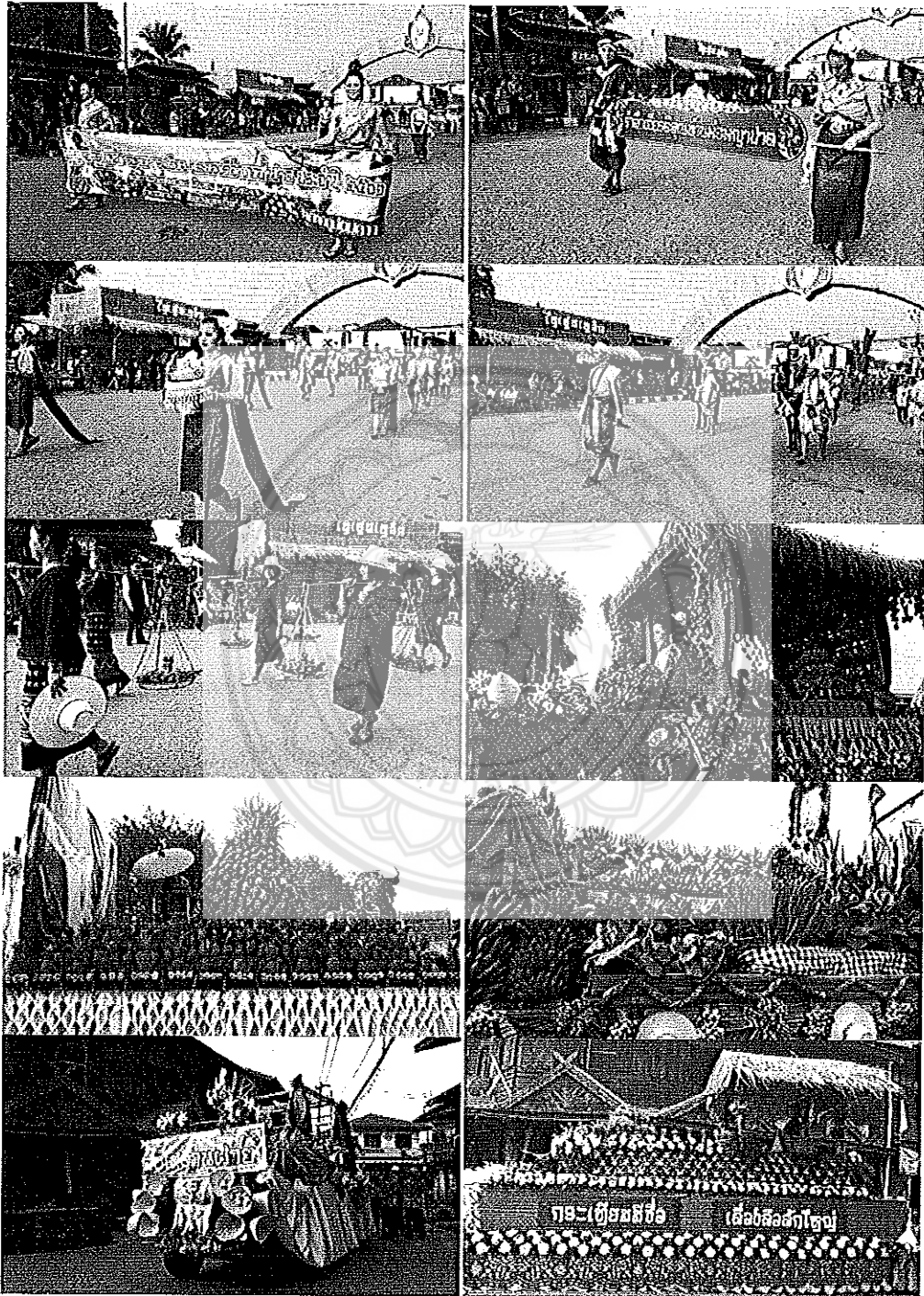
ภาพที่ 33 ซุ้มจำหน่ายผลิตภัณฑ์พื้นบ้านอื่นๆ

ภาพที่ 34 การออกร้านจำหน่ายสินค้าจากท้องถิ่นอื่นๆ ภายในงาน

ภาพที่ 35 พิธีเปิดงานโดยผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรดิตต์

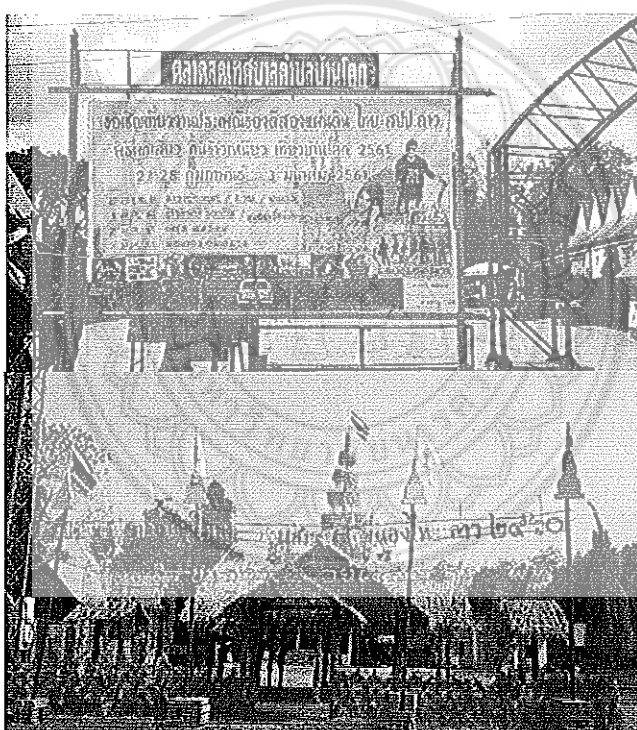

ภาพที่ 36 ส่วนหนึ่งโนซบวณแห่เทศกาลวันพญาปาด

2) การจัดงานประเพณีประจำปี “งานประเพณีของดีสองแผ่นดิน ไทย-สปป.ลาว” จัดขึ้นเป็นประจำทุกปีเช่นกัน ในช่วงระหว่างวันที่ 27 กุมภาพันธ์ – 3 มีนาคม ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์หลักดังนี้

- เพื่ออนุรักษ์และสืบสานประเพณีดั้งเดิมของชาวบ้านโคก เช่น พิธีกรรมผูกข้อมือ
- เพื่อประสานสัมพันธ์ไมตรีต่อประเทศเพื่อนบ้าน คือ สปป.ลาว
- เพื่อสร้างความบันเทิงให้คนในท้องถิ่น

ภายในงานมีกิจกรรมทั้งศิลปวัฒนธรรมเช่น พิธีกรรมผูกเสี่ยว (ผูกมิตร) กินข้าวเหนียว รำวงย้อนยุค หมอรำ มวย และการบันเทิงอื่นๆ มากมาย

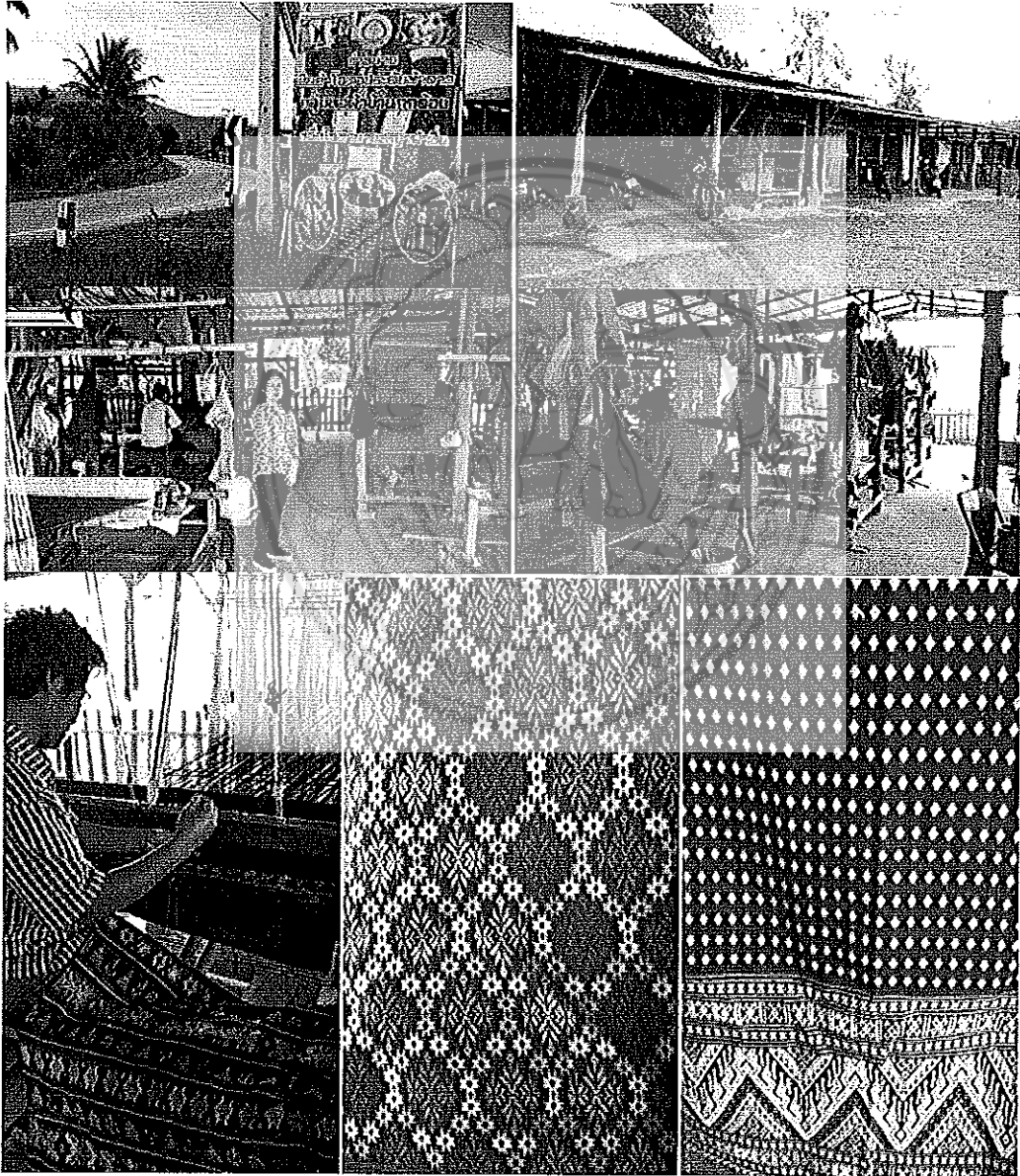
ภาพที่ 37 ป้ายประชาสัมพันธ์งานประเพณีประจำปีของชาวอำเภอบ้านโคก

3.2 การรวมกลุ่มทอผ้า

ชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกมีการรวมกลุ่มทอผ้าเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้มีรายได้จากอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันมีกลุ่มทอผ้าหลายกลุ่มกระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญมีดังนี้

1) กลุ่มทอผ้าบ้านกกตอง ตำบลฟากท่า อำเภอฟากท่า เป็นการรวมกลุ่มทอผ้าที่ใหญ่ที่สุดของชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก ประธานกลุ่มคือนายวิเชียร แหมมยินดี เป็นผู้ก่อตั้งและรับไป

จำหน่ายที่ร้านผ้าทอ “วิเชียรผ้าไทย” ในตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ อีกทั้งยังมีกองทุนหมู่บ้านลงทุนให้ผ้าทอที่มีชื่อเสียงของกลุ่มนี้คือผ้าซิ่นตีนจกลายดาวล้อมเดือน นอกจากนี้ยังมีลายพญานาค ขอส้อณดอกแก้ว ม่านเมฆ ข้าวพันก้อน ใบเสมากับต้นดอกไม้ นาค-อึ่ง เตยปิ่น-เตยเกาะ ฯลฯ ซึ่งมีราคาตั้งแต่ผืนละ 1,500 – 7,000 บาท โดยแต่ละคนสามารถทอได้ 1-3 ผืนต่อเดือน

ภาพที่ 38 กลุ่มทอผ้าบ้านกกตอง

2) กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ ตำบลเด่นเหล็ก อำเภอน้ำปาด มีการรวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางลำบอง หลวงมั่ง ซึ่งเป็นประธานกลุ่ม กลุ่มนี้ทอผ้าจีนลายโบราณ ลายน้ำไหล และลายประยุกต์ อีกทั้งยังทอผ้าสำหรับใช้สอยอื่นๆ เช่น ผ้าคลุมไหล่ ซึ่งมีราคาแต่ละหลักแสนบาทต่อผืน

ภาพที่ 39 กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์

3) กลุ่มทอผ้าบ้านม่วง ตำบลบ้านฝาย อำเภอน้ำปาด รวมกลุ่มทอผ้าที่บ้านนางประชัน เล็กอุดม ทอผ้าลักษณะที่หลากหลาย เช่น ผ้าชิ้นน้ำไหลตีนจก ผ้าชิ้นลายคั่น ผ้าชิ้นลายประยุกต์ ผ้าคุมไหล่ลายปูและน้ำไหล ผ้าพันคอสีธรรมชาติลายอิฐ ผ้าขาวม้า เป็นต้น โดยมีคนจากอำเภออื่น เช่น ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์เข้าร่วมกลุ่มและรับไปจำหน่าย

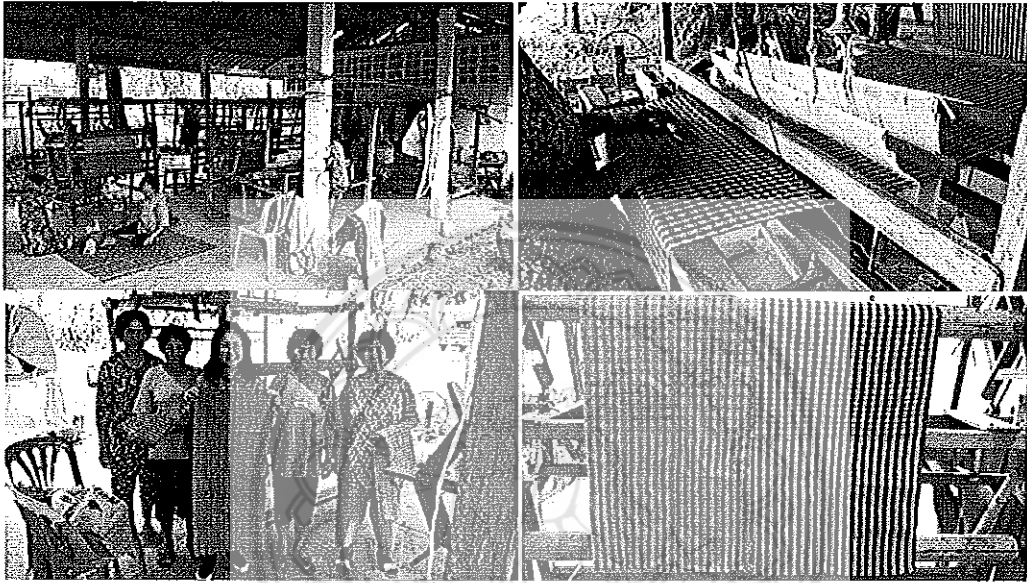
ภาพที่ 40 กลุ่มทอผ้าบ้านม่วง

4) กลุ่มทอผ้าบ้านหนองแห้ว ตำบลบ้านฝ้าย อำเภอน้ำปาด ไม่ได้มีการรวมเป็นกลุ่มทอผ้าที่บ้านใดบ้านหนึ่งแต่กระจายกันทอผ้าตามบ้านแต่ละหลัง โดยจะมีผู้ประสานงานคือ 2-3 คนคอยติดต่อกับลูกค้าจากภายนอก

ภาพที่ 41 กลุ่มทอผ้าบ้านหนองแห้ว

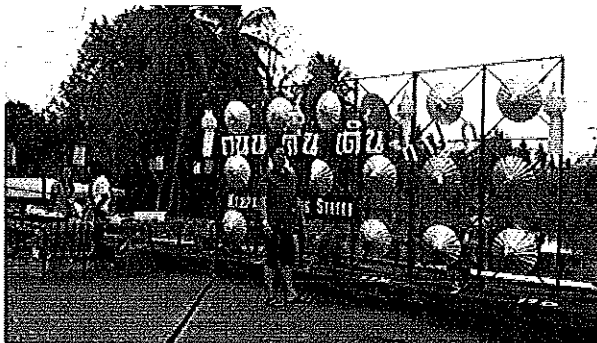
5) กลุ่มทอผ้าบ้านโคก ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก เป็นการรวมกลุ่มกันทอผ้าจำนวนไม่มากนัก มีที่อยู่ 6 หลัง ตั้งอยู่ในบริเวณสาธิตสุขอำเภอ ประธานกลุ่มคือ นางประเสริฐ มีมาทอผ้าขาม้าสีธรรมชาติ ราคาผืนละ 250 บาท

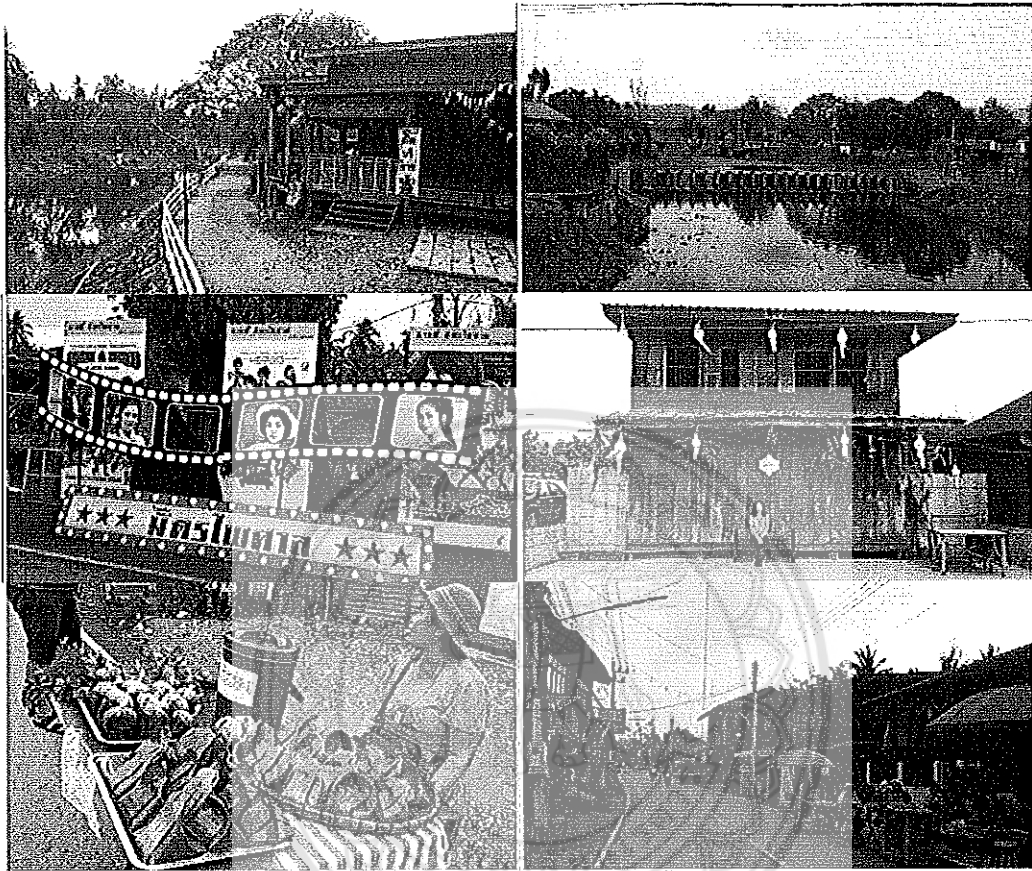
ภาพที่ 42 กลุ่มทอผ้าบ้านโคก

3.3 การจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูอาหารพื้นบ้าน

ในตำบลน้ำปาดได้มีการจัดกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูด้านอาหารพื้นบ้าน คือ “ถนนคนเดินน้ำปาด” ซึ่งจัดเป็นประจำทุกเย็นวันศุกร์ มีการจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นบ้านหลายอย่าง ตลอดจนการบรรเลงดนตรีพื้นบ้าน

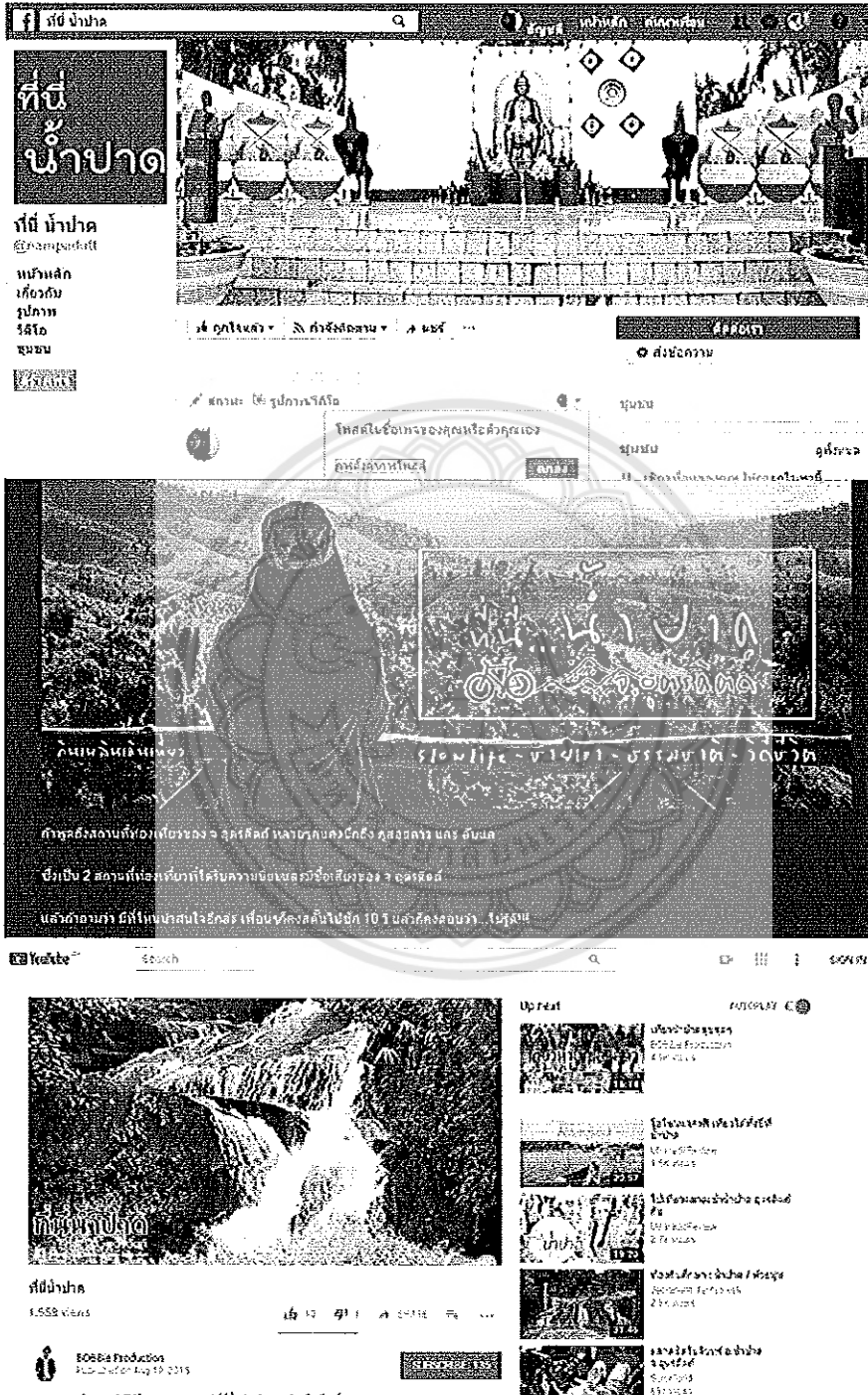
ภาพที่ 43 ถนนคนเดินน้ำปาด

ภาพที่ 44 บรรยากาศถนนคนเดินน้ำปาด

3.4 การรณรงค์และประชาสัมพันธ์วัฒนธรรมประเพณีในสื่อสังคมออนไลน์

มีกลุ่มบุคคลและรายบุคคลชาวไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคกจำนวนหนึ่งได้ทำการรณรงค์และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ ยูทูป เป็นต้น ที่สำคัญ เช่น “ที่นี่...น้ำปาด” ซึ่งจัดทำเป็นสื่อสาธารณะในลักษณะที่เป็นเฟซบุ๊ก เว็บไซต์ และยูทูป มีผู้คนติดตามเป็นจำนวนมาก นำเสนอเกี่ยวกับ กิจกรรมทางประเพณี งานประเพณีประจำปี แหล่งและกิจกรรมการท่องเที่ยวท้องถิ่น อาหารการกินท้องถิ่น ฯลฯ นอกจากนี้ยังมียูทูป อื่นๆ อีก เช่น “เฮฮาภาษาน้ำปาด” “น้ำปาดเมืองงาม” “ท้องถิ่นศึกษาน้ำปาดห้วยมุ่น” “วัฒนธรรมประจำถิ่นอำเภอฟากท่า” ฯลฯ ที่นอกจากจะรณรงค์เรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นแล้วยังเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่นอีกด้วย

ภาพที่ 45 เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ และยูทูป “ที่ปี...น้ำปาด”

ภาพที่ 46 ยูทูปเกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว น้ำปาด ฟากท่า และบ้านโลก

4. การสร้างความร่วมมือกับชุมชนในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม และพัฒนาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม

การสร้างความร่วมมือกับชุมชนชาวไทน้ำปาด-ปากท่า-บ้านโคกในการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม และพัฒนาท้องถิ่นด้านวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับนโยบายของประเทศไทยที่สมควรดำเนินการเป็นอย่างยิ่งคือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เนื่องอำเภอน้ำปาด ปากท่า และบ้านโคกมีความพร้อมเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดอุดรดิตต์และภาคเหนือตอนล่างอย่างจริงจัง ทั้งที่เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านวัฒนธรรมและชาติพันธุ์จากการที่มีผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่โดดเด่นดังที่ได้กล่าวไปแล้ว งานเทศกาลประจำปี และมีเขตแดนที่ติดต่อกับ สปป.ลาว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติจากการมีภูมิประเทศและแหล่งน้ำที่สวยงาม ดังคำขวัญประจำอำเภอดังนี้

- อำเภอน้ำปาด : “กระเทียมมีชื่อ เลื่องลือสักใหญ่ ศูนย์รวมใจพญาปาดงามธรรมชาติภูสอยดาว”
- อำเภอปากท่า : “ห้วยเห็บสวยงาม มะขามหวานฉ่ำ ลือนามปุดา ทอผ้าลือไกล”
- อำเภอบ้านโคก : “รวงข้าวสีทองเหลืองอร่าม เมืองงามชายแดนไทย-ลาว อากาศหนาวเย็นดี ผ้ามัดหมี่ขจรไกล”

4.1 การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์

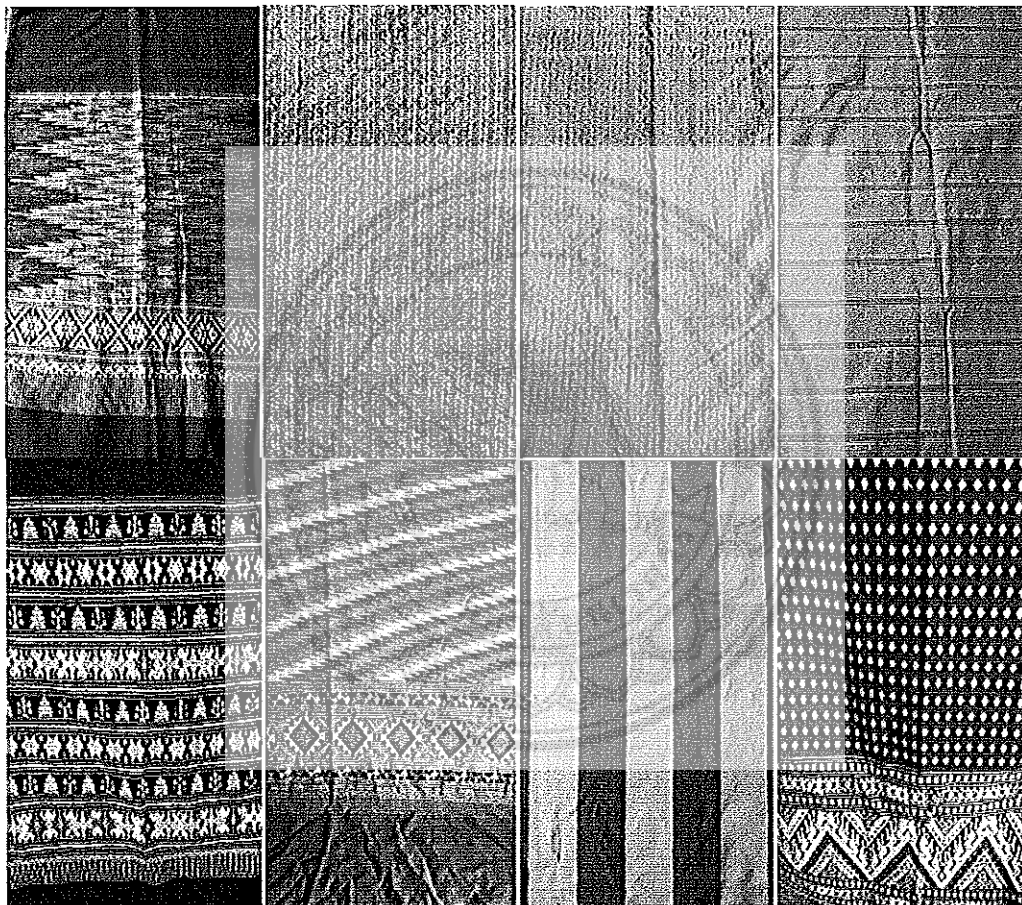
การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ในเขตอำเภอน้ำปาด ปากท่า และบ้านโคกสามารถทำได้หลายรูปแบบ เนื่องจากสามารถพัฒนาจากแหล่งเดิมซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ไม่แพ้ที่ใด แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

- 1) เทศกาลพญาปาด หอม-กระเทียม และของดีเมืองน้ำปาด (ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว)

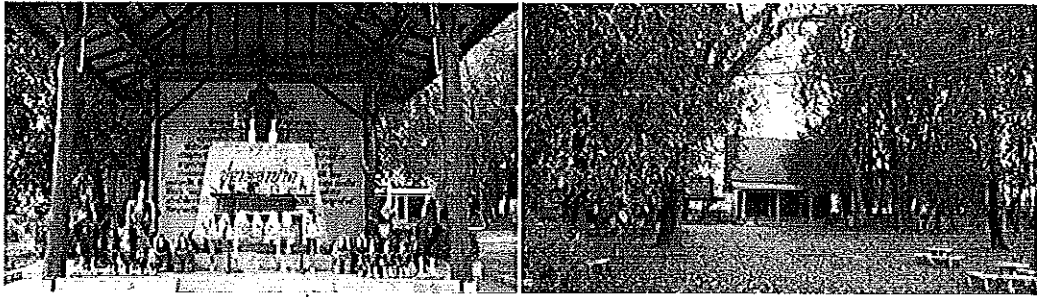
ภาพที่ 47 งานพญาปาด เทศกาลหอม-กระเทียม

2) แหล่งทอผ้าพื้นเมือง ซึ่งมีอยู่หลายหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มทอผ้าบ้านกกตอง กลุ่มทอผ้าบ้านท่าโพธิ์ กลุ่มทอผ้าบ้านม่วง กลุ่มทอผ้าบ้านหนองเหี้ยว กลุ่มทอผ้าบ้านโคก ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งมีการทอผ้าด้วยกี่พื้นบ้าน ทอด้วยฝ้ายหรือไหม มีทั้งลวดลายโบราณที่สืบทอดมาครั้งอยู่ที่เมืองหลวงพระบางและเวียงจันทน์ และลวดลายประยุกต์ และมีการจัดจำหน่ายตามกลุ่มต่างๆ

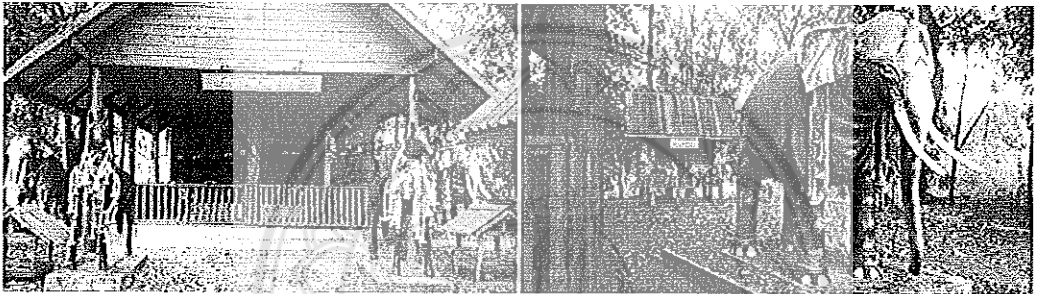

ภาพที่ 48 ผ้าฝ้ายทอมือลวดลายต่างๆ มีวางจำหน่ายตามกลุ่มทอผ้า

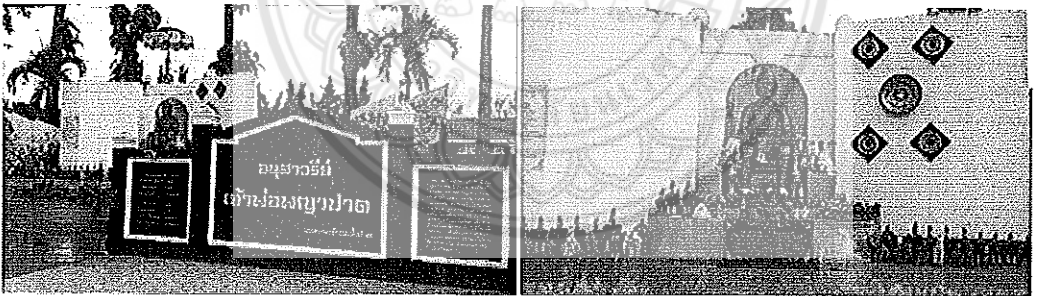
3) ศาลและอนุสาวรีย์ปูตาพญาปาด ควรอนุรักษ์ไว้ให้เป็นที่เคารพสักการะทั่วไปที่อำเภอปากท่าและน้ำปาด อีกทั้งพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น

ภาพที่ 49 ศาลปู่ตาพญาปาด บ้านสองคอน อำเภอปากท่า

ภาพที่ 50 ศาลปู่ตาพญาปาด บ้านฝาย อำเภอน้ำปาด

ภาพที่ 51 อนุสาวรีย์พญาปาด หน้าที่ว่าการอำเภอน้ำปาด

4) ศาลปู่ตาทหมวกคำ มีให้เคารพสักการะที่ตัวอำเภอบ้านโคก และเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชาวบ้านโคก

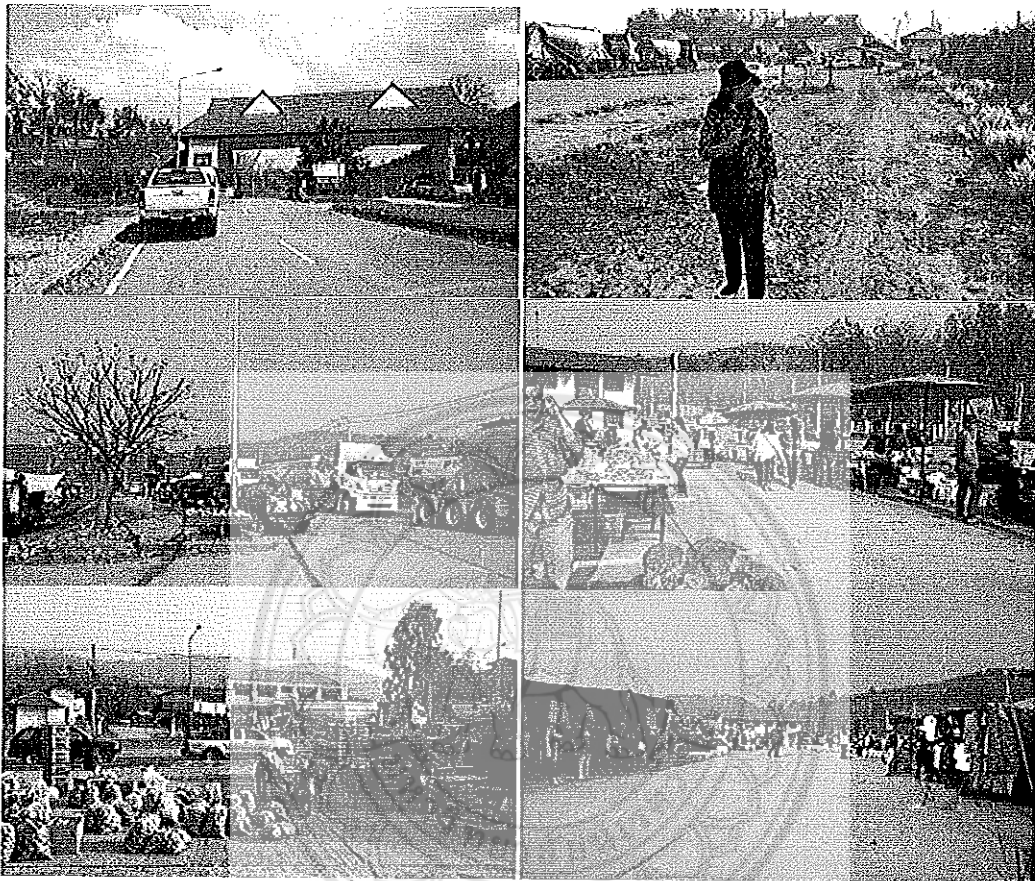
ภาพที่ 52 ศาลปู่ตาหมวกคำ และร้านค้าหน้าศาล อำเภอบ้านโคก

5) ถนนคนเดิน (ตามที่ได้กล่าวไปแล้ว) ควรจัดให้มีเป็นประจำและให้มีการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนให้มีการนำสินค้ามาวางจำหน่ายและกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 153 การประชาสัมพันธ์ “ถนนคนเดิน น้ำปาด”

6) ด้านภูตู่ เป็นจุดผ่านแดนถาวรไทย-ลาวแห่งที่ 3 ของประเทศไทยที่เชื่อมต่อกับแขวงไชยบุรี สปป.ลาว ซึ่งเป็นแขวงเดียวใน สปป.ลาว ที่มีด่านสากลเชื่อมต่อกับประเทศไทยมากที่สุด เพราะมีเขตติดต่อกับ 6 จังหวัดของประเทศไทย และเป็นจุดผ่านแดนถาวรแห่งแรกของจังหวัดอุดรดิตถ์ ด้านภูตู่ตั้งอยู่ที่ บ้านภูตู่ หมู่ที่ 2 ตำบลม่วงเจ็ดต้น อำเภอบ้านโคก จังหวัดอุดรดิตถ์ มีตรงข้ามติดต่อกับด่านสากลภูตู่ (เดิมใช้ชื่อผาแก้ว) บ้านผาแก้ว เมืองปากลาย แขวงไชยบุรี สปป.ลาว นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของคนท้องถิ่นเนื่องจากทุกวันเสาร์ 8:00 – 10:00 น.จะมีสินค้ามาวางขายเป็นจำนวนมากทั้งสินค้าเกษตรและเสื้อผ้าเครื่องใช้ต่างๆ

ภาพที่ 54 ตลาดเช้าวันเสาร์บริเวณด้านถาวรภู่อู่

4.2 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทางธรรมชาติ

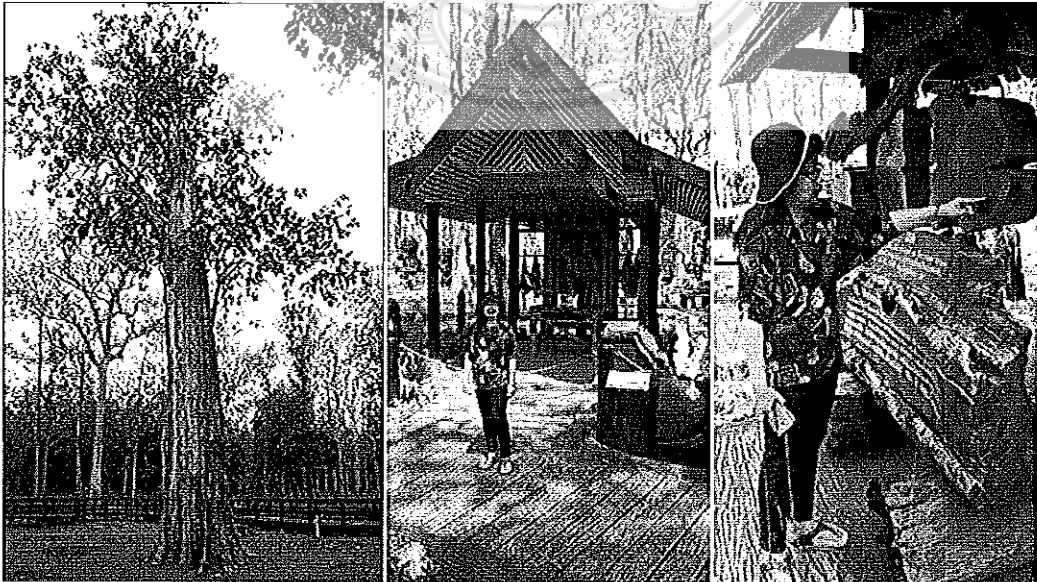
จากการที่ดินแดนแห่งน้ำป่าตก-พาคท่า-บ้านโคกห้อมล้อมไปด้วยภูเขา แหล่งน้ำ และท้องทุ่งอันเป็นธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่งด้วยกันนั้น ควรมีการพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป ดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในท้องที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าน้ำป่าตกท้องช้าง ตำบลม่วงเจ็ดต้น ตำบลนาขุม ตำบลบ้านโคก อำเภอบ้านโคก อำเภอยักษ์ อำเภอน้ำป่าตก จังหวัดอุดรดิตต์ ตำบลบ่อภาค อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่ที่มีสภาพป่าค่อนข้างสมบูรณ์ปกคลุมไปด้วยป่าธรรมชาติที่สวยงาม เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีจุดเด่นที่น่าสนใจและเป็นที่ยอดนิยมของนักท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตกภูสอยดาว เป็นน้ำตก 5 ชั้น มีเนื้อที่กว้างประมาณ 1,000 ไร่ มีความสวยงามมาก มีถนนลาดยาง เข้าถึงพื้นที่ทำให้สะดวกสบายในการเดินทางพักผ่อนหย่อนใจ (สำนักอุทยานแห่งชาติ, 2561)

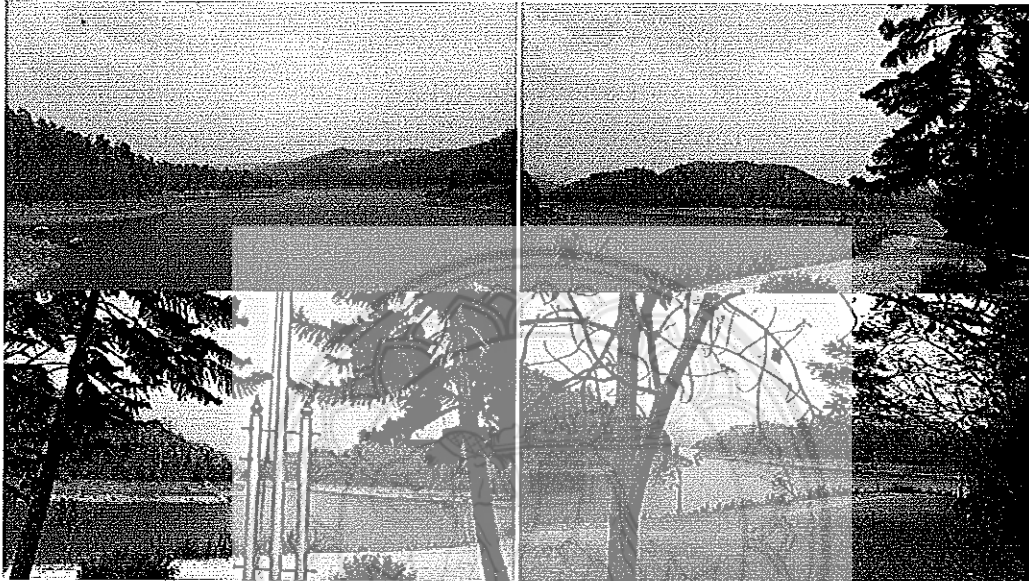
ภาพที่ 55 อุทยานแห่งชาติภูสอยดาว
ที่มา : สำนักอุทยานแห่งชาติ (2561)

2) วนอุทยานแห่งชาติสักใหญ่ เดิมชื่อวนอุทยานคลองตรอน มีทางเข้าอยู่ฝั่งตรงข้ามกัน ในวนอุทยานมีต้นสักใหญ่ที่สุดในโลกที่ยังยืนต้นอยู่จัดที่สูงจากพื้นดิน 1.30 เมตร ลำต้นโต 9.85 เมตร (วัดเมื่อ 13 ตุลาคม 2525) สูงประมาณ 47 เมตร มีอายุซึ่งประมาณว่าไม่น้อยกว่า 1,500 ปี (สำนักอุทยานแห่งชาติ, 2561)

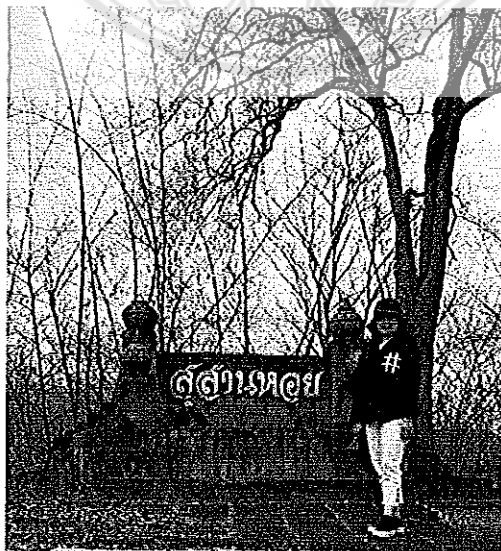
ภาพที่ 56 อุทยานแห่งชาติสักใหญ่

3) อุทยานแห่งชาติคลองตรอน ตั้งอยู่ที่บ้านน้ำไคร้ อำเภอน้ำปาด เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและมีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์และธรรมชาติที่สวยงาม

ภาพที่ 57 อ่างเก็บน้ำภายในเขตอุทยานแห่งชาติคลองตรอน

4) สุสานหอย 250 ล้านปี บ้านนาไร่เดียว หมู่ที่ 5 ตำบลสองห้อง อำเภอฟากท่า

ภาพที่ 58 สุสานหอย

4.3 แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง

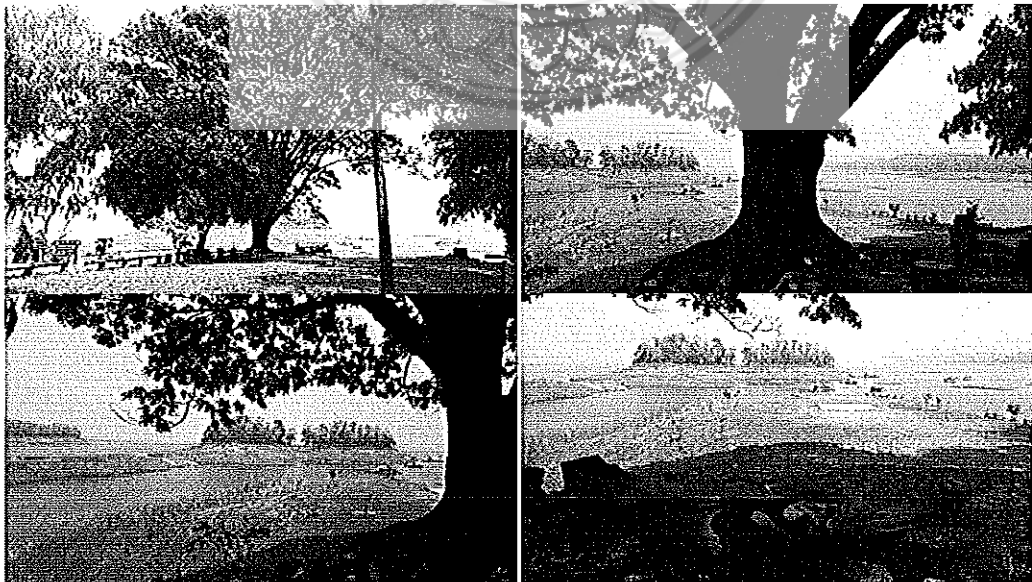
นอกจากแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่อยู่อาณาเขตติดต่อกับน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก ที่สำคัญมีดังนี้

1) เขื่อนสิริกิติ์ อันเป็นเขื่อนใหญ่อันดับต้นๆ ของประเทศไทย ตัวเขื่อนตั้งอยู่ในเขตอำเภอท่าปลา จังหวัดอุดรดิตต์ แต่ก็อยู่ห่างจากอำเภอน้ำปาดเพียง 12 กิโลเมตรเท่านั้น บนสันเขื่อนมีวิวทัศนที่สวยงามและมีร้านอาหารประเภทปลาท้องถิ่น ถือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวระดับประเทศด้วย

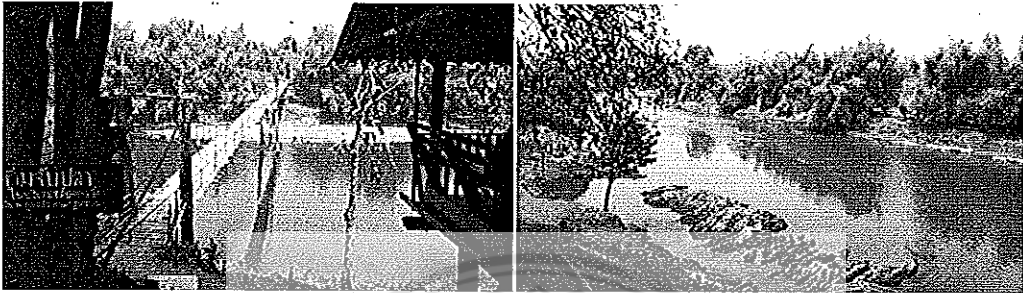
ภาพที่ 59 เขื่อนสิริกิติ์และร้านอาหารบนสันเขื่อน

2) อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน อยู่เหนือเขื่อนสิริกิติ์ขึ้นไป มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเป็นธรรมชาติ เหมาะแก่การตั้งแคมป์

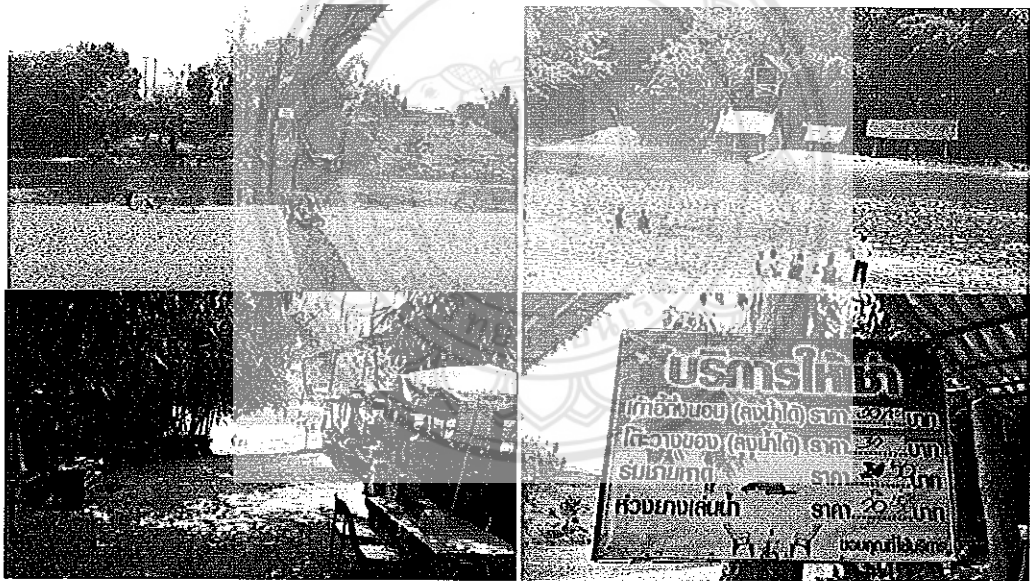

ภาพที่ 60 บริเวณที่ตั้งแคมป์ อุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน

3) หาดผาเต่า เป็นหาดกรวดริมฝั่งแม่น้ำน้ำที่ไหลทอดต่อมาจากเขื่อนสิริกิติ์ เป็นที่นิยมเล่นน้ำของคนท้องถิ่น แม้กระทั่งผู้คนในจังหวัดอุตรดิตถ์ก็รู้จักดี

ภาพที่ 61 หาดผาเต่า ทศนิยมภาพจากวัดผาเต่า

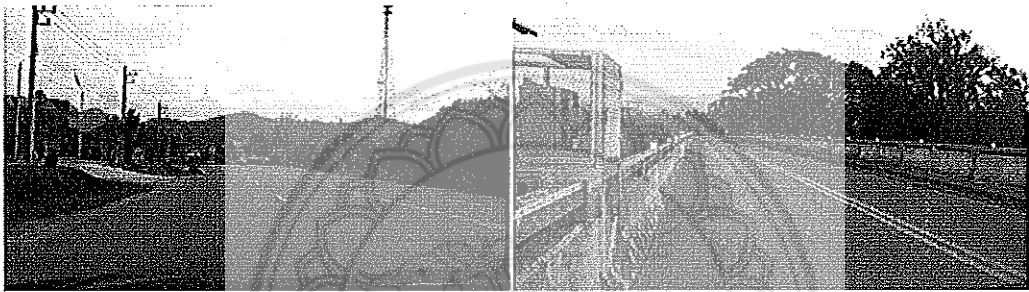
ภาพที่ 62 หาดผาเต่า ทศนิยมภาพจากฝั่งตัวอำเภอท่าปลา

4.4 สิ่งอำนวยความสะดวก

สิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้อำเภอน้ำปาด พากทำ และบ้านโคกเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ที่สำคัญได้แก่ การคมนาคม ที่พัก แหล่งอาหารการกิน และสภาพภูมิอากาศ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

4.4.1 การคมนาคม

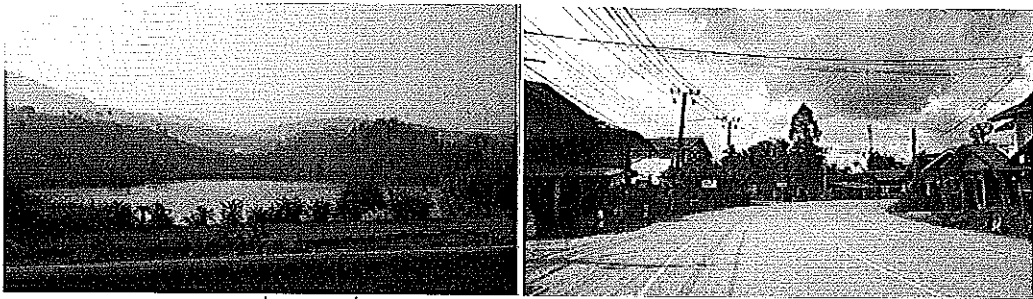
สามารถเดินทางจากจังหวัดอุตดิตต์ไปยังอำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคก ได้ทั้งรถยนต์ส่วนตัวและรถประจำทาง โดยมีเส้นทางเป็นถนนลาดยางที่เรียบสวยงาม สองฟากฝั่งถนนเป็นทิวทัศน์ธรรมชาติประกอบด้วยภูเขาใหญ่น้อย ทุ่งนา และไร่ข้าวโพดที่สวยงาม มีลำน้ำตัดผ่านเส้นทางเป็นระยะๆ ทำให้การเดินทางมีความรื่นรมย์ไม่น่าเบื่อ อีกทั้งยังมีปั้มน้ำมันและห้องน้ำบริการอย่างสะดวกและสะอาด

ภาพที่ 63 สภาถนน

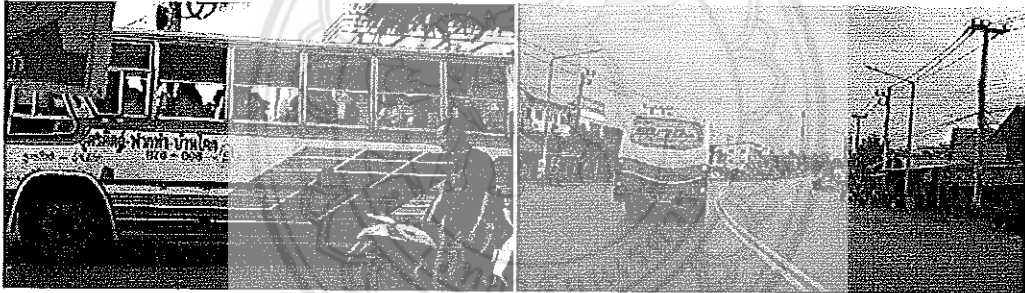

ภาพที่ 64 เส้นทางจากอำเภอฟากท่าไปอำเภอบ้านโคก

ภาพที่ 65 สองฝั่งถนน เส้นทางจากอำเภอปากท่าไปอำเภอบ้านโคก

หากเดินทางด้วยรถยนต์โดยสาร จะมีรถสายเขียวออกเดินทางจากตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ ผ่านอำเภอน้ำป่าดและอำเภอปากท่า มีปลายทางที่อำเภอบ้านโคก เป็นที่นิยมของชาวไทน้ำป่าด-ปากท่า-บ้านโคก

ภาพที่ 66 รถยนต์โดยสารจากตัวจังหวัดอุตรดิตถ์

4.4.2 ที่พัก

ที่พักส่วนใหญ่จะเป็นรีสอร์ทเป็นหลักๆ สวยงามและสะอาด ส่วนใหญ่อยู่ในตัวอำเภอ ราคาประมาณ 400-500 บาท มีอาหารเช้า เช่น ข้าวต้มหมูสับ ไช้ลาว ขนมปัง-แยม ชา-กาแฟ ฯลฯ

ภาพที่ 67 สภาพที่พักในอำเภอน้ำป่าด

ภาพที่ 68 สภาพที่พักบรยากาศฟาร์มสเตย์ในอำเภอน้ำปาด

4.4.3 แหล่งอาหารการกิน

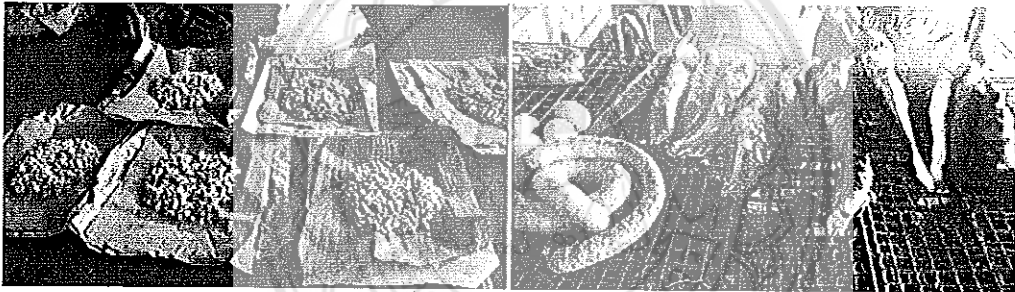
ในอำเภอน้ำปาดและพากท่ามีร้านอาหารหลายร้านที่ทำอาหารท้องถิ่น แต่ที่สะดวกที่สุดคือ ตลาดในตัวอำเภอ มีอาหารขายหลากหลาย ทั้งอาหารพื้นเมือง เนื้อหมู-ไก่สด ผักสด แกงเผ็ด ยำ ขนุน ไก่ทอด ปลาบั้ง ขนมหวาน น้ำเต้าหู้ และผลไม้ให้เลือกอย่างหลากหลาย

ภาพที่ 69 ตลาดอาหารที่ตัวอำเภอน้ำปาด

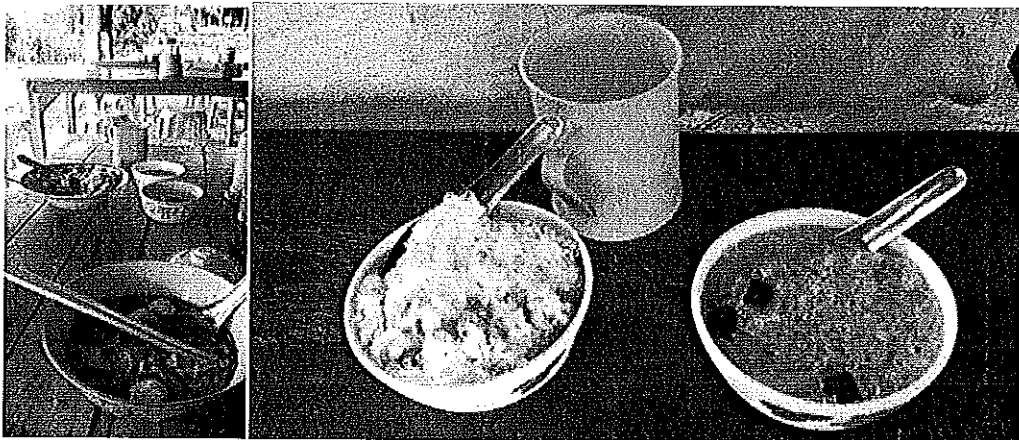

ภาพที่ 70 ตลาดอาหารที่ตัวอำเภอปากท่า

ภาพที่ 71 ลักษณะของกินในตลาด

นอกจากนี้ ตลอดเส้นทางจากอำเภอน้ำป่าด พากท่า และบ้านโคก ก็มีร้านอาหารจานด่วน ประเภทข้าวมันไก่ ข้าวผัดกระเพราหมู-ไก่ ก๋วยเตี๋ยวลูกชิ้นหมู-ไก่ และของหวานที่มีรสชาติไม่แพ้ที่ใด

ภาพที่ 72 ร้านอาหารจานด่วนข้างทาง

4.4.4 สภากฎมโอกาศ

อำเภอน้ำปาด ฟากท่า และบ้านโคกมโอกาศที่หนาวจัดในฤดูหนาว บนยอดดอย อุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 5-10 องศา และมีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี เนื่องจากมโอกาศประเทศ ล้อมรอบไปด้วยเทือกเขา เหมาะแก่การท่องเที่ยวกทุกฤดู

ภาพที่ 73 สภากฎมโอกาศที่ยังเย็นเดือนมีนาคม ที่บ้านบ่อเปี้ย อำเภอบ้านโคก ติดกับเขตแดน สปป.ลาว

ภาพที่ 74 ด้านผ่นปรนเขตแดน สปป.ลาว บ้านบ่อเปี้ย อำเภอบ้านโคก

บทสรุป

ชาติพันธุ์ไทน้ำปาด-ฟากท่า-บ้านโคก อพยพมาจากเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์เมื่อประมาณ 200 กว่าปีมาแล้ว ปัจจุบันยังคงพูดภาษาลาวจากถิ่นเดิมอยู่แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น เสียขจรณยุกต์ และยังคงรักษาไว้ซึ่งความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การแต่งกายแบบชาวลาว การผูกข้อมือ อาหารการกินที่เป็นปลา-กบ-เขียดหมก และมีการทอผ้าด้วยกรรมวิธีและลวดลายแบบดั้งเดิมอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ซึ่งพบได้ในหลายหมู่บ้านทั่วไปในท้องถิ่นนี้ อีกทั้งอำเภอดังกล่าวนี้ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่มีทั้งภูเขา ทุ่งนา และลำน้ำ อันเป็นทิวทัศน์ที่สวยงาม มีสภาพอากาศที่ดี มีผลผลิตด้านการเกษตรที่โดดเด่นหลายอย่าง ที่ขึ้นชื่อในระดับประเทศคือ สับปะรดห้วยมุ่น หอมแดง และกระเทียม ซึ่งถือเป็นหนึ่งเดียวในโลก ตลอดจนมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในท้องถิ่น ต่างถิ่น จนถึงแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติ การอนุรักษ์และสืบสานด้านภาษาและวัฒนธรรมและการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทั้งทางด้านวัฒนธรรมชาติพันธุ์และทางด้านธรรมชาติแวดล้อม และทั้งนี้ก็จะเป็นการสอดคล้องต่อนโยบายระดับประเทศในการเสริมสร้างเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวด้วยอีกทางหนึ่ง

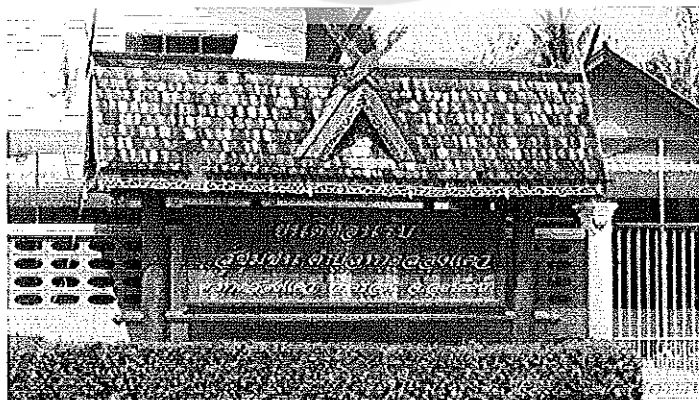
บทที่ 3

ภาษาและวัฒนธรรมชาติพันธุ์ ไทหาดสองแคว

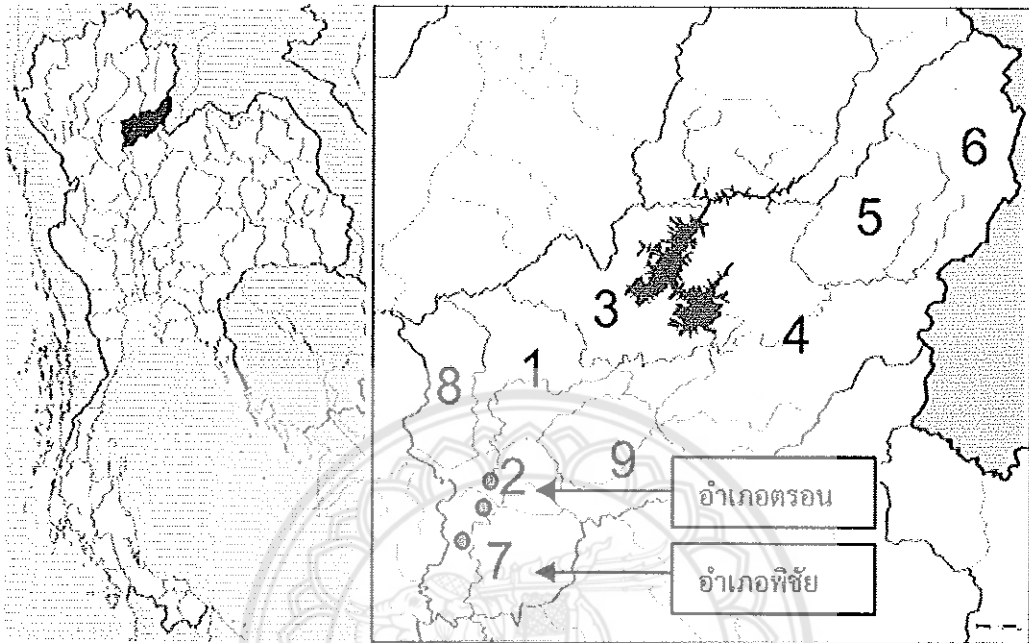
ชาติพันธุ์ไทหาดสองแคว หรือบ้างก็เรียกว่า “ลาวเวียงบ้านหาดสองแคว” หรือ “ลาวดี” เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทกะไตที่อพยพมาจากเมืองเวียงจันทน์ สปป.ลาว ในสมัยรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2371 ในฐานะเชลยศึกสงคราม เข้ามาตั้งรกรากอยู่ในสามตำบลของจังหวัดอุตรดิตถ์ ได้แก่

- 1) ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน มี 4 ชุมชน คือ บ้านหาดสองแคว หมู่ 1 2 และ 3 และ บ้านเดชะโรง หมู่ 4
- 2) ตำบลวังแดง อำเภอตรอน มี 2 ชุมชน คือ บ้านวังแดง หมู่ 3 และ 10 และ
- 3) ตำบลลือชุม อำเภอฟิชัย มี 1 ชุมชน คือ บ้านกองโค หมู่ 6

โดยทั้งนี้ได้ตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่บ้านกองโค ตำบลลือชุม อำเภอฟิชัย และได้แผ่ขยายขึ้นมาทางเหนือที่บ้านหาดสองแควและบ้านวังแดง อำเภอตรอน ภายหลัง สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้านหาดสองแควนั้น ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศในขณะนั้น ซึ่งเป็นทางออกของลำน้ำสองสายที่ไหลมาบรรจบกัน คือแม่น้ำน่านกับคลองตรอน จึงตั้งชื่อเรียกว่าบ้านหาดสองแคว (สมภพ ตรีพัฒน์, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2559 ; บุญธรรม, สัมภาษณ์, 11 ธันวาคม 2559)

ภาพที่ 75 ชุมชนไทหาดสองแคว

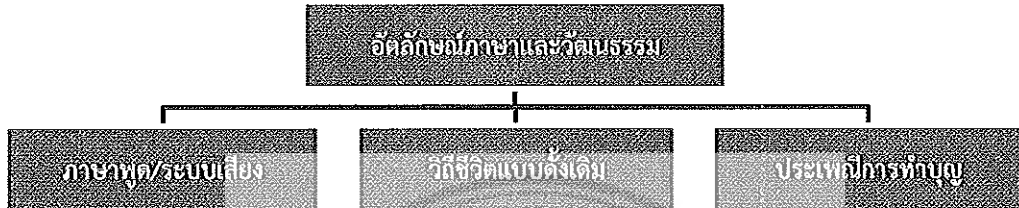
ภาพที่ 76 ที่ตั้งตำบลที่มีชุมชนไทยทาสองแคว
ที่มา : วิกิพีเดีย (2561ข)

ชาวไทยทาสองแควมีภาษาพูดและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เป็นอัตลักษณ์ แตกต่างจากชาติพันธุ์ลาวเวียงในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศไทย ปัจจุบันชาติพันธุ์ไทยทาสองแควได้รับความสนใจจากบุคคลภายนอกและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาทำสารคดีประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวซึ่งเผยแพร่ในเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย และทางหมู่บ้านก็ได้สนองต่อความต้องการด้านการท่องเที่ยวดังกล่าวโดยการจัดให้มีกลุ่มโฮมสเตย์บ้านทาสองแควเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและพัฒนากิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ พัฒนาชุมชนจนเป็นชุมชนตัวอย่างด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยยังคงรักษาระบบนิเวศและวัฒนธรรมอันดั้งเดิมดั้งเดิมที่สืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษสมัยครั้งอยู่เมืองเวียงจันทน์ไว้ได้ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวและนำมาซึ่งรายได้และเศรษฐกิจของชุมชนที่เพิ่มขึ้น นับเป็นภูมิปัญญาในการปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมแวดล้อมในปัจจุบัน

ภาษาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นสามารถแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทยทาสองแควและภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน กล่าวได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ภาษาและวัฒนธรรมที่โดดเด่น

ภาษาและวัฒนธรรมที่โดดเด่นสามารถแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ไทหาดสองแคว แบ่งได้เป็น 3 ด้าน ได้แก่ ภาษาพูด/ระบบเสียง วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และประเพณีการทำบุญ

ภาพที่ 77 อัตลักษณ์ภาษาและวัฒนธรรมไทหาดสองแคว

1.1 ภาษาพูด/ระบบเสียง

ระบบเสียงภาษาไทหาดสองแควกล่าวได้โดยแบ่งเป็นเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

1.1.1 เสียงพยัญชนะ

เสียงพยัญชนะในภาษาไทหาดสองแควประกอบด้วย 20 หน่วยเสียง ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 12 แสดงระบบเสียงพยัญชนะภาษาไทหาดสองแคว

ลักษณะการเปล่งเสียง		ฐานกรณ์						
		ริมฝีปากทั้งคู่	ริมฝีปากกลาง-ฟัน	ปุ่มเหงือก	เพดานแข็ง	เพดานอ่อน	เส้นเสียง	
นาสิก		m		n	ɲ	ŋ		
กัก	ไม่ก้อง	ไม่มีกลุ่มลม	p		t		k	ʔ
		มีกลุ่มลม	p ^h		t ^h		k ^h	
	ก้อง	b		d				
เสียงแทรก			f	s			h	
กักเสียดแทรก					ts			
ข้างลิ้น				l				
กึ่งสระ		w			j			

หน่วยเสียงพยัญชนะทั้ง 20 หน่วยสามารถปรากฏเป็นพยัญชนะต้นได้ทั้งหมด ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 13 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวต้นพยางค์ในภาษาไทยทาดสองแคว

ลำดับ	สัทอักษร	อักษรไทย	ตัวอย่างคำภาษาไทยทาดสองแคว		คำแปล
			สัทอักษร	อักษรไทย	
1	m_	ม/หม_	māŋ	มีง	มีง
2	n_	น/หน_	nā:	นา	นา
3	ɲ_	ญ/หญ_	ɲǎŋ	หญัง	ยัง
4	ŋ_	ง/หง_	ŋu:	งู	งู
5	p_	ป_	pāj	ไป	ไป
6	t_	ต_	tòk	ตก	ตก
7	k_	ก_	kīn	กิน	กิน
8	ʔ_	อ_	ʔê:p	แอบ	แอบข้าว
9	pʰ_	พ/ผ_	pʰū:	ผู้	ผู้
10	tʰ_	ท_	tʰê:	แท้	แท้
11	kʰ_	ค/ช_	kʰáj	ค้าย	ขาย
12	b_	บ_	bo:	บอ	ไม่
13	d_	ด_	dǎ:	เด้อ	เด้อ
14	f_	ฟ/ฝ_	fǎn	ฝน	ฝน
15	s_	ซ/ส_	sáj	ไซ้	ใส่
16	h_	ฮ/ห_	hi:	ฮือ	ริน
17	ts_	จ_	tsɛp	เจ็บ	เจ็บ
18	l_	ล/หล_	lêw	แล้ว	แล้ว
19	w_	ว/หว_	wâw	เว่ว	พูด
20	j_	ย/หย_	ja:ŋ	ยาง	ยาง

ในตำแหน่งพยัญชนะต้นนั้น หน่วยเสียงพยัญชนะไทยทาดสองแควสามารถปรากฏควบกันได้ 2 ลักษณะ คือ เสียง /w/ ปรากฏควบกันได้กับเสียงกัก-เพดานอ่อน /k/ ทั้งที่ไม่มีกลุ่มลม /kw_ / และมีกลุ่มลม /kʰw_ / ดังในคำเช่น /kwā:ŋ/ กวาง ‘กวาง’ และ /kʰwā:j/ ควาย ‘ควาย’ ตามลำดับ

ส่วนในตำแหน่งท้ายพยางค์มีหน่วยเสียงพยัญชนะท้ายปรากฏได้จำนวน 9 หน่วย ได้แก่ /m n ŋ p t k ʔ w j/ ดังแสดงเป็นตัวอย่างในตาราง

ตารางที่ 14 แสดงหน่วยเสียงพยัญชนะเดี่ยวท้ายพยางค์ในภาษาไทหาดสองแคว

ลำดับ	สัทอักษร	อักษรไทย	ตัวอย่างคำภาษาไทยใหญ่แม่สอด		คำแปล
			สัทอักษร	อักษรไทย	
1	_m	_ม	tõ:m	ต้ม	ต้ม
2	_n	_น	k ^h ân	คั้น	คั้น
3	_ŋ	_ง	hē:ŋ	เฮง	แรง
4	_p	_บ	tsèp	เจ็บ	เจ็บ
5	_t	_ต	bûat	บัวต	บวช
6	_k	_ก	nok	หนก	นก
7	_ʔ	_ะ	wəʔ	แหวะ	แหวะ
8	_w	_ว/ไ	lêw	แล้ว	แล้ว
9	_j	_ย/ไ	mâj	ไย	ไย

ถ้าเปรียบเทียบกับภาษาไทยกรุงเทพฯ แล้ว ภาษาไทหาดสองแควและภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีจำนวนหน่วยเสียงพยัญชนะน้อยกว่าภาษาไทยกรุงเทพฯ (ซึ่งมี 21 หน่วยเสียง) ภาษาไทหาดสองแควจะแตกต่างจากภาษาไทยกรุงเทพฯ ดังนี้

1) ภาษาไทหาดสองแควไม่มีเสียงกักเสียดแทรกพนม /t^h/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ฮ ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จะออกเสียงเป็น /s/ แทน เช่น คำว่า ชิม ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /sĩm/

2) ภาษาไทหาดสองแควไม่มีเสียงลิ้นร่ว /r/ ดังที่เขียนด้วยตัวอักษร ร ในภาษาไทยกรุงเทพฯ แต่จะออกเสียงเป็น /h/ แทน เช่น คำว่า รัก ในภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /hak/

3) ภาษาไทหาดสองแควมีเสียงนาสิกที่เพดานแข็ง /ɲ/ เพิ่มเข้ามาซึ่งภาษาไทยกรุงเทพฯ ไม่มี เช่น คำว่า /ɲãŋ/ ‘ยัง’ ในภาษาไทหาดสองแคว ภาษาไทยกรุงเทพฯ จะออกเสียงเป็น /jan/

1.1.2 เสียงสระ

เสียงสระมี 18 หน่วยเสียงเท่ากับภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในประเทศไทย อันได้แก่ /i i̯ ɪ ɛ e: ə ɔ o: ɛ ɛ: a a: ɔ ɔ:/ ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 15 แสดงระบบเสียงสระภาษาไทหาดสองแคว

ตำแหน่ง ระดับ	ลิ้นส่วนหน้า ปากเหี้ยด		ลิ้นส่วนกลาง ปากไม่ท้อ		ลิ้นส่วนหลัง ปากท้อ	
	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว	สั้น	ยาว
สูง	i	i:	ɪ	ɪ:	u	u:
กลาง	e	e:	ə	ə:	o	o:
ต่ำ	ɛ	ɛ:	a	a:	ɔ	ɔ:

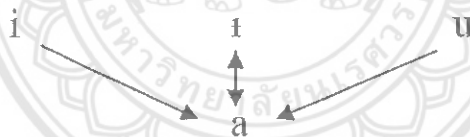
ตัวอย่างหน่วยเสียงสระที่ปรากฏในคำภาษาไทหาดสองแควแสดงได้ดังในตาราง

ตารางที่ 16 แสดงหน่วยเสียงสระเดี่ยวที่ปรากฏในพยางค์ในภาษาไทหาดสองแคว

ลำดับ	สัทอักษร	ตัวอย่างคำภาษาไทหาดสองแคว		คำแปล
		สัทอักษร	อักษรไทย	
1	i	sĩm	ชิม	ชิม
2	i:	dĩ:	ดี	ดี
3	e	kew	เกว	เกี้ยว
4	e:	pě:w	เป้ว	เปรี้ยว
5	ɛ	wɛ?	แหะ	แหะ
6	ɛ:	dɛ:	แด	บ้าง
7	ɪ	nɪŋ	นึ่ง	นึ่ง
8	ɪ:	hĩ:	ฮือ	ริน
9	ə	dək	เด็ก	ตึก
10	ə:	mə:j	เมอย	เมื่อ
11	a	kān	กัน	กัน
12	a:	nā:	นา	นา

ลำดับ	สัทอักษร	ตัวอย่างคำภาษาไทหาดสองแคว		คำแปล
		สัทอักษร	อักษรไทย	
13	u	k ^h ūn	คุณ	คน (กริยา)
14	u:	nú:	หนู	หนู
15	o	makòt	มะกอด	มะกรูด
16	o:	k ^h ô:k	โคก	โคลก
17	ɔ	ʔǎj	อ้อย	อ้อย
18	ɔ:	ko:n	กอน	ก่อน

ในภาษาไทหาดสองแควสระสามารถควบกล้ำสองเสียงได้ 4 ชุด (ภาษาไทยซึ่งมีเพียง 3 ชุด) โดยในภาษาไทหาดสองแควนั้นหน่วยเสียงสระระดับสูงทั้งหมดคือ /i/ /ɨ/ และ /u/ นอกจากนี้จะสามารถปรากฏควบได้กับสระ /a/ เป็น /ia/ /ɨa/ และ /ua/ เหมือนกับภาษาไทยแล้ว ยังมีการควบกล้ำระหว่างสระ /a/ และ /ɨ/ เป็น /aɨ/ ซึ่งไม่ปรากฏในภาษาไทย ดังรูปต่อไปนี้

ภาพที่ 78 การควบกล้ำสระในภาษาไทหาดสองแคว

ตัวอย่างสระควบกล้ำทั้ง 4 ชุดแสดงได้ดังในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 17 แสดงหน่วยเสียงสระควบกล้ำในภาษาไทหาดสองแคว

ลำดับ	สัทอักษร	ตัวอย่างคำภาษาไทหาดสองแคว		คำแปล
		สัทอักษร	อักษรไทย	
1	ia	mīa	เมีย	เมีย
2	ɨa	d̥iət	เดียด	เดียด
3	ua	p ^h úa	หั่ว	หั่ว
4	aɨ	nāi	นาอื่อ	ใน

1.1.3 เสียงวรรณยุกต์

อัตลักษณ์ทางภาษาของภาษาไทหาดสองแควคือเสียงวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์ของภาษาไทถิ่นนี้มีจำนวน 5 หน่วยเสียง ดังนี้

- 1) กลางระดับ (33)
- 2) สูงระดับ (44)
- 3) สูงตก (42)
- 4) ต่ำขึ้น (24)
- 5) กลางขึ้นตก (343)

เสียงวรรณยุกต์และระดับเสียงในภาษาไทหาดสองแควแสดงพร้อมสัญลักษณ์ อักษรไทย และตัวอย่างคำได้ดังในตาราง

ตารางที่ 18 แสดงหน่วยเสียงและระดับเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว

ลำดับ	วรรณยุกต์	ระดับเสียง	สัญลักษณ์	ตัวอย่างคำภาษาไทหาดสองแคว		คำแปล
				สัทอักษร	อักษรไทย	
1	กลางระดับ	33		naw	เนา	เนา
2	สูงระดับ	44		khá:	ค้ำ	ขา
		22		p ^h ák	หัก	ผัก
3	สูงตก	42	˥	māj	ม่	ไม้
4	ต่ำขึ้น	24	˩˨˨	p ^h á:	ผา	ผ้า
5	กลางขึ้นตก	343	-	k ^h á:j	ควาย	ควาย

วรรณยุกต์ภาษาไทหาดสองแควที่เป็นคู่ปฏิภาคกับภาษาไทยแสดงได้โดยรอบเสียงวรรณยุกต์ที่ดัดแปลงมาจาก Gedney (1972) ดังนี้

ตารางที่ 19 แสดงคูปัฎภาคของเสีงวรรณยุกตระหว่างภาษาไทยแลวภาษาไทหาดสองแคว

วรรณยุกตดั้งเดิม พยัญชนะต้นดั้งเดิม		พยางค์เป็น			พยางค์ตาย	
		A ไม่มีรูป	B ·	C ”	DS สระสั้น	DL สระยาว
กลุ่มที่ 1	ภาษาไทย	24 ขว	22 เข่า	42 เข่า	22 ขัด	22 ขาด
	ภาษาไทหาดสองแคว	44 ค้ำ	44 เค้า	24 เข่า	22 ขัด	42 ขาด
กลุ่มที่ 2	ภาษาไทย	33 คว	22 เกี้ยว	42 ค้ม	22 กบ	22 ปีก
	ภาษาไทหาดสองแคว	343 คว	33 เกว	24 ค้ม	22 กบ	42 ปีก
กลุ่มที่ 3	ภาษาไทย	33 อว	22 บ่าว	42 อ้อย	22 เบ็ด	22 บวช
	ภาษาไทหาดสองแคว	343 อว	33 บาว	33 ออย	44 เบ็ด	42 บัว
กลุ่มที่ 4	ภาษาไทย	33 นว	42 ไร่	44 น้ำ	44 นก	42 มิด
	ภาษาไทหาดสองแคว	343 นว	33 ไล	42 น้าม	33 หนก	33 หมิด

แม้ว่าภาษาไทหาดสองแควจะมีจำนวนหน่วยเสียงวรรณยุกตไม่แตกต่างจากภาษาไทยและภาษาชาติพันธุ์ไทอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง แต่มีรูปแบบการแตกตัวของเสียงวรรณยุกตที่เป็นอັดลัษณัแตกต่างออกไป กล่าวคือ ปกติภาษาในกลุ่มลาวจะไม่มีกรแตกตัวในช่อง B (B 1234) ส่วนช่อง C จะมีการแตกตัวเป็น C 1-234 ซึ่งเป็นลักษณะของภาษากลุ่มกะไดลาวเป็นลาวแท้ซึ่งมีสายเวียงจันทน์และหลวงพระบาง อย่างไรก็ตามภาษาชาติพันธุ์ไทที่เป็นกลุ่ม “ลาว” ในท้องถิ่นอื่นๆ ปัจจุบันมีการแปรเปลี่ยนไป คือ ช่อง B อาจแตกเป็น B 123-4 (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2560) แต่ภาษาไทหาดสองแควมีการแตกตัวในช่อง B เป็น B 1-234 และมีการแตกตัวในช่อง C เป็น C 123-4 ดังแสดงในตารางทดสอบเสียงวรรณยุกตของ Gedney (1972)

ตารางที่ 20 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทหาดสองแคว

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44				
2	343	33	24	22	42/35
3					
4			42	33	

การแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาไทหาดสองแควมีความแตกต่างจากภาษาลาวเวียงที่พบในท้องถิ่นอื่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง อาทิ ลาวเวียงบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานีและลาวเวียงบ้านทัพคล้ายจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของ “ลาวครึ่งบ้านไร่” (อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา, 2560) กล่าวคือ ภาษาภาษาลาวเวียงบ้านไร่ยังคงแสดงความเป็นลาวแท้คือไม่มีการแตกตัวในช่อง B 1234 แต่มีการแตกตัวในช่อง C 1-234 ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 21 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวเวียงบ้านไร่

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	44		44		
2	342	33		543	35
3			35		
4				33	

สำหรับภาษาลาวเวียงบ้านทัพคล้ายนั้น พูดเป็นหลักในตำบลทัพหลวง อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีหน่วยเสียงวรรณยุกต์ที่มีการแตกตัวแตกต่างออกไป คือ B 123-4 และ C 123-4 ดัง ตาราง

ตารางที่ 22 แสดงการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ภาษาลาวเวียงใต้บาทัพทหลวง

SYLLABLE INITIAL	Live			Dead	
	A	B	C	DL	LS
1	423				
2	343	35	44	35	44
3					
4		44	343	33	

1.1.4 ลักษณะภาษาด้านอื่นๆ

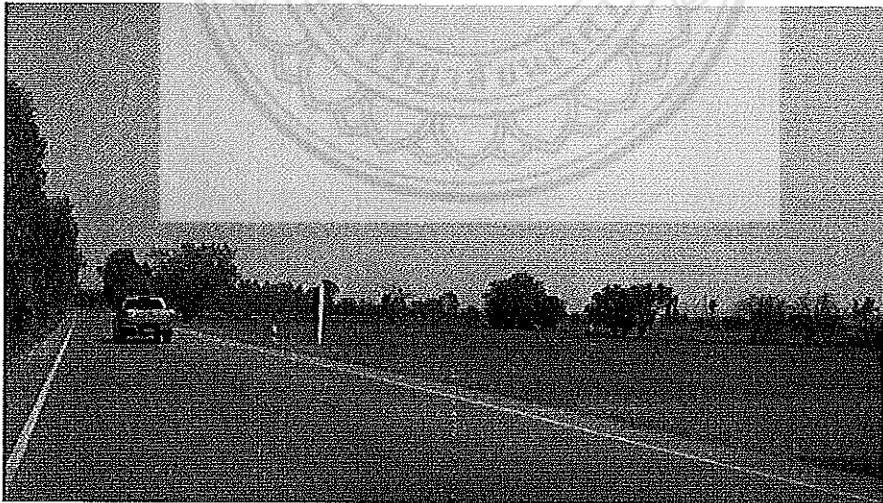
ส่วนลักษณะภาษาด้านอื่นๆ เช่น คำศัพท์และสำนวนการทักทายภาษาไทยทาสองแควนั้นก็ มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากคนท้องถิ่น สามารถบ่งบอกถึงอรรถลักษณะความเป็นชาติพันธุ์ที่สืบจากลาวเวียงใต้เช่นกัน เช่น

/bai/	บ้อ	‘ใบ’
/kǒj/	โก้	‘กล้วย’
/bák-mî/	บักมี	‘ขุ่น’
/bák-ʔik/	บักอิก	‘ฟักทอง’
/bák-sí:dā:/	บักสีดา	‘ฝรั่ง’
/maʔ-pʰèt/	มะเผ็ด	‘พริก’
/tɛw-ʔoʔ/	แจวเอาะ	‘น้ำพริกปลาร้า’
/kabòk/	กะบก	‘จอบ’
/laʔo:n-ʔòk-mái/	ละออนอ้อกมาอ้อ	‘ทารก’
/ʰi:ŋ hīan/	เหงเฮียน	‘บนเรือน’
/kɔ:ŋ la:ŋ/	ก่องลาว	‘ใต้ถุนบ้าน’
/kʰi: ʰí:/	ชี่ฮี	‘ชี้เหนียว’
/lê:t/	แล๊ด	‘แหลก’
/no:n/	โนน	‘ผ้า’
/wâw/	เว่ว	‘พูด’
/soj/	ซอย	‘ช่วย’
/kʰit-hot/	ชิตหอด	‘คิดถึง’
/kʰūn/	คน	‘คนให้เข้ากัน’

/tʰâk/	เถือก	‘ทำให้ดินละเอียดเป็นขี้เลน’
/dāŋ fāj/	ตั้งไฟ	‘ก่อไฟ’
/kʰà:ŋ fāj/	ช่างไฟ	‘ตั้งไฟ’
/dàp nâ:m/	ดับน้ำม	‘ปิดน้ำ’
/mø:j lê:w/	เมื่อยแล้ว	‘เมื่อยแล้ว’
/pāj dái? kân/	ไปด่าอีกกัน	‘ไปไหนกัน’
/pāj lê:w dá:/	ไปแล้วเต๋อ	‘ไปแล้วนะ’
/mĩŋ het ján/	มึงเห็ดกึ่ง	‘ทำอะไร’
/pāj het nâ:/	ไปทำนา	‘ไปทำนา’
/fón tòk bo/	ฟันตกบอ	‘ฝนตกมัย’
/ku: hak mĩŋ tʰê:/	กุกักมึงแท้	‘กูรักมึงจริงๆ’

1.2. วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม

ชาวไทหาดสองแควมีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่ยังคงเป็นแบบดั้งเดิมสืบทอดจากบรรพบุรุษที่มาจากเวียงจันทน์ อาทิ การดำรงชีพด้วยการทำนาข้าวเป็นหลัก และทำสวนทำไร่ประกอบ

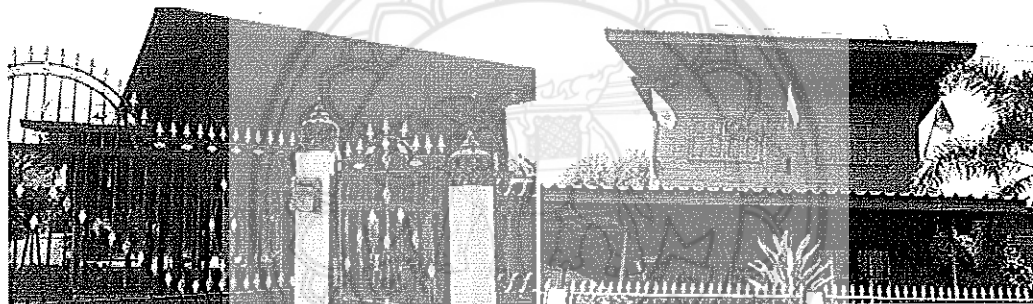

ภาพที่ 79 นาข้าวตลอดเส้นทางสู่หมู่บ้านหาดสองแคว

การสร้างบ้านเรือนด้วยไม้ที่ยกสูงจากพื้นดิน เพื่อเป็นที่พักอาศัยและทำกิจกรรมในช่วงเวลากลางวัน ซึ่งปัจจุบันยังคงอนุรักษ์บ้านเรือนโบราณเหล่านี้ไว้

ภาพที่ 80 บ้านเรือนไทหาดสองแควที่ยังใช้พักอาศัยอยู่ปัจจุบัน

ภาพที่ 81 บ้านเรือนชาวไทหาดสองแคว

การแต่งกายของสตรีด้วยเงินและห่มสไบในงานบุญต่างๆ

ภาพที่ 82 ป้ายประชาสัมพันธ์ประเพณีการหอบจันทันในหมู่บ้าน

ชาวไทหาดสองแควบริโภคน้ำเจ้า อาหารการกินประจำชาติพันธุ์ที่ยังคงสืบทอดต่อกันมา เช่น พริกอั่วหรือพริกยัดไส้ทอด หัวปลีทอด ปลาทอด แกงหน่อไม้ดอง ตำส้มหรือส้มตำลาวโบราณ แกงหยวกกล้วย แจ่วปลาร้าผักต้ม ฯลฯ

ภาพที่ 83 พริกอั่ว

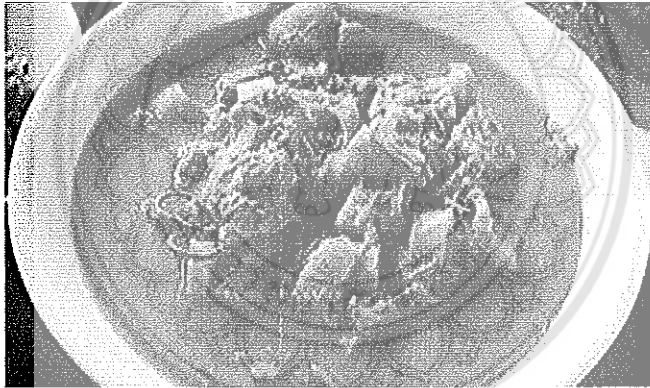
ภาพที่ 84 หัวปลีทอด

ภาพที่ 85 ปลาทอด

ภาพที่ 86 แกงหนอไม้ดอง

ภาพที่ 87 แกงหยวกกล้วย

ภาพที่ 88 ตำส้ม

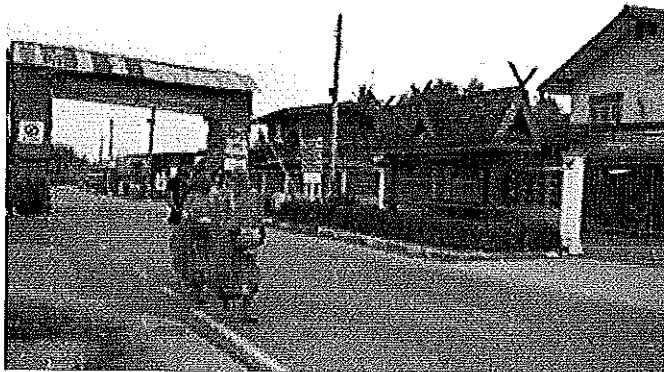
1.3. ประเพณีการทำบุญ

ชาติพันธุ์ไทหาดสองแควมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แสดงอัตลักษณ์ ไม่ปรากฏในกลุ่มชาวลาวหรือชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศไทย คือการทำบุญตักบาตรยามเช้าหรือที่เรียกว่า “หาบจิ้งห็น” หรือประเพณีการการหาบสาแหรง ซึ่งกระทำสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ

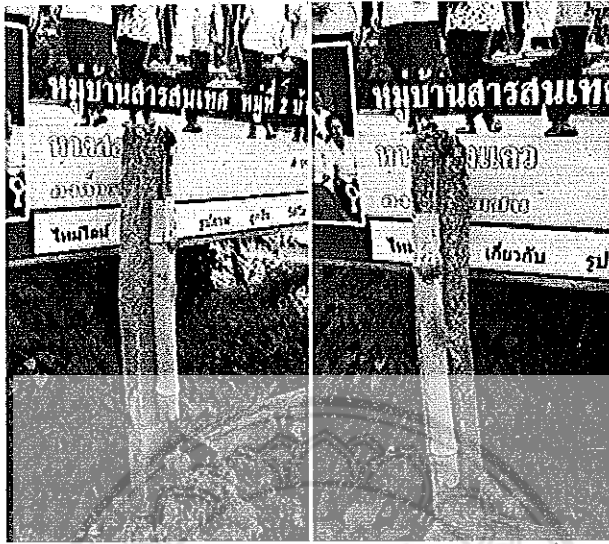
คำว่า “จิ้งห็น” หมายถึงภัตตาหารที่จะถวายแด่พระสงฆ์ ในยามเช้า (6.00-7.00 น.) พระสงฆ์จากวัดหาดสองแควจะแบ่งสายกันออกเดินบิณฑบาตไปตามหมู่บ้าน เดินไปจนสุดเส้นทางแล้วก็จะเดินกลับโดยยังไม่มีชาวบ้านคนใดออกมาใส่บาตร ขณะที่พระเริ่มเดินกลับนี้เอง ชาวบ้านที่อยู่ท้ายบ้านจะตีเกราะเป็นสัญญาณให้ทุกบ้านรู้ เพื่อจะได้ออกมายืนรอตักบาตร และชาวบ้านที่มารอตักบาตรก็จะใส่บาตรเฉพาะข้าวสุก เท่านั้น (ข้าวเจ้า) โดยไม่มีกับข้าวใส่บาตร จากนั้นแต่ละบ้านก็จะนำสำรับหรือปิ่นโตกับข้าวคาวหวานอื่นๆ มาวางบนแป้นไม้หน้าบ้าน แล้วก็จะมีคนหาบสาแหรงไม้คานสายละ 3-4 คน นำสำรับอาหารที่วางบนแป้นไม้ หาบไปถวายพระสงฆ์ที่วัดภายหลัง ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 89 พระสงฆ์เริ่มออกจากวัด

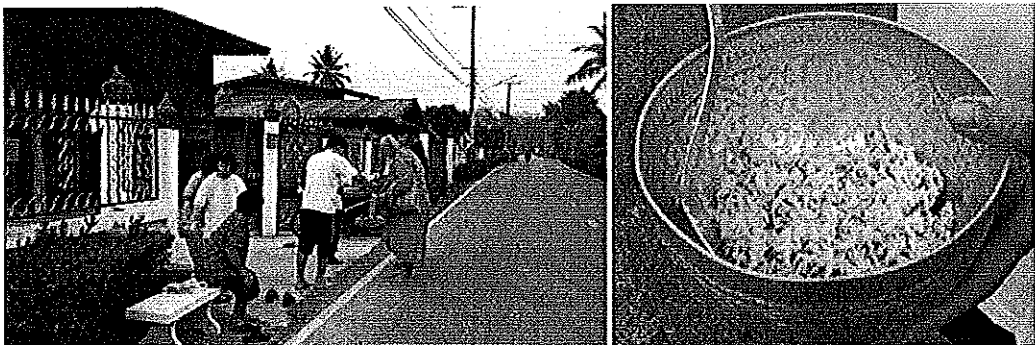
ภาพที่ 90 พระสงฆ์เดินบิณฑบาตไปตามหมู่บ้าน

ภาพที่ 91 เกราะเป็นสัญญาณให้ทุกบ้านรู้ เพื่อจะได้ออกมาต้อนรับทักบาตร เมื่อพระสงฆ์เริ่มเดินกลับ

ภาพที่ 92 เมื่อได้ยินเสียงเกราะ ชาวบ้านมาต้อนรับทักบาตร

ภาพที่ 93 ชาวบ้านตักบาตรด้วยข้าวสุกเพียงอย่างเดียว

ภาพที่ 94 ชาวบ้านหาบสาแหรกไม้คานสายละ 3-4 คน นำสำรับอาหารไปถวายพระสงฆ์ที่วัดภายหลัง

ภาพที่ 95 สำรับกับข้าว

ภาพที่ 96 สำรับอาหารนำไปถวายพระสงฆ์ที่วัด

คนที่ทำหน้าที่หาบสาแหรกนั้นจะเป็นใครชายหรือหญิงก็ได้ ไม่ได้กำหนดตายตัว ไม่ได้เป็นหน้าที่ประจำ ใครว่างก็หาบไป แต่ก็มีคนหาบทุกวันไม่เคยขาด จะรู้กันว่าวันนี้ใครอยู่ไม่อยู่ ใครติดธุระ ใครจะหาบแทน จะทำอย่างนี้ทุกวัน ยกเว้นวันพระที่ทุกคนจะหาบข้าวบลาอาหารไปที่วัดกันเองซึ่งพระไม่ได้ออกบิณฑบาต และหลังจากที่คนหาบจ้งหันไปยังวัดแล้วก็จะจัดเรียงอาหารลง

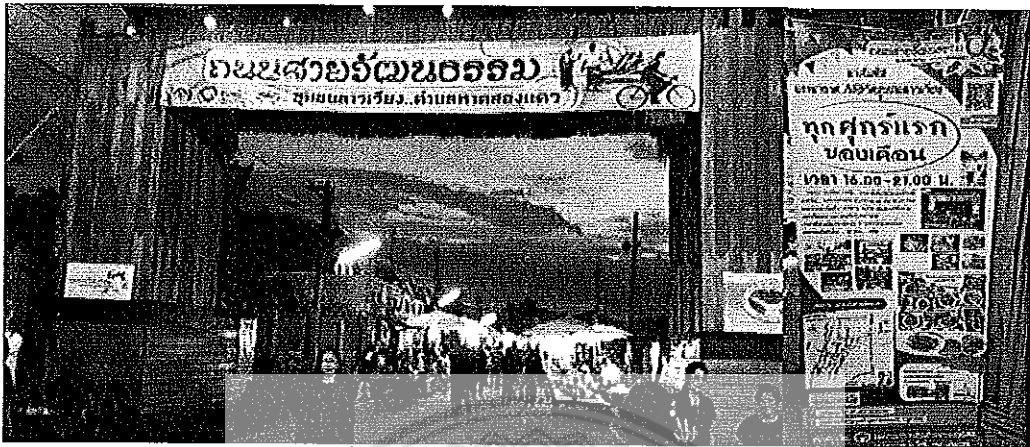
ภาคโดยไม่ต้องถ่ายถ้วยชาม ผู้ชายจะทำหน้าที่ประเคนอาหารพระ แล้วนั่งรอจนพระฉันเสร็จ เมื่อพระให้ศีลให้พรแล้วก็นำอาหารมากินกัน ส่วนที่เหลือก็ส่งกลับเจ้าของเดิม ถ้าถ้วยอาหารของใครหมด คนหาก็จะตักข้าวสุกใส่ให้จนเต็มถ้วย จากนั้นจะหาบถ้วยอาหารไปวางคืนไว้ตามแป้นไม้หน้าบ้านตามเดิมโดยไม่ผิดชามผิดบ้าน นับเป็นภูมิปัญญาในการบริหารจัดการให้ชาวบ้านได้ทำบุญและพระสงฆ์ได้ออกบิณฑบาตรได้โดยสะดวกจากความร่วมมือร่วมใจกันของทุกคนโดยไม่เป็นภาระตักหนักให้กับฝ่ายใด ทำให้ชาวบ้านแทบทุกหลังออกมาใส่บาตรกันได้เป็นประจำทุกเช้า ถือเป็นกลวิธีการบำรุงพระพุทธศาสนาที่เข้มแข็ง

2. ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชน

ภูมิปัญญาในการปรับตัวและพัฒนาชุมชนของชาวไทหาดสองแควเกิดจากความต้องการพัฒนาเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาที่เป็นการนำเอาขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์ ผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์โดดเด่นแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นๆ มาพัฒนาจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยตรง ที่สำคัญได้แก่ ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว งานย้อนรำลึกเส้นทางประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5 และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1 ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว

ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว จัดขึ้นทุกวันศุกร์สัปดาห์แรกของเดือน ที่ถนนสายหลักความยาวประมาณ 600 เมตร ภายในงานมีร้านค้าตลอด 2 ข้างทางประมาณ จำนวน 100 ร้าน จำหน่ายอาหารประจำท้องถิ่นและสินค้าในชุมชน เช่น หัวปลีทอด แกงหยวก พริกหยวกยัดไส้ทอด แกงโห้ะโห้ะ แกงหน่อไม้ดองอั่วบักเผ็ด ปลาทอด น้ำพริกปลาร้า แจ่วและผักต้ม ก๋วยเตี๋ยว มะม่วงแปรรูป ข้าวเกรียบกุ้ง ขนมกาดัด ผ่าทอ หัตถกรรมจากไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ “ถนนสายวัฒนธรรมลาวเวียงหาดสองแคว” จะมีกิจกรรมที่บอกเล่าเรื่องราวของชาวไทหาดสองแคว เช่น การขับร้องเพลงพื้นบ้าน การบรรเลงดนตรี และการแสดงทางวัฒนธรรมประเพณีอื่นๆ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เป็นกลวิธีแสดงภูมิปัญญาในการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวไทหาดสองแควให้อยู่คู่กับชุมชนไปตลอด

ภาพที่ 97 ถนนสายวัฒนธรรมบ้านหาดสองแคว

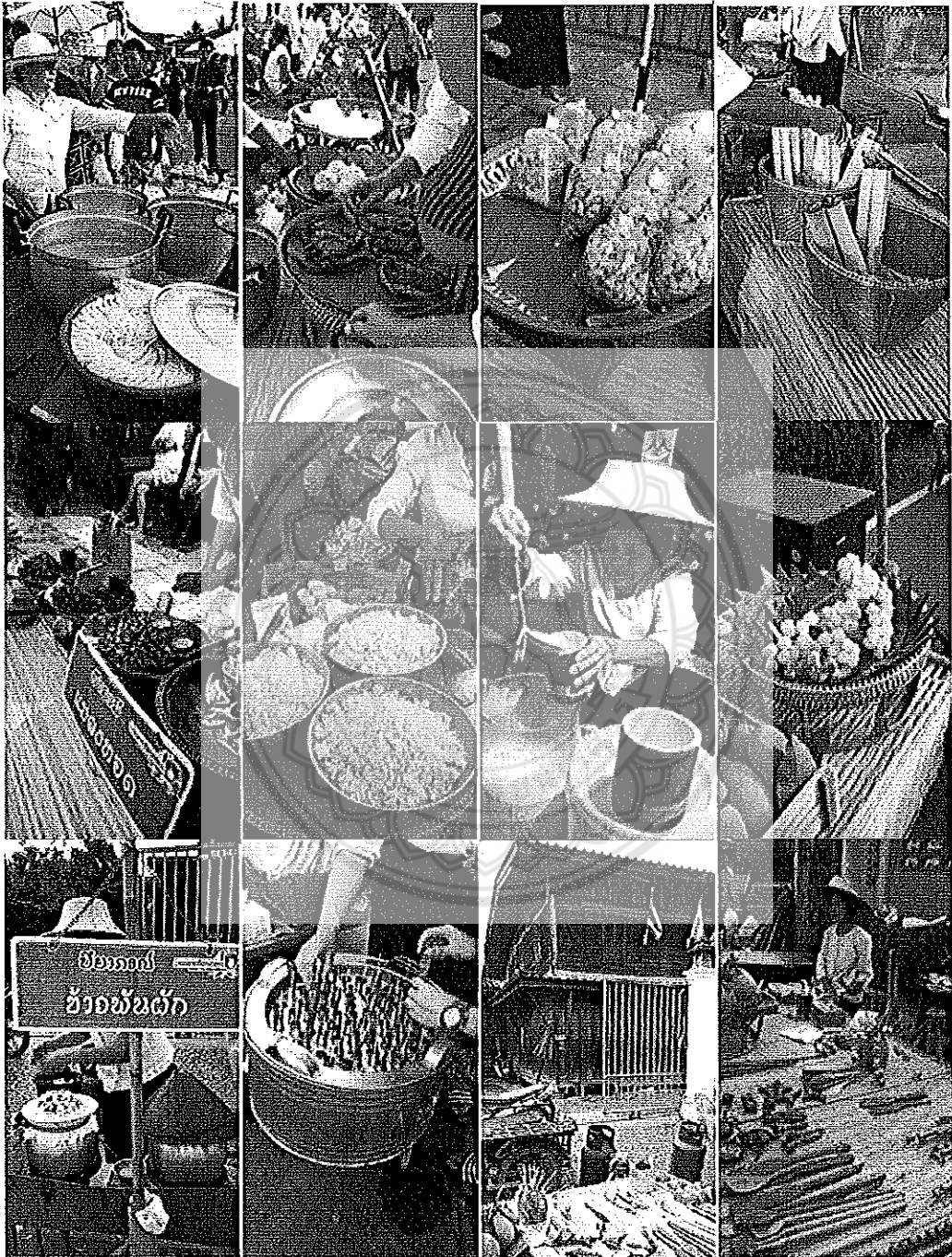
ภาพที่ 98 กิจกรรมการเล่นที่ถนนสายวัฒนธรรม

ภาพที่ 99 อาหารและสินค้าพื้นบ้านที่ถนนสายวัฒนธรรม

ภาพที่ 100 อาหารและสินค้าพื้นบ้านที่ถนนสายวัฒนธรรม (ต่อ)

ภาพที่ 101 อาหารและสินค้าพื้นบ้านที่ถนนสายวัฒนธรรม (ต่อ)

2.2 งานย้อนรำลึกเส้นทางประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5

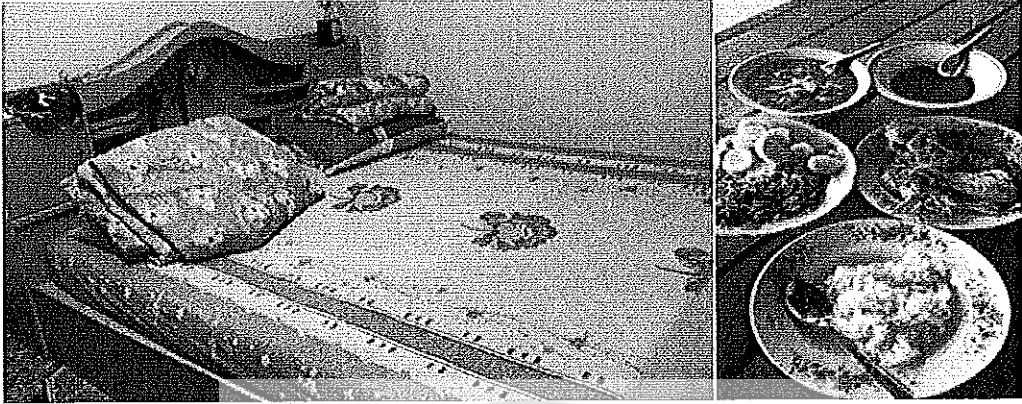
งานย้อนรำลึกเส้นทางประวัติศาสตร์รัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จเมืองตรอนศรีสินธุ์ (ชื่อเดิมของอำเภอ ตรอน) ซึ่งจัดขึ้นทุกวันที่ 22 ตุลาคมของทุกปีที่วัดหาดสองแคว เพื่อย้อนรำลึกวันที่พระพุทธเจ้าหลวงได้เสด็จประพาสมายังเมืองตรอน ผู้คนที่มาร่วมงานจะแต่งกายย้อนยุคสมัย ร.5 มาร่วมย้อนอดีตวิถีชีวิตชุมชน มีอาหารพื้นบ้านลาวเวียงและขนมท้องถิ่น ให้ชิมกันฟรี (ภาคครัว) นอกจากนี้ภายในงานจะมีการแสดง แสง สี เสียง สิ้นค้าแปรรูปจากผลิตภัณฑ์ และการแสดงประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียง

2.3 กิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวจัดขึ้นโดยการนำจุดเด่นของหมู่บ้านมาเชื่อมโยงกับถนนสายวัฒนธรรมดังกล่าว ส่งผลให้เป็นที่รู้จักต่อบุคคลภายนอก มีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ชาวไทหาดสองแควจึงได้มีการรวมกลุ่มกันประมาณ 20 หลังจัดทำที่พักซึ่งเป็นที่รู้จักในนาม “โฮมสเตย์บ้านหาดสองแคว” โดยมีค่าใช้จ่ายที่นักท่องเที่ยวที่ราคา 350 บาท ต่อคนต่อคืน ราคานี้รวมที่พัก อาหารใส่บาตรตอนเช้า (หาบจิ้งหรีด) อาหารเช้า อาหารเย็น และจักรยานสำหรับปั่นชมรอบชุมชน ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น อีกทั้งมีคณะศึกษาดูงานจากหมู่บ้านอื่นๆ เช่น อบต. เฉลียวจำนวน 3 คณะต่อ 1 เดือน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง

ภาพที่ 102 โฮมสเตย์หลังหนึ่งที่บ้านหาดสองแคว

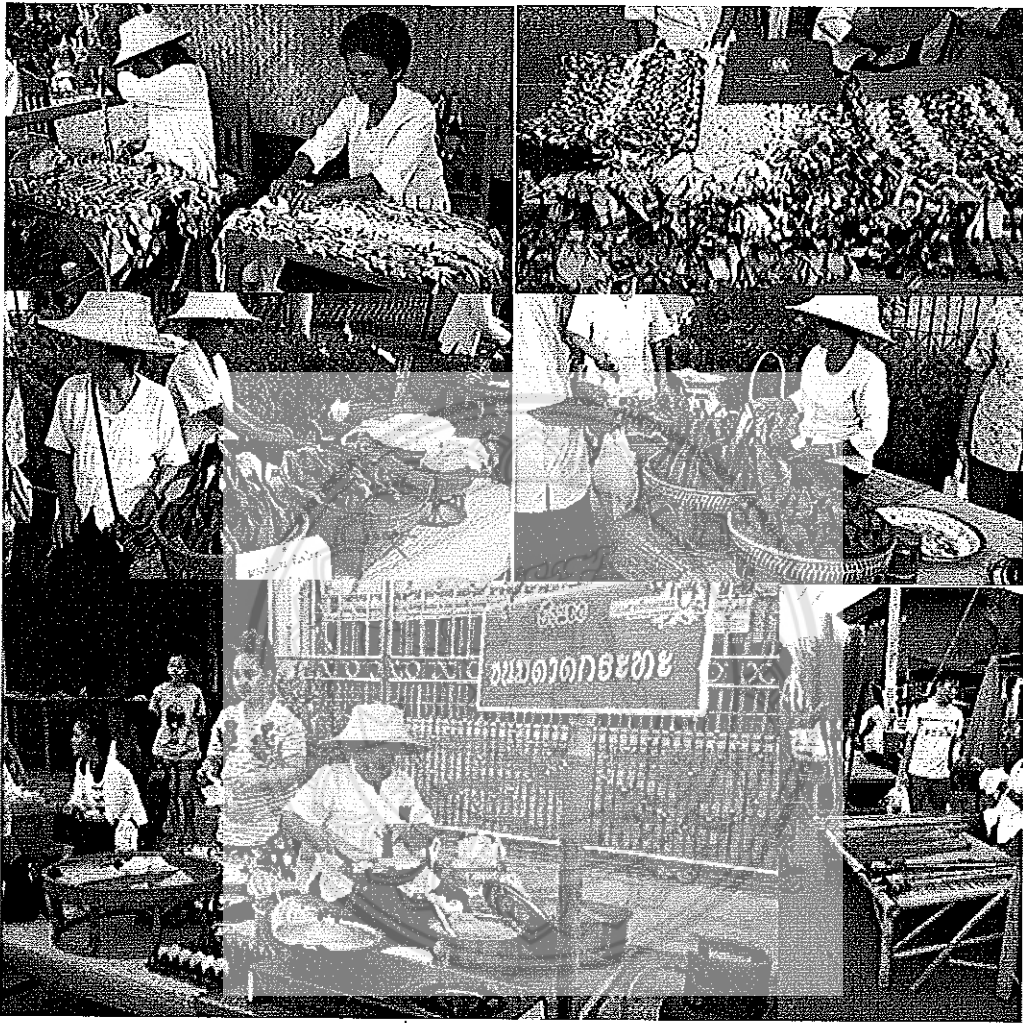

ภาพที่ 103 ภายในโฮมสเตย์บ้านหาดสองแควและอาหารเช้า

นอกจากนี้ยังจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ เพิ่มขึ้น อาทิ การปั่นจักรยานเที่ยวชม หมู่บ้านซึ่งมีบ้านเรือนแบบดั้งเดิมซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้ การทำบุญไหว้พระที่วัดหาดสองแคว การเที่ยวชมพิพิธภัณฑ์วัดหาดสองแคว ซึ่งเป็นวัดที่บันทึกตำนานเรื่องเล่าเมืองตาชูชก และเก็บรักษาวัตถุโบราณไว้เป็นศูนย์เรียนรู้ให้ชนรุ่นหลัง การเที่ยวชมไร่นาสวนผสมในพื้นที่ เช่น กล้วย และ มะม่วงโชคอนันต์ที่ขึ้นชื่อของที่นี่ มีผลผลิตออกสู่ตลาดทั้งปี มีศูนย์เพาะกล้าพันธุ์ไม้จำหน่าย ตลอดจนการไปชมต้นยางขนาดใหญ่ เป็นต้น

2.4 การฝึกอาชีพผู้สูงอายุ

การฝึกอาชีพผู้สูงอายุจัดให้มีขึ้นเนื่องจากอาชีพหลักของชาวบ้านที่นี่ส่วนใหญ่ทำนาและทำสวน โดยเฉพาะหมู่ 2 บ้านหาดสองแคว มีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากและกำลังเข้าสู่หมู่บ้านสูงวัย บางส่วนคนที่มียี่ดดินจะปล่อยให้คนอื่นเช่าแล้วเก็บค่าเช่าอยู่บ้าน ส่วนคนที่ว่างงานก็จะเหงาไม่มีอะไรทำ ประกอบกับลูกหลานไปทำงานต่างถิ่นจึงต้องอยู่บ้านคนเดียว ซึ่งจะมีความเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพในอนาคต จากปัญหาดังกล่าวจึงมีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุในหมู่บ้านเพื่อมาฝึกอาชีพและรวมกลุ่มอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง อาทิ งานหัตถกรรมเช่นงานการถักทอผ้าไหม งานไม้ การฝึกทำอาหารและขนม โดยเฉพาะกล้วยฉาบและข้าวเกรียบ การเปิดบ้านให้เป็นโฮมสเตย์ การให้เข้าจักรยานขี่ชมรอบๆ หมู่บ้าน ฯลฯ

ภาพที่ 104 ผู้สูงอายุกับอาชีพเสริม

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมต่างๆ ดังกล่าว เด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยพูดภาษาไทยทาดสองแควกันแล้ว ผู้ใหญ่หลายคนก็พูดสองภาษาคือไทยและไททาดสองแคว บรรดาผู้นำจึงได้พยายามอนุรักษ์ภาษาไทยทาดสองแควไว้ไม่ว่าจะเป็น การพูดภาษาไทยทาดสองแควเมื่อมีการพูดเสียงตามสาย ซึ่งมีหอกระจายข่าวที่อาคารเอนกประสงค์ประจำหมู่บ้าน และพูดภาษาไทยทาดสองแควในการประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้ง เป็นต้น

บทสรุป

ชาวไทหาดสองแควมีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์โดดเด่นแตกต่างจากชาวลาวเวียงในท้องถิ่นอื่นๆ อาทิ ภาษาพูดมีการแตกตัวของเสียงวรรณยุกต์ในช่อง B เป็น B 1-234 และในช่อง C เป็น C 123-4 มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ มีขนบธรรมเนียมประเพณีการทำบุญที่แตกต่างจากชาติพันธุ์ไทอื่นๆ ในภูมิภาคเหนือตอนล่าง และมีวัฒนธรรมรังสรรค์หลายด้านเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตให้สำเร็จได้โดยสะดวกและง่ายขึ้น และแก้ไขปัญหาชุมชนได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้นจึงเป็นการย้ำว่าการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น แต่เป็นการได้มาซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบคิด ระบบความรู้ของมนุษย์ เป็นภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ทำให้ต้องมีการตระหนักไว้ว่าการพัฒนาคนโดยมีการส่งเสริมทางการศึกษาเพื่อให้เป็นไปตามอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่ ยกย่องให้เกียรติและสนับสนุนการใช้ภาษาและวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ จะเป็นการสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ให้ดำรงอยู่ได้ด้วย ความเข้มแข็ง ลดปัญหาการแข่งขันและแบ่งแยก ก่อให้เกิดความสันติสุขในชุมชนและสังคม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัลยา ดิงศภักดิ์, ม.ร.ว., ดารณี กฤษณะพันธ์ และอุษณา บัณฑิตกุล. (2538). ภาษาเมืองเพชร. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “เพชรบุรี : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม” จัดโดยสถาบันไทยศึกษาฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 29-31 สิงหาคม 2534 ณ ห้องประชุมสารนิเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 103-125.
- กาญจนา เวงรัมย์, พิรมย์ อ่อนแสง, อัญชลี สิงห์น้อย และสุพัชรา จิรนนทนาภรณ์. (2536). รายงานผลการวิจัยแผนที่ภาษาในเขตภาคเหนือตอนล่าง. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.
- กิตติภักดิ์ นันทธนะวานิช. (2545). การศึกษามานุษยวิทยาวัฒนธรรมของชุมชนลาวเวียง กรณีศึกษาหมู่บ้านหาดสองแคว ตำบลหาดสองแคว อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์. ปรินญาศิลปศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2534). ภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว.
- จอม ทองอ่อน. (2561) สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561.
- ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์. (2542). มุลนิธิพลังนิเวศและชุมชน. สืบค้นจาก http://www.banrainarao.com/column/learn_commu.
- ประพนธ์ เรืองณรงค์ และเสาวลักษณ์ อนันต์ศานต์. (2545). ภูมิปัญญาทางภาษา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- ประเวศ วะสี. (2542). ปฏิรูปการศึกษา คืบอำนาจจัดการศึกษาให้กับประชาชน. ปรากฏสารปีที่ 25 ฉบับที่ 3 มีนาคม-มิถุนายน, 14.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2557). กระบวนทัศน์การศึกษาชาติพันธุ์สัมพันธ์. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2557, 219-242.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิเชษฐ แสงทอง. (2542). วรรณกรรมท้องถิ่นในประวัติศาสตร์การเมืองเรื่องวรรณกรรม. สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. 46 : 23 (7-13 พฤศจิกายน), 68-69.

- วริษา กมลนาวัน. (2556). วรรณยุกต์ในภาษาลาวหลวงพระบาง. *วารสารภาษาและวัฒนธรรมปีที่ 32 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2556)*, 43-74.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (ม.ป.ป.). *กระบวนทัศน์ใหม่กับปัญหาของชาติ*. เอกสารประกอบคำบรรยาย หลักสูตรปชส. 1 วันที่ 14 มีนาคม 2546 ห้องประชาธิปก ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า.
- วิกิพีเดีย. (2561ก) ลึบคัันจาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดอุดรดิตต์>
- วิกิพีเดีย. (2561ข). ลึบคัันจาก <http://th.wikipedia.org/wiki/ภาษาลาว>
- วิลัยศัถ์ กัิงคั่า. 2544. *ภาษาไทยถิ่น*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทาลัยเกษตรศาสตรั.
- สมพงศั วิทัยศัถ์พันธุ์. (2544ก). แนวทางการอนุรักษ์และการลึบสานมรดกวัฒนธรรมของเชียงราย. *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง เชียงรายศึกษา : สังคมและวัฒนธรรม*. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และสถาบันราชภัฏเชียงราย วันที่ 15-16 มกราคม พ.ศ. 2544 ณ โรงแรมริมกัริสตรัท เชียงราย.
- สมพงศั วิทัยศัถ์พันธุ์. (2544ข). กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น. *หนังสือพิมพ์รายวันกรุงเทพธุรกิจ ปีที่ 14 ฉบับที่ 4642 ประจำวันที่ 8 มิถุนายน 2544*.
- สมภพ ตรัฟุฒ. (2559). สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2559
- สำนักอุทยานแห่งชาติ. (2561). ลึบคัันเมื่อ 19 เมษายน 2561 จาก <http://portal.dnp.go.th/Content/nationalpark?contentId=991>
- สุพิตรัา จิรณัันทนาภรณั และอัญชลั ลัิงหนั้อย. (2548). *รายงานผลการวิจัยภูมินามของชื่อหมู่บ้านในเขตภาคเหนือตอนล่าง*. พิษณุโลก : ภาควิชาภาษาและคดิชนวิททยา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุพิตรัา จิรณัันทนาภรณั และอัญชลั ลัิงหนั้อย. (2551). ทัศนคติทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีต่อภาษาของตนเองในเขตภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 5 ฉบับที่ 2*.
- สุพิตรัา จิรณัันทนาภรณั และอัญชลั ลัิงหนั้อย. (2552). การแปรคำเรียกชื่อพืชในเขตพื้นที่รอยต่อ 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 6 ฉบับที่ 2*, 67-84.
- สุพิตรัา จิรณัันทนาภรณั และอัญชลั ลัิงหนั้อย. (2553). คำเรียกรสของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยในเขตภาคเหนือตอนล่าง : กรณีศึกษาในแนวบรรดาศาสตร์ชาติพันธุ์. *เอกสารประกอบการประชุมทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 9 ปาก-ท้อง และของกิน : จริยธรรมและการเมืองเรื่องอาหารการกิน 25-27 มีนาคม 2553*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์มานุษยวิทยาลัรินทร, 142-167.
- สุริสวดี อองสกุล และโยชียูกิ มาซูฮารัา (บรรณาธิการ). (2545). *การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นตังแอนดั์พับลัชชัิงจำกัด.

- สุวัฒนา เลี่ยมประวัติ. (2551). *การศึกษาภาษาถิ่น : ภาษาตระกูลไท*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โสเรือน ต้นเต็ม. (2561). สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2561.
- อภิชาติ คำดี. (2552). กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาท้องถิ่น. สืบค้นจาก <http://www.oknation.net/blog/damdee/2009/06/05/entry-1>
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา และสุพิศรา จิรนนทนาภรณ์. (2556). การศึกษาคำเรียกชื่อพืชในภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทในเขตภาคเหนือ. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน*, 72-92.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2557). *คำเรียกชื่อพืชแบบพื้นบ้านไทย : การศึกษาเชิงภาษาศาสตร์พฤกษศาสตร์ชาติพันธุ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559ก). คำบ่งกลุ่มนาม. *วารสารสงขลานครินทร์ (ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์) ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม*, 91-122.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2559ข). แนวทางการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาภาษาไทยตัวอย่างยั่งยืน. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม*, 33-56.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2560ก). ชื่อพืช โลกทัศน์ และภูมิปัญญาไทครั้งภูมิภาคเหนือตอนล่าง. *วารสารอารยธรรมศึกษา โขง-สาละวิน ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน*, 261-286.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (2560ข). ชาติพันธุ์ “ไทครั้ง” ภูมิภาคเหนือตอนล่าง : อັดลัษณัและความหลากหลาย. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน*, 107-127.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา. (อยู่ระหว่างตีพิมพ์). หน้าที่ในการสื่อสารและวากยสัมพันธ์ของประโยคแปรในภาษาไทย: กรณีหน่วยสร้างประโยคหัวเรื่องเด่น. *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 14 ฉบับที่ 4 กันยายน-ธันวาคม*.
- อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา อรทัย ชินอักษรพงศ์ และอัจฉรา อึ้งตระกูล. (2560). รายงานผลการวิจัยโครงการภูมิปัญญาภาษาและการสืบสานภาษากลุ่มชาติพันธุ์ไทภาคเหนือตอนล่าง: กระบวนทัศน์ใหม่ในการศึกษาภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น. พิษณุโลก : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *ค่านามประสม : ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Gedney, William J. (1972). A Checklist for Determining Tone in Tai Dialects. *Studies in Tai Linguistics in Honor of George L. Trager*, 423-437.
- Google Map. (2018).
- Google Map. (2017). Retrived from <https://maps.google.co.th/>
- Google Map. (2018). Retrived from <https://maps.google.co.th/>
- Moerman, M. (1965). Ethnic Identification in a Complex Civilization : Who are the Lue?. *American Anthropologist*, 67(5), 1215-1230.
- Naroll, R. (1964). On Ethnic Unit Classification. *Current Anthropology*, 5, 283-291, 306-312.
- Nationtv. (2561). Retrived from www.nationtv.tv/main/content/378601818/
- Osatananda. (1997). *Tones in Vientianne Lao* . Ph.D. Dissertation. University of Hawaii, Manoa, HI.
- Thailand Top Vote. (2018). Retrived from thailandtopvote.com/
- Wongwattana, Unchalee S. (2011). A reflection of Thai culture in Thai plant names. *Manusya: Journal of Humanities Vol.14 No.1*, 79-97.
- Wongwattana, Unchalee S. 2016b. Word Compounding in Tai Dam: A Reflection of People World View and Culture. *Journal of Mekong Societies Vol.12 Issue 2 May-October*, 103-136.